Shree Kundkund-Kahan Parmarthik Trust
302, 'Krishna-Kunj', Plot No.30, Navyug CHS Ltd., V. L. Mehta Marg, Vile Parle(w), Mumbai–400056
Phone No. : (022) 2613 0820. **Website :** www.vitragvani.com **Email :** info@vitragvani.com

Atmadharma is a magazine that has been published from Songadh, since 1943. We have re-typed and uploaded the old Atmadharma Magazines to our website www.vitragvani.com

We have taken utmost care while re-typing, from the original Atmadharma Magazines. There may be some typographical errors, for which we request all readers to kindly inform us about the same, to enable us to correct and improve. Please send your comments to info@vitragvani.com

Shree Kundkund-Kahan Parmarthik Trust
(Shree Shantilal Ratilal Shah-Parivar)

*** શ્રી કહાન-રત્નચિંતામણિ-જયંતીમહોત્સવ વિશેષાંક ***

વીર સં. ૨૪૯૫
વૈશાખ

આત્મધર્મ

વર્ષ ૨૬
અંક ૭

તંત્રીઃ પુરુષોત્તમદાસ શિવલાલ કામદાર (૩૦૭) સંપાદક : બ્ર. હરિલાલ જૈન, સોનગઢ.

卐 "ગુરુદેવનો જીવન પરિચય" પુસ્તકનું એક ભાવભીનું દૃશ્ય 卐

વાર્ષિક લવાજમ
ચાર રૂપિયા

દંસણ મૂલો ધમ્મો
આત્મધર્મ
આત્માર્થીતા
વાત્સલ્ય
દેવગુરુધર્મની સેવા

વર્ષ ૨૬ : અંક ૭

વીર સં. ૨૪૯૫
વૈશાખ

સંપાદકીય

વિદેહક્ષેત્રના જે તીર્થંકરભગવાનની વાણી કુંદકુંદાચાર્યદેવે સાક્ષાત્ સાંભળી...એ જ તીર્થંકરભગવાનની વાણીની પ્રસાદી આપણને આજે અહીં પ્રાપ્ત થાય છે-તે કેવી મહાન હર્ષની વાત છે! અહા, એ દિવ્યધ્વનિએ જે શુદ્ધાત્મા બતાવ્યો તે શુદ્ધાત્મા આજે પણ આપણે અંતરમાં જોઈ શકીએ અને એ રીતે તીર્થંકરભગવાનની વાણીનું રહસ્ય પામી શકીએ-એવો અપૂર્વ ઉપદેશ આજે એક ભાવિતીર્થંકર આપણને સાક્ષાત્ સંભળાવી રહ્યા છે. વાહ! આત્મહિત માટેનો કેવો અપૂર્વ સુયોગ મળ્યો છે!

શુદ્ધાત્મઅનુભૂતિ પ્રગટ કરવા માટે અત્યારે આપણે માટે શું વિદેહમાં ને ભરતમાં કાંઈ ફેર છે? કહાનગુરુની દેશના ઝીલ્યા પછી નિઃશંક રીતે આપણે કહી શકીએ કે ના; આત્મઅનુભૂતિ પ્રગટ કરવા માટે તો આપણે આજે વિદેહક્ષેત્ર કે ભરતક્ષેત્ર બંને સરખાં જ છે. કહાનગુરુના પ્રતાપે આત્મઅનુભૂતિ પ્રાપ્ત કરવાનું આપણને પણ વિદેહના જીવો જેવું જ સુગમ બની ગયું છે. અનુભૂતિનો માર્ગ બતાવીને ગુરુદેવે આ ભરતક્ષેત્રનું ગૌરવ વધાર્યું છે.....ને મહાવિદેહના એક નાનકડા ભાઈ જેવું તેને બનાવી દીધું છે. વિદેહથી આવેલા આ મહાત્મા દ્વારા ધર્મની આવી મહાન પ્રભાવના થતી દેખીને એ વિદેહના ધર્મપ્રેમી સાધર્મીઓ પણ ગૌરવ અનુભવતા હશે... કે વાહ! અહીંથી ગયેલા એ રાજકુમાર ભરતક્ષેત્રમાં જૈનધર્મની કેવી ઉન્નતિ કરી રહ્યા છે! અને ભરતક્ષેત્રના જીવો કેવા ભાવથી એમનો રત્નચિંતામણિજન્મોત્સવ ઉજવી રહ્યા છે! ખરેખર, ભરતક્ષેત્રને માટે તો એ ધર્મના રત્નચિંતામણિ જ છે.

અહો, સાધર્મીજનો! આવા રત્નચિંતામણિને પામીને આપણે તેમની પાસેથી મનોવાંછિત એવા ચૈતન્યચિંતામણિની પ્રાપ્તિ કરીએ.

ચૈતન્યરત્નચિંતામણિ એવા હે ગુરુદેવ! અમારા મનોરથ પૂરા કરોજી.

-હરિ

ચૈતન્યચિંતામણિ-રત્નમાળા

સહજ શુદ્ધજ્ઞાનાનંદસ્વભાવી પરમાત્મતત્ત્વની સન્મુખ થઈને તેના ધ્યાનથી પ્રગટેલી નિર્મળ પર્યાયરૂપ જે મોક્ષમાર્ગ, -તેનાં અનેક નામોની માળા દ્રવ્યસંગ્રહમાં વર્ણવી છે, ગુરુદેવને તે 'માળા' અત્યંત પ્રિય છે. તે દ્રવ્યસંગ્રહમાં નામો ઉપરાંત બીજાં પણ કેટલાંક નામો ગુરુદેવે કહેલાં તે ઉમેરીને, કુલ ૧૦૮ રત્નોની આ માળા અહીં રત્નચિંતામણિ-જન્મોત્સવનિમિત્તે રજૂ થાય છે. તેનું પ્રત્યેક રત્ન મોક્ષમાર્ગને પ્રકાશિત કરનારું છે.

૧. તે જ શુદ્ધાત્મસ્વરૂપ છે.

૨. તે જ પરમાત્મસ્વરૂપ છે.

૩. તે જ સુખામૃતસરોવરના પરમહંસસ્વરૂપ છે.

૪. તે જ પરમ બ્રહ્મસ્વરૂપ છે.

૫. તે જ પરમ વિષ્ણુસ્વરૂપ છે. (સ્વગુણોમાં વ્યાપક)

૬. તે જ પરમ શિવસ્વરૂપ છે. (આત્મકલ્યાણ)

૭. તે જ પરમ બુદ્ધસ્વરૂપ છે. (જ્ઞાન સ્વરૂપ)

૮. તે જ પરમ નિજ સ્વરૂપ છે.

૯. તે જ પરમ સ્વાત્મોપલબ્ધિલક્ષણ સિદ્ધસ્વરૂપ છે.

૧૦. તે નિરંજનસ્વરૂપ છે.

૧૧. તે જ નિર્મળ સ્વરૂપ છે.

૧૨. તે જ સ્વસંવેદન જ્ઞાન છે.

૧૩. તે જ પરમતત્ત્વજ્ઞાન છે.

૧૪. તે જ શુદ્ધાત્મદર્શન છે.

૧૫. તે જ પરમઅવસ્થાસ્વરૂપ છે.

૧૬. તે જ પરમાત્માનું દર્શન છે.

૧૭. તે જ પરમાત્મજ્ઞાન છે.

૧૮. તે જ શુદ્ધાત્મજ્ઞાન છે.

૧૯. તે જ ધ્યેયભૂત શુદ્ધ પારિણામિક–ભાવરૂપ છે.

૨૦. તે જ ધ્યાનભાવનાસ્વરૂપ છે.

૨૧. તે જ શુદ્ધ ચારિત્ર છે.

૨૨. તે જ અંતર્ તત્ત્વ છે.

૨૩. તે જ પરમ તત્ત્વ છે.

૨૪. તે જ શુદ્ધાત્મદ્રવ્ય છે.

૨૫. તે જ પરમ જ્યોતિ છે.
૨૬. તે જ શુદ્ધાત્મઅનુભૂતિ છે.
૨૭. તે જ આત્મપ્રતીતિ છે.
૨૮. તે જ આત્મસંવિત્તિ છે.
૨૯. તે જ સ્વરૂપ–ઉપલબ્ધિ છે.
૩૦. તે જ નિત્ય–ઉપલબ્ધિ છે.
૩૧. તે જ પરમ સમાધિ છે.
૩૨. તે જ પરમ આનંદ છે.
૩૩. તે જ નિત્ય–આનંદ છે.
૩૪. તે જ સહજ–આનંદ છે.
૩૫. તે જ સદાનંદ છે.
૩૬. તે જ શુદ્ધાત્મ પદાર્થનું અધ્યયન છે.
૩૭. તે જ પરમ સ્વાધ્યાય છે.
૩૮. તે જ નિશ્ચય મોક્ષઉપાય છે.
૩૯. તે જ એકાગ્ર ચિન્તાનિરોધ છે.
૪૦. તે જ પરમ બોધ છે.
૪૧. તે જ શુદ્ધ ઉપયોગ છે.
૪૨. તે જ પરમ યોગ છે.
૪૩. તે જ ભૂતાર્થ છે.
૪૪. તે જ પરમાર્થ છે.
૪૫. તે જ નિશ્ચલ પંચાચાર છે.
૪૬. તે જ સમયસાર છે.
૪૭. તે જ અધ્યાત્મસાર છે.
૪૮. તે જ સમતા વગેરે છ નિશ્ચય આવશ્યકસ્વરૂપ છે.
૪૯. તે જ અભેદરત્નત્રયસ્વરૂપ છે.
૫૦. તે જ વીતરાગ સામાયિક છે.
૫૧. તે જ પરમ શરણ–ઉત્તમ–મંગલ છે.
૫૨. તે જ કેવળજ્ઞાનઉત્પત્તિનું કારણ છે.
૫૩. તે જ સકલકર્મક્ષયનું કારણ છે.
૫૪. તે જ નિશ્ચય–ચતુર્વિધ આરાધના છે.
૫૫. તે જ પરમાત્મભાવના છે.
૫૬. તે જ સુખની અનુભૂતિરૂપ પરમ કળા છે.
૫૭. તે જ દિવ્ય કળા છે.
૫૮. તે જ પરમ અદ્વૈત છે.
૫૯. તે જ પરમ અમૃત છે.
૬૦. તે જ પરમ ધર્મધ્યાન છે.
૬૧. તે જ શુક્લધ્યાન છે.
૬૨. તે જ રાગાદિ વિકલ્પશૂન્ય ધ્યાન છે.
૬૩. તે જ નિષ્કલ (અશરીરી) ધ્યાન છે.
૬૪. તે જ પરમ સ્વાસ્થ્ય છે.
૬૫. તે જ પરમ વીતરાગપણું છે.
૬૬. તે જ પરમ સામ્ય છે.
૬૭. તે જ પરમ એકત્વ છે.
૬૮. તે જ પરમ અભેદજ્ઞાન છે.
૬૯. તે જ પરમ સમરસીભાવ છે.
૭૦. તે જ અમૃતમાર્ગ છે.
૭૧. તે જ વીતરાગવિજ્ઞાન છે.
૭૨. તે જ ભેદવિજ્ઞાન છે.

૭૩. તે જ સમ્યક્ દર્શન છે.
૭૪. તે જ સમ્યક્ આચાર છે.
૭૫. તે જ સર્વજ્ઞની પરમાર્થસ્તુતિ છે.
૭૬. તે પરમ નિષ્કર્મ છે.
૭૭. તે જ અકર્તૃત્વ ભાવ છે.
૭૮. તે જ અનેકાન્તનું રહસ્ય છે.
૭૯. તે જ સ્યાદ્વાદની સૌરભ છે.
૮૦. તે જ શુદ્ધ ઉપાદાન છે.
૮૧. તે જ શુદ્ધ ઉપયોગ છે.
૮૨. તે જ પરમાત્માની સેવા છે.
૮૩. તે જ શુદ્ધાત્મસન્મુખપરિણામ છે.
૮૪. તે જ ધર્મની પાંચ લબ્ધિ છે.
૮૫. તે જ ભવ્યત્વશક્તિની વ્યક્તિ છે.
૮૬. તે જ ઔપશમિકાદિ ત્રણ ભાવ છે.
૮૭. તે જ શુદ્ધચેતના છે.
૮૮. તે જ સમ્યક્ પુરુષાર્થ છે.
૮૯. તે જ આનંદમાર્ગ છે.
૯૦. તે જ પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર છે.
૯૧. તે જ સિદ્ધોને સાચા નમસ્કાર છે.
૯૨. તે જ ધર્મની ક્રિયા છે.
૯૩. તે જ મોક્ષની ક્રિયા છે.
૯૪. તે જ જૈનધર્મ છે.
૯૫. તે જશુદ્ધપરિણતિ છે.
૯૬. તે જ જ્ઞાનની અનુભૂતિ છે.
૯૭. તે જ શુદ્ધનય છે.
૯૮. તે જ આત્મલબ્ધિનો અવસર છે.
૯૯. તે જ નિયમથી કર્તવ્ય છે.
૧૦૦. તે જ કારણપરમાત્મા છે.
૧૦૧. તે જ જ્ઞાનીનું કાર્ય છે.
૧૦૨. તે જ મોહ–ક્ષોભરહિત પરિણામ છે.
૧૦૩. તે જ ભાવશ્રુત છે.
૧૦૪. તે જ જ્ઞાયકભાવની ઉપાસના છે.
૧૦૫. તે જ જૈનશાસન છે.
૧૦૬. તે જ પરમેષ્ઠીપદ છે.
૧૦૭. તે જ તીર્થંકરોનો માર્ગ છે.
૧૦૮. તે જ ચૈતન્યચિંતામણિ-રત્ન છે.

[ઉત્તમમાં ઉત્તમ એવાં ૧૦૮ રત્નોની આ મંગળ માળા–કે જે પહેરવી સાધકજીવોને અત્યંત પ્રિય છે, તે માળાદ્વારા આપણી ભક્તિ અને આનંદ વ્યક્ત કરીએ છીએ....ને ભાવના ભાવીએ છીએ કે એ મંગળમાળાનો એક મણકો આપણે પણ બની જઈએ. –હરિ]

દર્શન પ્રાભૃત

જૈનશાસનમાં ભગવાન શ્રી કુંદકુંદાચાર્યદેવે ‘દંસણમૂલો ધમ્મો” કહીને ધર્મનો જે મહાન મંત્ર આપ્યો, તેના વિવેચનદ્વારા પૂ. શ્રી કાનજીસ્વામી હંમેશાં સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ ઉપદેશીને તેનો અપાર મહિમા સમજાવે છે. એવા સમ્યક્ત્વના મહિમાથી ભરપૂર દર્શનપ્રાભૃતની ગાથાઓનો ગુજરાતી અનુવાદ વિદ્વાન ભાઈશ્રી હિંમતલાલ જેઠાલાલ શાહે કરેલ છે તે અહીં આપવામાં આવેલ છે. દર્શનપ્રાભૃત એટલે સમ્યક્ત્વરૂપી ભેટ; ગુરુદેવની રત્નચિન્તામણિ જયંતી પ્રસંગે સમ્યક્ત્વરત્નની ઉત્તમ ભેટ સૌને ગમશે. આપણે એવું રત્ન પ્રગટ કરીએ ને તેના વડે ગુરુદેવની ભાવસ્તુતિ કરીએ.

પ્રારંભમાં કરીને નમન જિનવરવૃષભ મહાવીરને,
સંક્ષેપથી હું યથાક્રમે ભાખીશ દર્શનમાર્ગને. ૧
રે! ધર્મ દર્શનમૂલ ઉપદેશ્યો જિનોએ શિષ્યને;
તે ધર્મ નિજ કર્ણે સૂણી દર્શનરહિત નહિ વંદ્ય છે. ૨
દૃગ્ભ્રષ્ટ જીવો ભ્રષ્ટ છે, દૃગ્ભ્રષ્ટનો નહિ મોક્ષ છે;
ચારિત્રભ્રષ્ટ મુકાય છે, દૃગ્ભષ્ટ નહિ મુક્તિ લહે. ૩
સમ્યક્ત્વરત્નવિહીન જાણે શાસ્ત્ર બહુવિધને ભલે,
પણ શૂન્ય છે આરાધનાથી તેથી ત્યાં ને ત્યાં ભમે. ૪
સમ્યક્ત્વ વિણ જીવો ભલે તપ ઉગ્ર સુષ્ઠુ આચરે,
પણ લક્ષ કોટિ વર્ષમાંયે બોધિલાભ નહીં લહે. ૫
સમ્યક્ત્વ-દર્શન-જ્ઞાન બળ-વીર્યે અહો! વધતા રહે.
તે અલ્પ કાળે કલેશ-મળ-અઘ ટાળી વરજ્ઞાની બને. ૬

સમ્યક્ત્વનીરપ્રવાહ જેના હૃદયમાં **નિત્યે** વહે,
તસ બદ્ધકર્મો વાલુકા–આવરણ સમ ક્ષયને લહે. ૭
દૃગ્ભ્રષ્ટ, જ્ઞાને ભ્રષ્ટ ને ચારિત્રમાં છે ભ્રષ્ટ જે,
તે ભ્રષ્ટથી પણ ભ્રષ્ટ છે ને નાશ અન્ય તણો કરે. ૮
જે ધર્મશીલ સંયમ–નિયમ–તપ–યોગ–ગુણ ધરનાર છે,
તેનાય ભાખી દોષ, ભ્રષ્ટ મનુષ્ય દે ભ્રષ્ટત્વને. ૯
જ્યમ મૂળનાશે વૃક્ષના પરિવારની વૃદ્ધિ નહીં,
જિનદર્શનાત્મક મૂળ હોય વિનષ્ટ તો સિદ્ધિ નહીં. ૧૦
જ્યમ મૂળ દ્વારા સ્કંધ ને શાખાદિ બહુગુણ થાય છે,
ત્યમ મોક્ષપથનું મૂળ જિનદર્શન કહ્યું **જિનશાસને**. ૧૧
દૃગ્ભ્રષ્ટ જે નિજ પાય પાડે દૃષ્ટિના ધરનારને,
તે થાય મૂંગા, ખંડભાષી, બોધિ દુર્લભ **તેમને**. ૧૨
વળી જાણીને પણ તેમને ગારવ–શરમ–ભયથી નમે,
તેનેય બોધિ–અભાવ છે પાપાનુમોદન હોઈને. ૧૩
જ્યાં જ્ઞાન ને સંયમ ત્રિયોગે, ઉભયપરિગ્રહ**ત્યાગ** છે,
જે શુદ્ધ સ્થિતિભોજન કરે, દર્શન તદાશ્રિત હોય છે. ૧૪
સમ્યક્ત્વથી સુજ્ઞાન, જેથી સર્વ ભાવ જણાય છે,
ને સૌ પદાર્થો જાણતાં અશ્રેય–શ્રેય જણાય **છે**. ૧૫
અશ્રેય–શ્રેયસુજાણ છોડી કુશીલ ધારે શીલને,
ને શીલફળથી હોય અભ્યુદય, પછી મુક્તિ લહે. ૧૬
જિનવચનરૂપ દવા વિષયસુખરેચિકા, **અમૃતમયી**,
છે વ્યાધિ–મરણ–જરાદિહરણી, સર્વદુઃખવિનાશિની. ૧૭
છે એક જિનનું રૂપ, બીજું શ્રાવકોત્તમ–**લિંગ** છે,
ત્રીજું કહ્યું આર્યાદિનું, ચોથું ન કોઈ કહેલ છે. ૧૮

પંચાસ્તિકાય, છ દ્રવ્ય ને નવ અર્થ, તત્ત્વો સાત છે;
શ્રદ્ધે સ્વરૂપો તેમનાં, જાણો સુદૃષ્ટિ તેહને. ૧૯
જીવાદિના શ્રદ્ધાનને સમ્યક્ત્વ ભાખ્યું છે જિને,
વ્યવહારથી, પણ નિશ્ચયે આત્મા જ નિજ સમ્યક્ત્વ છે. ૨૦.
એ જિનકથિત દર્શનરતનને ભાવથી ધારો તમે,
ગુણરત્નત્રયમાં સાર ને જે પ્રથમ શિવસોપાન છે. ૨૧
થઈ જે શકે કરવું અને નવ થઈ શકે તે શ્રદ્ધવું;
સમ્યક્ત્વ શ્રદ્ધાવંતને સર્વજ્ઞ જિનદેવે કહ્યું. ૨૨
દૃગ, જ્ઞાન ને ચારિત્ર, તપ વિનયે સદાય સુનિષ્ઠ જે,
તે જીવ વંદનયોગ્ય છે–ગુણધર તથા ગુણવાદી જે. ૨૩
જ્યાં રૂપ દેખી સાહજિક, આદર નહીં મત્સર વડે,
સંયમ તણો ધારક ભલે તે હોય પણ કુદૃષ્ટિ છે. ૨૪
જે અમરવંદિત શીલયુત મુનિઓ તણું રૂપ જોઈને,
મિથ્યાભિમાન કરે અરે! તે જીવ દૃષ્ટિવિહીન છે. ૨૫
વંદો ન અણસંયત, ભલે હો નગ્ન પણ નહિ વંદ્ય તે;
બંને સમાનપણું ધરે, એકકે ન સંયમવંત છે, ૨૬
નહિ દેહ વંદ્ય, ન વંદ્ય કુલ, નહિ વંદ્ય જન જાતિ થકી;
ગુણહીન કયમ વંદાય? તે સાધુ નથી, શ્રાવક નથી. ૨૭
સમ્યક્ત્વસંયુત શુદ્ધભાવે વંદું છું મુનિરાજને,
તસ બ્રહ્મચર્ય, સુશીલને, ગુણને તથા શિવગમનને. ૨૮
ચોસઠ ચમર સંયુક્ત ને ચોત્રીસ અતિશય યુક્ત જે,
બહુજીવહિતકર સતત, કર્મવિનાશકારણ–હેતુ છે. ૨૯
સંયમ થકી, વા જ્ઞાન–દર્શન–ચરણ–તપ છે ચાર જે
એ ચાર કેરા યોગથી, મુક્તિ કહી જિનશાસને. ૩૦

રે! જ્ઞાન નરને સાર છે, સમ્યક્ત્વ નરને સાર છે;
સમ્યક્ત્વથી ચારિત્ર ને ચારિત્રથી મુક્તિ લહે. ૩૧.
દ્રગ-જ્ઞાનથી, સમ્યક્ત્વયુત ચારિત્રથી ને તપ થકી
-એ ચારના યોગે જીવો સિદ્ધિ વરે, શંકા નથી. ૩૨
કલ્યાણશ્રેણી સાથ પામે જીવ સમકિત શુદ્ધને;
સુર-અસુર કેરા લોકમાં સમ્યક્ત્વરત્ન પુજાય છે. ૩૩
રે! ગોત્ર ઉત્તમથી સહિત મનુજત્વેન જીવ પામીને,
સંપ્રાપ્ત કરી સમ્યક્ત્વ, અક્ષય સૌખ્ય ને મુક્તિ લહે. ૩૪
ચોત્રીસ અતિશયયુક્ત, અષ્ટ સહસ્ર લક્ષણધરપણે
જિનચંદ્ર વિહરે જ્યાં લગી, તે બિંબ સ્થાવર ઉક્ત છે. ૩૫
દ્વાદશ તપે સંયુક્ત, નિજ કર્મો ખપાવી વિધિબળે,
વ્યુત્સર્ગથી તનને તજી, પામ્યા અનુત્તમ મોક્ષને. ૩૬

સ્વાનુભૂતિપૂર્વક થતું સમ્યગ્દર્શન તે મોક્ષનું દ્વાર છે; તેના વડે જ મોક્ષનો માર્ગ ઊઘડે છે. એનો ઉદ્યમ એ જ દરેક મુમુક્ષુનું પહેલું કામ છે. અને દરેક મુમુક્ષુથી આ થઈ શકે તેવું છે.

* * *

એક ક્ષણભરના સ્વાનુભવથી જ્ઞાનીને જે કર્મો તૂટે છે, અજ્ઞાનીને લાખો ઉપાય કરતાં પણ એટલાં કર્મો તૂટતાં નથી. આમ સમ્યક્ત્વનો અને સ્વાનુભવનો કોઈ અચિંત્ય મહિમા છે. -એમ સમજીને હે જીવ! તેની આરાધનામાં તત્પર થા.

અધ્યાત્મસંત શ્રી કાનજીસ્વામી

[જીવન પરિચય] [લેઃ હિંમતલાલ જે શાહ]

જેમની ૮૦ મી જન્મજયંતીનો રત્નચિંતામણિ-મહોત્સવ હમણાં જ મુંબઈનગરીમાં અત્યંત ઉલ્લાસપૂર્વક ઉજવાયો એવા પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવનો જીવન પરિચય ભાવભીની શૈલીથી આત્મધર્મમાં પહેલી જ વાર પ્રગટ કરતાં આનંદ થાય છે. ગુરુદેવના પવિત્ર જીવનનાં ગુણગાન એ જ એમના પ્રત્યેની ઉપકાર-અંજલિ છે. ગુરુદેવનું જીવન આપણને સત્ અને સંત બંને પ્રત્યે પરમ બહુમાન જગાડીને આત્માર્થીતાનું પોષણ કરે છે. (-સંપાદક)

જન્મ અને બાલ્યકાળ

પરમ પૂજ્ય અધ્યાત્મસંત શ્રી કાનજીસ્વામીનો શુભ જન્મ વિ. સં. ૧૯૪૬ ના વૈશાખ સુદ બીજ ને રવિવારના દિવસે કાઠિયાવાડના ઉમરાળા ગામમાં સ્થાનકવાસી જૈન સંપ્રદાયમાં થયો હતો. તેઓશ્રીના માતુશ્રીનું નામ ઉજમબાઈ અને પિતાશ્રીનું નામ મોતીચંદભાઈ હતું. જ્ઞાતિએ તેઓ દશા શ્રીમાળી વણિક હતા. બાળવયમાં તેઓશ્રીના વિશે કોઈ જોષીએ કહ્યું હતું કે આ કોઈ મહાપુરુષ થશે. બાળપણથી જ તેઓશ્રીના મુખ પર વૈરાગ્યની સૌમ્યતા અને નેત્રોમાં બુદ્ધિ ને વીર્યનું તેજ દેખાતું. તેઓશ્રીએ ઉમરાળાની નિશાળમાં અભ્યાસ કર્યો હતો. જોકે નિશાળમાં તેમ જ જૈનશાળામાં તેઓશ્રી પ્રાયઃ પ્રથમ નંબર રાખતા તોપણ નિશાળમાં અપાતા વ્યાવહારિક જ્ઞાનથી તેમના ચિત્તને સંતોષ થતો નહિ અને તેમને ઊંડે ઊંડે એમ રહ્યા કરતું કે 'હું જેની શોધમાં છું તે આ નથી.' કોઈ કોઈ વાર આ દુઃખ તીવ્રતા ધારણ કરતું; અને એક વાર તો, માતાથી વિખૂટા પડેલા બાળકની જેમ, તે બાળ-મહાત્મા સત્‌ના વિયોગે ખૂબ રડયા હતા.

ધંધામાં જોડાણ છતાં વૈરાગ્યની જાગૃતિ

નાની વયમાં જ માતાપિતા કાળધર્મ પામવાથી તેઓશ્રી આજીવિકા અર્થે તેમના મોટા ભાઈ ખુશાલભાઈ સાથે પાલેજમાં ચાલુ દુકાનમાં જોડાયા. ધીમે ધીમે

દુકાન સારી જામી. વેપારમાં તેમનું વર્તન પ્રમાણિક હતું. એક વાર (લગભગ ૧૬ વર્ષની વયે) તેમને કોઈ કારણે વડોદરાની કોર્ટમાં જવું પડયું હતું. ત્યાં તેઓશ્રીએ અમલદાર સમક્ષ સત્ય હકીકત સ્પષ્ટતાથી જણાવી દીધી હતી; તેમના મુખ પર તરવરતી નિખાલસતા, નિર્દોષતા ને નીડરતાની અમલદાર પર છાપ પડી અને તેમણે કહેલી સર્વ હકીકત ખરી છે એમ વિશ્વાસ આવવાથી અમલદારે તે સર્વ હકીકત સપૂર્ણપણે માન્ય રાખી.

પાલેજમાં તેઓશ્રી કોઈ વખત નાટક જોવા જતા; પરંતુ અતિશય આશ્ચર્યની વાત તો એ છે કે નાટકમાંથી શૃંગારિક અસર થવાને બદલે કોઈ વૈરાગ્યપ્રેરક દૃશ્યની ઊંડી અસર તે મહાત્માને થતી અને તે કેટલાય દિવસ સુધી રહેતી. કોઈ કોઈ વખત તો નાટક જોઈને આવ્યા પછી આખી રાત વૈરાગ્યની ધૂન રહેતી. એક વાર નાટક જોયા પછી 'શિવરમણી રમનાર તું, તું હી દેવનો દેવ' એ લીટીથી શરૂ થતું કાવ્ય તેમણે બનાવ્યું હતું. સાંસારિક રસનાં પ્રબળ નિમિત્તોને પણ મહાન આત્માઓ વૈરાગ્યનાં નિમિત્ત બનાવે છે!

વૈરાગ્ય અને દીક્ષા

આ રીતે પાલેજની દુકાનમાં વેપારનું કામકાજ કરતાં છતાં તે મહાત્માનું મન વેપારમય કે સંસારમય થયું નહોતું. તેમનો અંતર્વ્યાપાર તો જુદો જ હતો. તેમના અંતરનો સ્વાભાવિક ઝોક હંમેશા ધર્મ અને સત્યની શોધ પ્રતિ જ રહેતો. ઉપાશ્રયે કોઈ સાધુ આવે કે તેઓ તે સાધુની સેવા તેમ જ તેમની સાથે ધાર્મિક વાર્તાલાપ માટે દોડી જતા અને ઘણો સમય ઉપાશ્રયે ગાળતા. ધાર્મિક અભ્યાસ પણ ચાલુ હતો. તેમનું ધાર્મિક જીવન અને સરળ અંતઃકરણ જોઈને તેમના સંબંધીઓ તેમને 'ભગત' કહેતાં. તેમણે તેમના મોટા ભાઈ ખુશાલભાઈને સ્પષ્ટ જણાવી દીધું કે 'મારું વેવિશાળ કરવાનું નથી; મારા ભાવ દીક્ષા લેવાના છે.' ખુશાલભાઈએ તેમણે ઘણું સમજાવ્યા કે– 'ભાઈ, તું ન પરણે તો ભલે તારી ઈચ્છા, પરંતુ તું દીક્ષા ન લે. તારે દુકાને ન બેસવું હોય તો ભલે તું આખો દિવસ ધાર્મિક વાંચનમાં ને સાધુઓના સંગમાં ગાળ પણ દીક્ષાની વાત ન કર.' આમ ઘણું સમજાવવા છતાં ને મહાત્માના વૈરાગી ચિત્તને સંસારમાં રહેવાનું પસંદ પડયું નહિ. દીક્ષા લીધા પહેલાં તેઓશ્રી કેટલાક મહિનાઓ સુધી આત્માર્થી ગુરુની શોધ માટે કાઠિયાવાડ, ગુજરાત ને મારવાડમાં અનેક ગામો ફર્યા; ઘણા સાધુઓને મળ્યા પણ ક્યાંય મન ઠર્યું નહિ. ખરી વાત તો એ હતી કે પૂર્વ ભવની અધૂરી મુકેલી સાધનાએ અવતરેલા તે મહાત્મા પોતે જ ગુરુ થવાને યોગ્ય હતા. આખરે બોટાદ સંપ્રદાયના સ્થાનકવાસી જૈન સાધુ હીરાચંદજી મહારાજના હાથે દીક્ષા લેવાનું નક્કી થયું અને સં. ૧૯૭૦ ના માગશર સુદ ૯ ને રવિવારને દિવસે ઉમરાળામાં મોટી ધામધૂમથી દીક્ષામહોત્સવ થયો.

શાસ્ત્રાભ્યાસ, અને પુરુષાર્થ-જીવનમંત્ર

દીક્ષા લઈને તુરત જ મહારાજશ્રીએ શ્વેતાંબર શાસ્ત્રોનો સખત અભ્યાસ કરવા માંડયો; તે એટલે સુધી કે આહારાદિ શારીરિક આવશ્યકતાઓમાં વખત જતો તે પણ તેમને ખટકતો. લગભગ આખો દિવસ ઉપાશ્રયના કોઈ એકાંત ભાગમાં અભ્યાસ કરતાં તેઓ જોવામાં આવતા. ચારેક વર્ષમાં લગભગ બધા શ્વેતામ્બર શાસ્ત્રો તેઓ વિચારપૂર્વક વાંચી ગયા. તેઓ સંપ્રદાયની રીત પ્રમાણે ચારિત્ર પણ કડક પાળતા. થોડા જ વખતમાં તેમની આત્માર્થીતાની, જ્ઞાનપિપાસાની અને ઉગ્ર ચારિત્રની સુવાસ કાઠિયાવાડમાં ફેલાઈ. તેમના ગુરુની મહારાજશ્રી પર બહુ કૃપા હતી. મહારાજશ્રી પ્રથમથી જ તીવ્ર પુરુષાર્થી હતા. કેટલીક વખત તેમને કોઈ ભવિતવ્યતા પ્રત્યે વલણવાળી વ્યક્તિ તરફથી એવું સાંભળવાનો પ્રસંગ બનતો કે 'ગમે તેવું આકરું ચારિત્ર પાળીએ પણ કેવળી ભગવાને જો અનંત ભવ દીઠા હશે તો તેમાંથી એક પણ ભવ ઘટવાનો નથી.' મહારાજશ્રી આવાં પુરુષાર્થહીનતાનાં મિથ્યા વચનો સાંખી શકતા નહિ અને બોલી ઊઠતા કે 'જે પુરુષાર્થી છે તેના અનંત ભવો કેવળી ભગવાને દીઠા જ નથી. જેને પુરુષાર્થ ભાસ્યો છે તેને અનંત ભવ હોય જ નહિ, પુરુષાર્થીને ભવસ્થિતિ આદિ કાંઈ નડતું નથી, તેને પાંચે સમવાય આવી મળ્યા છે.' 'પુરુષાર્થ, પુરુષાર્થ ને પુરુષાર્થ' એ મહારાજશ્રીનો જીવનમંત્ર છે.

દીક્ષાનાં વર્ષો દરમ્યાન મહારાજશ્રીએ શ્વેતામ્બર શાસ્ત્રોનો ખૂબ મનનપૂર્વક અભ્યાસ કર્યો. ભગવતી સૂત્ર તેઓશ્રીએ ૧૭ વાર વાંચ્યું છે. દરેક કાર્ય કરતાં તેમનું લક્ષ સત્યના શોધન પ્રતિ જ રહેતું.

શાસન-ઉદ્ધારનો એક પવિત્ર પ્રસંગ: સમયસારની પ્રાપ્તિ

સં. ૧૯૭૮ માં શ્રી વીરશાસનના ઉદ્ધારનો, અનેક મુમુક્ષુઓના મહાન પુણ્યોદયને સૂચવતો એક પવિત્ર પ્રસંગ બની ગયો. વિધિની કોઈ ધન્ય પળે શ્રીમદ્‌ભગવત્કુંદકુંદાચાર્ય–વિરચિત શ્રી સમયસાર નામનો મહાન ગ્રંથ મહારાજશ્રીના હસ્તકમળમાં આવ્યો. સમયસાર વાંચતા જ તેમના હર્ષનો પાર ન રહ્યો. જેની શોધમાં તેઓ હતા તે તેમને મળી ગયું. શ્રી સમયસારજીમાં અમૃતનાં સરોવર છલકાતાં મહારાજશ્રીના અંતર્નયને જોયાં. એક પછી એક ગાથા વાંચતાં મહારાજશ્રીએ ઘૂંટડા ભરી ભરીને તે અમૃત પીધું. ગ્રંથાધિરાજ સમયસારજીએ મહારાજશ્રી પર અપૂર્વ, અલૌકિક, અનુપમ ઉપકાર કર્યો અને તેમના આત્માનંદનો પાર ન રહ્યો, મહારાજશ્રીના અંતર્જીવનમાં પરમ પવિત્ર પરિવર્તન થયું. ભૂલી પડેલી પરિણતિએ નિજ ઘર દેખ્યું. ઉપયોગઝરણાનાં વહેણ અમૃતમય થયાં. જિનેશ્વરદેવના સુનંદન ગુરુદેવની જ્ઞાનકળા હવે અપૂર્વ રીતે ખીલવા લાગી.

અદ્‌ભુત વ્યાખ્યાનશૈલી અને સમ્યગ્દર્શનનો મહિમા

સં. ૧૯૯૧ સુધી મહારાજશ્રીએ સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયમાં રહી બોટાદ, વઢવાણ, અમરેલી, પોરબંદર, જામનગર, રાજકોટ વગેરે ગામોમાં ચાતુર્માસ કર્યાં અને શેષકાળમાં સેંકડો નાનાંમોટા ગામોને પાવન કર્યાં. કાઠિયાવાડના હજારો માણસોને મહારાજશ્રીના ઉપદેશ પ્રત્યે બહુમાન પ્રગટયું. અંતરાત્મધર્મનો ઉદ્યોત ઘણો થયો. જે ગામમાં મહારાજશ્રીનું ચાર્તુમાસ હોય ત્યાં બહારગામનાં હજારો ભાઈબહેનો દર્શનાર્થે જતાં અને તેમની અમૃતવાણીનો લાભ લેતાં. મહારાજશ્રી શ્વેતામ્બર સંપ્રદાયમાં રહ્યા હોવાથી વ્યાખ્યાનમાં મુખ્યત્વે શ્વેતામ્બર શાસ્ત્રો વાંચતા (જોકે છેલ્લા વર્ષોમાં સમયસારાદિ પણ સભા વચ્ચે વાંચતા હતા.) પરંતુ તે શાસ્ત્રોમાંથી, પોતાનું હૃદય અપૂર્વ હોવાથી, અન્ય વ્યાખ્યાતાઓ કરતાં જુદી જ જાતના અપૂર્વ સિદ્ધાંતો તારવતા. વિવાદના સ્થળોને છેડતા જ નહિ. ગમે તે અધિકાર તેઓશ્રી વાંચે પણ તેમાં કહેલી હકીકતોને અંતરના ભાવો સાથે મીંઢવીને તેમાંથી એવા અલૌકિક આધ્યાત્મિક ન્યાયો કાઢતા કે જે ક્યાંય સાંભળવા ન મળ્યા હોય. ‘જે ભાવે તીર્થંકરનામકર્મ બંધાય તે ભાવ પણ હેય છે....શરીરમાં રોમે રોમે તીવ્ર રોગ થવા તે દુઃખ જ નથી, દુઃખનું સ્વરૂપ જુદું છે...વ્યાખ્યાન સાંભળીને ઘણા જીવો બૂઝે તો મને ઘણો લાભ થાય એમ માનનાર વ્યાખ્યાતા મિથ્યાદ્રષ્ટિ છે....આ દુઃખમાં સમતા નહિ રાખું તો કર્મ બંધાશે–એવા ભાવે સમતા રાખવી તે પણ મોક્ષમાર્ગ નથી...પાંચ મહાવ્રત પણ માત્ર પુણ્યબંધના કારણ છે.’ આવા હજારો અપૂર્વ ન્યાયો મહારાજશ્રી વ્યાખ્યાનમાં અત્યંત સ્પષ્ટ રીતે લોકોને સમજાવતા. દરેક વ્યાખ્યાનમાં મહારાજશ્રી સમ્યગ્દર્શન પર અત્યંત અત્યંત ભાર મૂકતા. તેઓશ્રી અનેક વાર કહેતા કે “શરીરનાં ચામડાં ઊતરડીને ખાર છાંટનાર ઉપર પણ ક્રોધ ન કર્યો–એવાં વ્યવહાર ચારિત્રો આ જીવે અનંતવાર પાળ્યાં છે, પણ સમ્યગ્દર્શન એકવાર પણ પ્રાપ્ત કર્યું નથી. લાખો જીવોની હિંસાના પાપ કરતાં મિથ્યાદર્શનનું પાપ અનંતગણું છે.....સમકિત સહેલું નથી. લાખો કરોડોમાં કોઈક વિરલ જીવને જ તે હોય છે. સમકિતી જીવ પોતાનો નિર્ણય પોતે જ કરી શકે છે, સમકિતી આખા બ્રહ્માંડના ભાવોને પી ગયો હોય છે. આજકાલ તો સૌ પોતપોતાના ઘરનું સમકિત માની બેઠા છે. સમકિતીને તો મોક્ષના અનંત સુખની વાનગી પ્રાપ્ત થઈ હોય છે. સમકિતીનું તે સુખ, મોક્ષના સુખના અનંતમાં ભાગે હોવા છતાં અનંત છે.” અનેક રીતે, અનેક દલીલોથી, અનેક પ્રમાણોથી, અનેક દ્રષ્ટાંતોથી સમકિતનું અદ્‌ભુત માહાત્મ્ય તેઓશ્રી લોકોને ઠસાવતા. મહારાજશ્રીની જૈનધર્મ પરની અનન્ય શ્રદ્ધા, આખું જગત ન માને તોપણ પોતાની માન્યતામાં પોતે એકલા ટકી રહેવાની તેમની અજબ દ્રઢતા અને અનુભવના જોરપૂર્વક નીકળતી તેમની ન્યાયભરેલી વાણી ભલભલા નાસ્તિકોને વિચારમાં નાખી દેતી અને કેટલાકને આસ્તિક બનાવી દેતી. એ કેસરીસિંહનો સિંહનાદ પાત્ર જીવોના

હૃદયના ઊંડાણને સ્પર્શી તેમના આત્મિક વીર્યને ઉછાળતો. સત્યના જોરે આખા જગતના અભિપ્રાયો સામે ઝૂઝતા એ અધ્યાત્મયોગીની ગર્જના જેમણે સાંભળી હશે તેમના કાનમાં હજુ તેનો રણકાર ગુંજતો હશે.

આવી અદ્‌ભુત પ્રભાવશાળી અને કલ્યાણકારિણી વાણી અનેક જીવોને આકર્ષે એ સ્વાભાવિક છે. સાધારણ રીતે ઉપાશ્રયમાં કામધંધાથી નિવૃત્ત થયેલા વૃદ્ધ માણસો મુખ્યત્વે આવતા હોય છે. પરંતુ કાનજી મહારાજ જ્યાં પધારે ત્યાં તો યુવાનો, કેળવાયેલા માણસો, વકીલો, દાક્તરો, શાસ્ત્રના અભ્યાસીઓ વગેરેથી ઉપાશ્રયે ઊભરાઈ જતો. મોટાં ગામોમાં મહારાજશ્રીનું વ્યાખ્યાન પ્રાયઃ ઉપાશ્રયમાં નહિ પણ કોઈ વિશાળ જગ્યામાં રાખવું પડતું. દિવસે દિવસે તેમની ખ્યાતિ વધતી જ ગઈ. વ્યાખ્યાનમાં હજારો માણસો આવતાં. આસપાસનાં ગામોમાંથી પણ માણસો આવતાં. આગળ જગ્યા મળે એ હેતુથી સેંકડો લોકો કલાક–દોઢદોઢ કલાક વહેલા આવીને બેસી જતા. કોઈક જિજ્ઞાસુઓ વ્યાખ્યાનોની ટૂંકી નોંધ કરી લેતા. જે ગામમાં મહારાજશ્રી પધારે તે ગામમાં શ્રાવકોના ઘરે ઘરે ધર્મની ચર્ચા ચાલતી અને સર્વત્ર ધર્મનું વાતાવરણ જામી રહેતું. શેરીઓમાં શ્રાવકોનાં ટોળાં ધર્મની વાતો કરતાં નજરે પડતાં. સવાર, બપોર ને સાંજ ઉપાશ્રયના રસ્તે જનસમુદાયની ભારે અવર–જવર રહ્યા કરતી. ઉપાશ્રયમાં લગભગ આખો દિવસ તત્ત્વજ્ઞાનચર્ચાની શીતળ લહરીઓ છૂટતી. કેટલાક મુમુક્ષુઓનું તો વેપારધંધામાં ચિત્ત ચોટતું નહિ ને મહારાજશ્રીની શીતળ છાયામાં ઘણોખરો વખત ગાળતા. આ રીતે ગામોગામ અનેક સુપાત્ર જીવોના હૃદયમાં મહારાજશ્રીએ સત્‌ની રુચિનાં બીજ રોપ્યાં. મહારાજશ્રીના વિયોગમાં પણ તે મુમુક્ષુઓ મહારાજશ્રીનો બોધ વિચારતા, ભવભ્રમણ કેમ ટળે, સમ્યક્ત્વ કેમ પ્રાપ્ત થાય–તેની ઝંખના કરતા કોઈ વાર ભેગા મળીને તત્ત્વચર્ચા કરતા, મહારાજશ્રીએ કહેલાં પુસ્તકો વાંચતા–વિચારતા.

સ્થાનકવાસી સાધુઓમાં મહારાજશ્રીનું સ્થાન અજોડ હતું. 'કાનજી મહારાજ શું કહે છે' –એ જાણવા સાધુ–સાધ્વીઓ ઉત્સુક રહેતાં. કેટલાક સાધુ–સાધ્વીઓ મહારાજશ્રીનાં વ્યાખ્યાનની નોંધ મુમુક્ષુ ભાઈબહેનો પાસેથી મેળવી વાંચી લેતાં.

મહારાજશ્રીએ ઘણાં વર્ષો સુધી સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયમાં રહી આત્મધર્મનો ખૂબ પ્રચાર કર્યો અને સાધુ તથા શ્રાવકોને વિચારતા કરી મૂકયા.

પરિવર્તન : સંપ્રદાયત્યાગ

મહારાજશ્રી સં. ૧૯૯૧ સુધી સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયમાં રહ્યા. પરંતુ અંતરંગ

આત્મામાં વાસ્તવિક વસ્તુસ્વભાવ અને વાસ્તવિક નિર્ગ્રંથમાર્ગ ઘણા વખતથી સત્ય લાગતો હોવાથી તેઓશ્રીએ યોગ્ય સમયે કાઠિયાવાડના સોનગઢ નામના ગામમાં ત્યાંના એક ગૃહસ્થના ખાલી મકાનમાં સં. ૧૯૯૧ ના ચૈત્ર સુદ ૧૩ ને મંગળવારને દિને 'પરિવર્તન' કર્યું. –સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયનું ચિહ્ન જે મુહપત્તિ તેનો ત્યાગ કર્યો. સંપ્રદાય ત્યાગનારાઓને કેવી કેવી અનેક મહાવિપત્તિઓ પડે છે, બાળ જીવો તરફથી અજ્ઞાનને લીધે તેમના પર કેવી અઘટિત નિંદાની ઝડીઓ વરસે છે, તેનો તેમને સંપૂર્ણ ખ્યાલ હતો, પણ તે નીડર ને નિસ્પૃહ મહાત્માએ તેની કાંઈ પરવા કરી નહિ. સંપ્રદાયના હજારો શ્રાવકોના હૃદયમાં મહારાજશ્રી અગ્રસ્થાને બિરાજતા હતા તેથી ઘણા શ્રાવકોએ મહારાજશ્રીને પરિવર્તન નહિ કરવા અનેક પ્રકારે પ્રેમભાવે વીનવ્યા હતા. પરંતુ જેના રોમે રોમમાં વીતરાગપ્રણીત યથાર્થ સન્માર્ગ પ્રત્યે (સમ્યક્ દિગંબર જૈન ધર્મ પ્રત્યે) ભક્તિ ઊછળતી હતી તે મહાત્મા એ પ્રેમભરી વિનવણીની અસર હૃદયમાં ઝીલી, રાગમાં તણાઈ, સત્‌ને કેમ ગૌણ થવા દે? સત્ પ્રત્યેની પરમ ભક્તિમાં સર્વ પ્રકારની પ્રતિકૂળતાનો ભય ને અનુકૂળતાનો રાગ અત્યંત ગૌણ થઈ ગયા. જગતથી તદ્દન નિરપેક્ષપણે, હજારોની માનવમેદનીમાં ગર્જતો સિંહ સત્‌ને ખાતર સોનગઢના એકાંત સ્થળમાં જઈને બેઠો.

મહારાજશ્રીએ જેમાં પરિવર્તન કર્યું તે મકાન વસતિથી અલગ હોવાથી બહુ શાંત હતું. દૂરથી આવતા માણસનો પગરવ ક્યાંયથી સંભળાતો. થોડા મહિનાઓ સુધી આવા નિર્જન સ્થળમાં માત્ર (મહારાજશ્રીના પરમભક્ત) જીવણલાલજી મહારાજ સાથે અને કોઈ દર્શનાર્થે આવેલા બે ચાર મુમુક્ષુઓ સાથે સ્વાધ્યાય, જ્ઞાન ધ્યાન વગેરેમાં લીન થયેલા મહારાજશ્રીને જોતાં હજારોની માનવમેદની સ્મૃતિગોચર થતી અને તે જાહોજલાલીને સર્પકંચુકવત છોડનાર મહાત્માની સિંહવૃત્તિ, નિરીહતા અને નિર્માનતા આગળ હૃદય નમી પડતું.

સંપ્રદાય ઉપર પરિવર્તનની અસર

જે સ્થાનકવાસી સંપ્રદાય કાનજીસ્વામીના નામથી ગૌરવ લેતો તે સંપ્રદાયમાં મહારાજશ્રીના 'પરિવર્તન' થી ભારે ખળભળાટ થાય એ સ્વાભાવિક છે. પરંતુ મહારાજશ્રી ૧૯૯૧ ની સાલ સુધીમાં કાઠિયાવાડમાં લગભગ દરેક સ્થાનકવાસીના હૃદયમાં પેસી ગયા હતા, મહારાજશ્રી પાછળ કાઠિયાવાડ ઘેલું બન્યું હતું. તેથી 'મહારાજશ્રીએ જે કર્યું હશે તે સમજીને જ કર્યું હશે' એમ વિચારીને ધીમે ધીમે ઘણા લોકો તટસ્થ થઈ ગયા. કેટલાક લોકો સોનગઢમાં શું ચાલે છે તે જોવા આવતા, પણ મહારાજશ્રીનું પરમ પવિત્ર જીવન અને અપૂર્વ ઉપદેશ સાંભળી તેઓ ઠરી જતા,

તૂટેલો ભક્તિનો પ્રવાહ ફરીને વહેવા લાગતો. કોઈ કોઈ પશ્ચાત્તાપ કરતા કે 'મહારાજ આપના વિષે તદ્ન કલ્પિત વાતો સાંભળી અમે આપની ઘણી આશાતના કરી છે, ઘણાં કર્મ બાંધ્યા છે, અમને ક્ષમા આપજો.' આ રીતે જેમ જેમ મહારાજશ્રીના પવિત્ર ઉજ્જવળ જીવન તેમ જ આધ્યાત્મિક ઉપદેશ વિષે લોકોમાં વાત ફેલાતી ગઈ, તેમ તેમ વધારે ને વધારે લોકોને મહારાજશ્રી પ્રત્યે મધ્યસ્થતા થતી ગઈ અને ઘણાને સાંપ્રદાયિક મોહને કારણે દબાઈ ગયેલી ભક્તિ પુનઃ પ્રગટતી ગઈ. મુમુક્ષુ અને બુદ્ધિશાળી વર્ગની તો મહારાજશ્રી પ્રત્યે પહેલાંના જેવી જ પરમ ભક્તિ રહી હતી. અનેક મુમુક્ષુઓના જીવનાધાર કાનજીસ્વામી સોનગઢમાં જઈને રહ્યા, તો મુમુક્ષુઓનાં ચિત્ત સોનગઢ તરફ ખેંચાયાં. ધીમે ધીમે મુમુક્ષુઓનાં પૂર સોનગઢ તરફ વહેવા લાગ્યાં. સાંપ્રદાયિક મોહ અત્યંત દુર્નિવાર હોવા છતાં, સત્‌ના અર્થી જીવોની સંખ્યા ત્રણે કાળે અત્યંત અલ્પ હોવા છતાં, સાંપ્રદાયિક મોહ તેમજ લૌકિક ભયને છોડીને સોનગઢ તરફ વહેતાં સત્સંગાર્થી જનોનાં પૂર દિનપ્રતિદિન વેગપૂર્વક વધતાં જ જાય છે.

પરિવર્તન કર્યા પછી પૂ. મહારાજશ્રીનો મુખ્ય નિવાસ સોનગઢમાં જ છે. મહારાજશ્રીની હાજરીને લીધે સોનગઢ એક તીર્થધામ જેવું બની ગયું છે. બહારગામથી અનેક મુમુક્ષુ ભાઈબહેનો મહારાજશ્રીના ઉપદેશનો લાભ લેવા સોનગઢ આવે છે. દૂર દેશોથી ઘણા દિગંબર જૈનો, પંડિતો, બ્રહ્મચારીઓ વગેરે પણ આવે છે. બહારગામના માણસોને જમવા તથા ઊતરવા માટે ત્યાં એક જૈનઅતિથિગૃહ છે. કેટલાક ભાઈઓ તથા બહેનો ત્યાં ઘર કરીને કાયમ રહ્યાં છે. કેટલાક સત્સંગાર્થીઓ થોડા મહિનાઓ માટે પણ ત્યાં ઘર કરીને અવારનવાર રહે છે. બહારગામના મુમુક્ષુઓનાં હાલ (સં. ૧૯૯૯માં) ત્યાં ચાળીસેક ઘર છે. (અત્યારે સં. ૨૦૨૫ માં આ સંખ્યા લગભગ ૨૦૦ જેટલી છે.)

શ્રી જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર અને ધર્મચર્યા

પૂ. મહારાજશ્રીએ જે મકાનમાં પરિવર્તન કર્યું તે મકાન નાનું હતું. તેથી જ્યારે ઘણા માણસો થઈ જતાં ત્યારે વ્યાખ્યાન વાંચવાની અગવડ પડતી. પર્યુષણમાં તો બીજે સ્થળે વ્યાખ્યાન વાંચવા જવું પડતું. આ રીતે મકાનમાં માણસોનો સમાસ નહિ થતો હોવાથી ભક્તોએ સં. ૧૯૯૪ માં એક મકાન બંધાવ્યું અને તેનું નામ 'શ્રી જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર' રાખ્યું. મહારાજશ્રી હાલમાં ત્યાં રહે છે. લગભગ આખો દિવસ સ્વાધ્યાય જ ચાલ્યા કરે છે. સવારે તથા બપોરે ધર્મોપદેશ અપાય છે. બપોરના ધર્મોપદેશ પછી ભક્તિ થાય છે. રાત્રે ધર્મચર્ચા ચાલે છે. ધર્મોપદેશમાં તથા તે સિવાયના વાંચનમાં ત્યાં ભગવાન કુંદકુંદાચાર્યનાં શાસ્ત્રો, તત્ત્વાર્થસાર, ગોમ્મટસાર, ષટ્‌ખંડાગમ, પંચાધ્યાયી, પદ્મનંદિપંચવિંશતિકા, દ્રવ્યસંગ્રહ, મોક્ષમાર્ગપ્રકાશક, શ્રીમદ્‌ રાજચંદ્ર

વગેરે પુસ્તકો વંચાય છે. ત્યાં આવનાર મુમુક્ષુનો આખો દિવસ ધાર્મિક આનંદમાં પસાર થઈ જાય છે.

સમયસાર અને કુંદકુંદાચાર્ય ભગવાન તથા શ્રી સીમંધર ભગવાન પ્રત્યેની ભક્તિ

પરમ પૂજ્ય અધ્યાત્મયોગી ગુરુદેવને સમયસારજી પ્રત્યે અતિશય ભક્તિ છે તેથી જે દિવસે સ્વાધ્યાયમંદિરનું ઉદ્‌ઘાટન થયું તે જ દિવસે એટલે સં. ૧૯૯૪ ના વૈશાખ વદ ૮ ને રવિવારના રોજ સ્વાધ્યાયમંદિરમાં શ્રી સમયસારજીની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી છે. શ્રી સમયસારજીપ્રતિષ્ઠાના મહોત્સવ પર બહારગામથી લગભગ ૭૦૦ માણસો આવ્યા હતાં. મહારાજશ્રી સમયસારજીને ઉત્તમોત્તમ શાસ્ત્ર ગણે છે. સમયસારજીની વાત કરતાં પણ તેમને અતિ ઉલ્લાસ આવી જાય છે. સમયસારજીની પ્રત્યેક ગાથા મોક્ષ આપે એવી છે એમ તેઓશ્રી કહે છે. ભગવાન કુંદકુંદાચાર્યના બધાં શાસ્ત્ર પર તેમને અત્યંત પ્રેમ છે. 'ભગવાન કુંદકુંદાચાર્યદેવનો અમારા પર ઘણો ઉપકાર છે, અમે તેમના દાસાનુદાસ છીએ' એમ તેઓશ્રી ઘણી વાર ભક્તિભીના અંતરથી કહે છે. શ્રીમદ્‌ભગવત્‌કુંદકુંદાચાર્ય મહાવિદેહક્ષેત્રમાં સર્વજ્ઞ વીતરાગ શ્રી સીમંધરભગવાનના સમવસરણમાં ગયા હતા અને ત્યાં તેઓશ્રી આઠ દિવસ રહ્યા હતા એ વિષે મહારાજશ્રીને અણુમાત્ર શંકા નથી. તેઓશ્રી ઘણી વાર પોકાર કરીને કહે છેઃ 'કલ્પના કરશો નહિ, ના કહેશો નહિ, એ વાત એમ જ છે; માનો તો પણ એમ જ છે, ન માનો તો પણ એમ જ છે. યથાતથ્ય વાત છે, અક્ષરશઃ સત્ય છે, પ્રમાણસિદ્ધ છે.' શ્રી સીમંધરપ્રભુ પ્રત્યે ગુરુદેવને અપાર ભક્તિ છે. કોઈ કોઈ વખત સીમંધરનાથના વિરહે પરમ ભક્તિવંત ગુરુદેવનાં નેત્રોમાંથી અશ્રુની ધારા વહે છે.

જૈનધર્મની શ્રદ્ધા અને પ્રચાર

વીતરાગના પરમ ભક્ત ગુરુદેવ કહે છે કે– 'જૈન ધર્મ એ કોઈ વાડો નથી. એ તો વિશ્વધર્મ છે. જૈન ધર્મનો મેળ અન્ય કોઈ ધર્મ સાથે છે જ નહિ. જૈન ધર્મોનો ને અન્ય ધર્મોનો સમન્વય કરવાનો પ્રયત્ન રેશમનો ને કંતાનનો સમન્વય કરવાના પ્રયત્ન જેવો વૃથા છે.' દિગંબર જૈન ધર્મ તે જ વાસ્તવિક જૈન ધર્મ છે અને આંતરિક તેમ જ બાહ્ય દિગંબરતા વિના કોઈ જીવ મોક્ષ પામી શકે નહિ એમ તેમની દ્રઢ માન્યતા છે. તેઓશ્રી કહે છે કે– 'સ્વાનુભૂતિયુક્ત સમ્યગ્દર્શન સંપ્રાપ્ત કરી, પછી શુદ્ધાત્મામાં વિશેષ સ્થિર થઈ, જ્યારે જીવ એવી આંતરિક શુદ્ધ દશાએ પરિણમે કે બહારમાં પણ તે (આંતરિક સહજ દશાને અનુરૂપ) યથાજાતરૂપતા–દિગંબરતા–સહજપણે (હઠ વિના) ધારણ કરે અને અંતર્બાહ્ય સર્વવિરતદશાએ સદા વર્તે, ત્યારે જ તે

જીવ યથાર્થ મુનિ કહેવાય છે. આવા શુદ્ધાત્મસ્થિત ભાવદ્રવ્યલિંગી યથાજાતરૂપ મુનિના અમે દાસ છીએ. સર્વજ્ઞપ્રણીત દિગંબર જૈન શાસનના મહાન ઉપાસક ગુરુદેવશ્રી મારફત સમયસાર, પ્રવચનસાર, પંચાધ્યાયી, મોક્ષમાર્ગપ્રકાશક વગેરે અનેક દિગંબર પુસ્તકોનો ઘણો ઘણો પ્રચાર કાઠિયાવાડમાં થઈ રહ્યો છે. સોનગઢના પ્રકાશન ખાતામાંથી ગુજરાતી સમયસારની ૨૦૦૦ નકલો છપાઈને તુરત જ ખપી ગઈ. તે સિવાય, સમયસાર–ગૂટકો, સમયસાર–હરિગીત, સમયસાર ઉપરનાં પ્રવચનો, અનુભવપ્રકાશ વગેરે ઘણાં પુસ્તકો ત્યાં છપાયાં અને કાઠિયાવાડમાં ફેલાયાં. તે ઉપરાંત આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્રની હજારો પ્રતો ત્યાંથી પ્રકાશિત થઈ પ્રચાર પામી છે. ગુજરાત કાઠિયાવાડના અધ્યાત્મપ્રેમી મુમુક્ષુઓને ગુજરાતી ભાષામાં આધ્યાત્મિક સાહિત્ય સુલભ થયું છે. કાઠિયાવાડમાં હજારો મુમુક્ષુઓ તેનો અભ્યાસ કરતા થયા છે. કેટલાંક ગામોમાં પાંચ દશ પંદર મુમુક્ષુઓ ભેગા થઈને ગુરુદેવ પાસેથી ગ્રહણ કરેલા રહસ્ય અનુસાર સમયસારાદિ ઉત્તમ શાસ્ત્રોનું નિયમિત વાંચન–મનન કરે છે. આ રીતે પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવની કૃપાથી પરમ પવિત્ર શ્રુતામૃતના ધોરિયા કાઠિયાવાડના ગામેગામમમાં વહેવા લાગ્યા છે. અનેક સુપાત્ર જીવો એ જીવનોદકનું પાન કરી કૃતાર્થ થાય છે.

[પૂજ્ય શ્રી કાનજીસ્વામીના પુનિત પ્રતાપે સં. ૨૦૨૫ સુધીમાં તો ગુજરાતી ઉપરાંત હિંદીભાષામાં પણ આધ્યાત્મિક સાહિત્ય અતિ વિપુલ પ્રમાણમાં પ્રકાશિત થયું છે. અને સૌરાષ્ટ્ર–ગુજરાતની સીમા વટાવીને અખિલ ભારતવર્ષના મોટા ભાગમાં બહોળો પ્રચાર પામ્યું છે. ચેતનદ્રવ્ય અને સમ્યગ્દર્શનના મહિમાને તથા સત્પુરુષાર્થના પંથને પ્રકાશનારું એ સાહિત્ય ભારતના અનેકાનેક સ્વાધ્યાયપ્રેમી જિજ્ઞાસુ જીવોને જિનેન્દ્રપ્રણીત સન્માર્ગનું લક્ષ કરાવવામાં નિમિત્તભૂત બને છે.]

ઉપદેશનો પ્રધાન સૂર

પરમ પૂજ્ય મહારાજશ્રીનું મુખ્ય વજન સમજણ પર છે. ‘તમે સમજો; સમજ્યા વિના બધું નકામું છે’ એમ તેઓશ્રી વારંવાર કહે છે. કોઈ આત્મા–જ્ઞાની કે અજ્ઞાની–એક પરમાણુમાત્રને હલાવવાનું સામર્થ્ય ધરાવતો નથી, તો પછી દેહાદિની ક્રિયા આત્માના હાથમાં કયાંથી હોય? જ્ઞાની ને અજ્ઞાનીમાં આકાશ–પાતાળના અંતર જેવડો મહાન તફાવત છે, અને તે એ છે કે અજ્ઞાની પરદ્રવ્યનો તથા રાગદ્વેષનો કર્તા થાય છે અને જ્ઞાની પોતાને શુદ્ધ અનુભવતો થકો તેમનો કર્તા થતો નથી. તે કર્તૃત્વબુદ્ધિ છોડવાનો મહા પુરુષાર્થ દરેક જીવે કરવાનો છે. તે કર્તૃત્વબુદ્ધિ જ્ઞાન વિના છૂટશે નહિ. માટે તમે જ્ઞાન કરો.’ –આ તેઓશ્રીના ઉપદેશનો પ્રધાન સૂર છે, જ્યારે કોઈ શ્રોતાઓ કહે કે ‘પ્રભો! આપ તો મેટ્રિકની ને એમ. એ ની વાત કરો છો;

અમે હજુ એકડિયામાં છીએ, અમને એકડિયાની વાત સંભળાવો;’ ત્યારે ગુરુદેવ કહે છેઃ ‘આ જૈન ધર્મનો એકડો જ છે. સમજણ કરવી તે જ શરૂઆત છે. મેટ્રિકની ને એમ. એ. ની એટલે કે નિર્ગ્રંથદશાની ને વીતરાગતાની વાતો તો આઘી છે. આ સમજણ કર્યે જ છૂટકો છે. એક ભવે, બે ભવે, પાંચ ભવે કે અનંત ભવે આ સમજ્યે જ મોક્ષમાર્ગની શરૂઆત થવાની છે.

અંતર્વિકાસ અને મુમુક્ષુઓ ઉપરનો પરમ ઉપકાર

પરમ પૂજ્ય મહારાજશ્રીના જ્ઞાનને સમ્યક્પણાની મહોર તો ઘણા વખતથી પડી હતી. તે સમ્યગ્જ્ઞાન સોનગઢના વિશેષ નિવૃત્તિવાળા સ્થળમાં અદ્ભુત સૂક્ષ્મતાને પામ્યું; નવી નવી જ્ઞાનશૈલી સોનગઢમાં ખૂબ ખીલી. અમૃતકળશમાં જેમ અમૃત ઘોળાતાં હોય તેમ ગુરુદેવના પરમ પવિત્ર અમૃતકળશસ્વરૂપ આત્મામાં તીર્થંકરદેવનાં વચનામૃતો ખૂબ ઘોળાયાં–ઘૂંટયાં. એ ઘૂંટાયેલા અમૃત કૃપાળુદેવ અનેક મુમુક્ષુઓને પીરસે છે ને ન્યાલ કરે છે. સમયસાર, પ્રવચનસાર વગેરે ગ્રંથો પર પ્રવચન કરતાં ગુરુદેવના શબ્દે શબ્દે એટલી ગહનતા, સૂક્ષ્મતા અને નવીનતા નીકળે છે કે તે શ્રોતાજનોના ઉપયોગને પણ સૂક્ષ્મ બનાવે છે અને વિદ્વાનોને આશ્ચર્યચકિત કરે છે. જે અનંત આનંદમય ચૈતન્યઘન દશા પ્રાપ્ત કરીને તીર્થંકરદેવે શાસ્ત્રો પ્રરૂપ્યાં, તે પરમ પવિત્ર દશાને સુધાસ્યંદી સ્વાનુભૂતિસ્વરૂપ પવિત્ર અંશ પોતાના આત્મામાં પ્રગટ કરીને સદ્ગુરુદેવ વિકસિત જ્ઞાનપર્યાય દ્વારા શાસ્ત્રમાં રહેલાં ગહન રહસ્યો ઉકેલી, મુમુક્ષુને સમજાવી અપાર ઉપકાર કરી રહ્યા છે. સેંકડો શાસ્ત્રોના અભ્યાસી વિદ્વાનો પણ ગુરુદેવની વાણી સાંભળી ઉલ્લાસ આવી જતાં કહે છેઃ ‘ગુરુદેવ! અપૂર્વ આપનાં વચનામૃત છેઃ તેનું શ્રવણ કરતાં અમને તૃપ્તિ થતી જ નથી. આપ ગમે તે વાત સમજાવો તેમાંથી અમને નવું નવું જ જાણવાનું મળે છે. નવ તત્ત્વનું સ્વરૂપ કે ઉત્પાદ–વ્યય–ધ્રૌવ્યનું સ્વરૂપ, સ્યાદ્વાદનું સ્વરૂપ કે સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ, નિશ્ચયવ્યવહારનું સ્વરૂપ કે વ્રતનિયમતપનું સ્વરૂપ, ઉપાદાન–નિમિત્તનું સ્વરૂપ કે સાધ્ય–સાધનનું સ્વરૂપ, દ્રવ્યાનુયોગનું સ્વરૂપ કે ચરણાનુયોગનું સ્વરૂપ, ગુણસ્થાનનું સ્વરૂપ કે બાધક–સાધકભાવનું સ્વરૂપ, મુનિદશાનું સ્વરૂપ કે કેવળજ્ઞાનનું સ્વરૂપ–જે જે વિષયનું સ્વરૂપ આપના મુખે અમે સાંભળીએ છીએ તેમાં અમને અપૂર્વ ભાવો દ્રષ્ટિગોચર થાય છે. અમે શાસ્ત્રોમાંથી કાઢેલા અર્થો તદ્ન ઢીલા, જડ–ચેતનના ભેળસેળવાળા, શુભને શુદ્ધમાં ખતવનારા, સંસારભાવને પોષનારા, વિપરીત અને ન્યાયવિરુધ્ધ હતા; આપના અનુભવમુદ્રિત અપૂર્વ અર્થો ટંકણખાર જેવા –શુદ્ધ સુવર્ણ જેવા, જડ ચેતનના ફડચા કરનારા, શુભ ને શુદ્ધનો સ્પષ્ટ વિભાગ કરનારા, મોક્ષભાવને જ પોષનારા; સમ્યક્

અને ન્યાયયુક્ત છે. આપના શબ્દે શબ્દે વીતરાગદેવનું હૃદય પ્રગટ થાય છે; અમે વાક્યે વાક્યે વીતરાગદેવની વિરાધના કરતા હતા. અમારું એક વાક્ય પણ સાચું નહોતું. શાસ્ત્રમાં જ્ઞાન નથી, જ્ઞાનપર્યાયમાં જ્ઞાન છે–એ વાતનો અમને હવે સાક્ષાત્કાર થાય છે. શાસ્ત્રોએ ગાયેલું જે સદ્ગુરુનું માહાત્મ્ય તે હવે અમને સમજાય છે. શાસ્ત્રોનાં તાળાં ઉઘાડવાની ચાવી વીતરાગદેવે સદ્ગુરુને સોંપી છે. સદ્ગુરુનો ઉપદેશ પામ્યા વિના શાસ્ત્રોનો ઉકેલ થવો અત્યંત કઠિન છે.'

અધ્યાત્મ-મસ્તીથી ભરપૂર, ચમત્કારી વ્યાખ્યાન-શૈલી

પરમ કૃપાળુ ગુરુદેવનું જ્ઞાન જેવું અગાધ ને ગંભીર છે તેવી જ તેમની વ્યાખ્યાનશૈલી ચમત્કારભરેલી છે. તેઓશ્રી કહેવાની વાતું એવી સ્પષ્ટતાથી, અનેક સાદા દાખલાઓ આપીને, શાસ્ત્રીય શબ્દોનો ઓછામાં ઓછો પ્રયોગ કરીને સમજાવે છે કે સામાન્ય મનુષ્ય પણ તે સહેલાઈથી સમજી જાય છે. અત્યંત ગહન વિષયને પણ અત્યંત સુગમ રીતે પ્રતિપાદિત કરવાની ગુરુદેવમાં વિશિષ્ટશક્તિ છે. વળી મહારાજશ્રીની વ્યાખ્યાનશૈલી એટલી રસમય છે કે જેમ સર્પ મોરલી પાછળ મુગ્ધ બને છે તેમ શ્રોતાઓ મંત્રમુગ્ધ બની જાય છે; સમય ક્યાં પસાર થઈ જાય છે તેનું ભાન પણ રહેતું નથી. સ્પષ્ટ અને રસમય હોવા ઉપરાંત મહારાજશ્રીનું પ્રવચન શ્રોતાઓમાં અધ્યાત્મનો પ્રેમ ઉત્પન્ન કરે છે. મહારાજશ્રી પ્રવચન કરતાં અધ્યાત્મમાં એવા તન્મય થઈ જાય છે, પરમાત્મદશા પ્રત્યેની એવી ભક્તિ તેમના મુખ પર દેખાય છે કે શ્રોતાઓને તેની અસર થયા વિના રહેતી નથી. અધ્યાત્મની જીવંતમૂર્તિ ગુરુદેવના દેહના અણુએ અણુમાંથી જાણે અધ્યાત્મરસ નીતરે છે; એ અધ્યાત્મમૂર્તિની મુખમુદ્રા, નેત્રો, વાણી, હૃદય બધાં એકતાર થઈ અધ્યાત્મની રેલંછેલ કરે છે અને મુમુક્ષુઓનાં હૃદયો એ અધ્યાત્મરસથી ભીંજાઈ જાય છે.

આ કાળે મુમુક્ષુઓનાં મહાભાગ્ય

ગુરુદેવનું વ્યાખ્યાન સાંભળવું એ એક જીવનનો લહાવો છે. તેમનું વ્યાખ્યાન સાંભળ્યા પછી અન્ય વ્યાખ્યાતાઓના વ્યાખ્યાનમાં રસ પડતો નથી. તેમનું વ્યાખ્યાન સાંભળનારને એટલું તો સ્પષ્ટ લાગે છે કે 'આ પુરુષ કોઈ જુદી જાતનો છે. જગતથી એ કાંઈક જુદું કહે છે, અપૂર્વ કહે છે. એના કથન પાછળ કોઈ અજબ દ્રઢતા ને જોર છે. આવું ક્યાંય સાંભળ્યું નથી.' મહારાજશ્રીના વ્યાખ્યાનમાંથી અનેક જીવો પોતપોતાની પાત્રતા અનુસાર લાભ મેળવી જાય છે, કેટલાકને સત્ પ્રત્યે રુચિ જાગે છે, કોઈ કોઈ ને સત્સમજણના અંકુર ફૂટે છે અને કોઈ વિરલ જીવોની તો દશા જ પલટાઈ જાય છે.

અહો ! આવું અલૌકિક પવિત્ર અંતર્પરિણમન–કેવળજ્ઞાનનો અંશ, અને

આવો પ્રબળ પ્રભાવનાઉદય–તીર્થંકરત્વનો અંશ, એ બેનો સુયોગ આ કળિકાળમાં જોઈને રોમાંચ થાય છે. મુમુક્ષુઓનાં મહાપુણ્ય હજુ તપે છે.

કાઠિયાવાડના આંગણે કલ્પવૃક્ષ

અહો ! એ પરમ પ્રભાવક અધ્યાત્મમૂર્તિની વાણીની તો શી વાત, તેનાં દર્શન પણ મહાપુણ્યના થોક ઊછળે ત્યારે પ્રાપ્ત થાય છે. એ અધ્યાત્મયોગીની સમીપમાં સંસારનાં આધિ–વ્યાધિ–ઉપાધિ ફરકી શકતાં નથી. સંસારતપ્ત પ્રાણીઓ ત્યાં પરમ વિશ્રાંતિ પામે છે અને સંસારનાં દુઃખો માત્ર કલ્પનાથી જ ઊભાં કરેલાં તેમને ભાસવા માંડે છે. જે વૃત્તિઓ મહા પ્રયત્ને પણ દબાતી નથી તે ગુરુદેવના સાંન્નિધ્યમાં વિનાપ્રયત્ને શમી જાય છે, એ ઘણા ઘણા મુમુક્ષુઓનો અનુભવ છે. આત્માનું નિવૃત્તિમય સ્વરૂપ, મોક્ષનું સુખ વગેરે ભાવોની જે શ્રદ્ધા અનેક દલીલોથી થતી નથી તે ગુરુદેવનાં દર્શનમાત્રથી થઈ જાય છે. ગુરુદેવનાં જ્ઞાન ને ચારિત્ર મુમુક્ષુ પર મહા કલ્યાણકારી અસર કરે છે. ખરેખર કાઠિયાવાડને આંગણે શીતળ છાંયવાળું, વાંછિત ફળ દેનાર કલ્પવૃક્ષ ફળ્યું છે. કાઠિયાવાડનાં મહાભાગ્ય ખીલ્યાં છે.

હવે, સોનગઢમાં પરિવર્તન કર્યા પછીના, મહારાજશ્રીના જીવનવૃત્તાંત સાથે સંબંધ રાખતા કેટલાક પ્રસંગો કાળાનુક્રમે સંક્ષેપમાં જોઈ જઈએ.

શત્રુંજય યાત્રા

સોનગઢથી ૧૪ માઈલ દૂર આવેલા શ્રી શત્રુંજયતીર્થની યાત્રા કરવાની ઘણા વખતથી મહારાજશ્રીની ભાવના હતી. તે સં. ૧૯૯૫ ના પોષ વદ તેરશે પૂર્ણ થઈ. લગભગ ૨૦૦ ભક્તો સહિત મહારાજશ્રીએ તે તીર્થરાજની યાત્રા અતિ ઉત્સાહ ને ભક્તિપૂર્વક કરી.

રાજકોટ ચાતુર્માસ

રાજકોટના શ્રાવકોના બહુ આગ્રહને લીધે સં. ૧૯૯૫માં મહારાજશ્રીનું રાજકોટ પધારવું થયું. ત્યાં દશેક માસની સ્થિતિ દરમ્યાન મહારાજશ્રીએ સમયસાર, આત્મસિદ્ધિ અને પદ્મનંદિપંચવિંશતિકા પર અપૂર્વ પ્રવચનો કર્યા. ગુરુદેવના આગળ વધેલા જ્ઞાનપર્યાયોમાંથી નીકળેલા જડ–ચેતનની વહેંચણીના, નિશ્ચય–વ્યવહારની સંધિના તેમ જ બીજા અનેક અપૂર્વ ન્યાયો સાંભળી રાજકોટના હજારો લોકો પાવન થયા અને અનેક સુપાત્ર જીવોએ પાત્રતા અનુસાર આત્મલાભ મેળવ્યો. દશ માસ સુધી 'આનંદકુંજ' માં (મહારાજશ્રી ઊતર્યા હતા તે સ્થાનમાં) નિશદિન આધ્યાત્મિક આનંદનું વાતાવરણ ગુંજી રહ્યું.

ગિરનાર યાત્રા

રાજકોટથી સોનગઢ પાછા ફરતાં મહારાજશ્રી ગિરિરાજ ગિરનારતીર્થની યાત્રા કરવા પધાર્યા અને એ પવિત્ર નેમગિરિ ઉપર લગભગ ૩૦૦ ભક્તો સાથે ત્રણ દિવસ રહ્યા. ત્યાં દિગંબર દેરાસરજીમાં ઊછળેલી ભક્તિ, એ સહસ્રામ્રવનમાં જામી ગયેલી સ્તવનભક્તિની ધૂન અને એ સમશ્રેણીની પાંચમી ટૂંકે પૂ. ગુરુદેવશ્રી 'હું એક, શુદ્ધ, સદા અરૂપી, જ્ઞાનદર્શનમય ખરે!' વગેરે પદો પરમ અધ્યાત્મરસમાં તરબોળ બની ગવરાવતા હતા તે વખતે પ્રસરી ગયેલું શાંત આધ્યાત્મિક વાતાવરણ–એ બધાંનાં ધન્ય સ્મરણો તો જીવનભર ભક્તોના સ્મરણપટ પર કોતરાઈ રહેશે.

રાજકોટ જતાં તથા ત્યાંથી પાછા ફરતાં પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવ રસ્તામાં આવતાં અનેક ગામોમાં વીતરાગપ્રણીત સદ્ધર્મનો ડંકો વગાડતા ગયા અને અનેક સત્પાત્રોના કર્ણપટ ખોલતા ગયા. ગામે ગામ લોકોની ભક્તિ ગુરુદેવ પ્રત્યે ઊછળી પડતી હતી અને લાઠી, અમરેલી વગેરે મોટાં ગામોમાં અત્યંત ભવ્ય સ્વાગત થયું હતું. ગુરુદેવનો પ્રભાવના ઉદય જોઈ, જે કાળે તીર્થંકરદેવ વિચરતા હશે તે ધર્મકાળમાં ધર્મનું, ભક્તિનું અધ્યાત્મનું કેવું વાતાવરણ ફેલાઈ રહેતું હશે તેનો તાદ્રશ ચિતાર કલ્પનાચક્ષુ સમક્ષ ખડો થતો.

શ્રી સીમંધરપ્રભુની પ્રતિષ્ઠા અને અપૂર્વ ભક્તિ

સં. ૧૯૯૬ ના વૈશાખ માસમાં ગુરુદેવનાં પુનિત પગલાં ફરી સોનગઢમાં થયાં. ત્યાર પછી તુરત જ શેઠ કાળિદાસ રાઘવજી જસાણીના ભક્તિવંત સુપુત્રોએ શ્રી સ્વાધ્યાયમંદિર પાસે શ્રી સીમંધરભગવાનનું જિનમંદિર બંધાવવા માંડયું, જેમાં શ્રી સીમંધર ભગવાનનાં અતિ ભાવવાહી પ્રતિમાજી ઉપરાંત શ્રી શાંતિનાથ આદિ અન્ય ભગવંતોના ભાવવાહી પ્રતિમાજીની પ્રતિષ્ઠા પંચકલ્યાણકવિધિપૂર્વક સં. ૧૯૯૭ ના ફાગણ સુદ બીજના માંગલિક દિને થઈ. પ્રતિષ્ઠામહોત્સવમાં બહારગામનાં લગભગ ૧૫૦૦ માણસોએ ભાગ લીધો હતો. પ્રતિષ્ઠાના આઠે દિવસ પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવના મુખમાંથી ભક્તિરસભીની અલૌકિક વાણી છૂટતી હતી. લોકોને પણ ઘણો ઉત્સાહ હતો. પ્રતિષ્ઠાદિન પહેલાં થોડા દિવસ શ્રી સીમંધર ભગવાનના પ્રથમ દર્શને પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવની આંખોમાંથી આંસુ વહ્યાં હતાં. સીમંધર ભગવાન મંદિરમાં પ્રથમ પધાર્યા ત્યારે ગુરુદેવને ભક્તિરસની ખુમારી ચડી ગઈ અને આખો દેહ ભક્તિરસના મૂર્ત સ્વરૂપ જેવો શાંત શાંત નિશ્ચેષ્ટ ભાસતો લાગ્યો. ગુરુદેવથી સાષ્ટાંગ પ્રણમન થઈ ગયું અને ભક્તિરસમાં અત્યંત એકાગ્રતાને લીધે દેહ એમ ને એમ બે ત્રણ મિનિટ સુધી નિશ્ચેષ્ટપણે પડી રહ્યા. આ ભક્તિનું અદ્‌ભુત દ્રશ્ય, પાસે ઊભેલા મુમુક્ષુઓથી

જીરવી શકાતું નહોતું; તેમનાં નેત્રોમાં અશ્રુ ઊભરાયાં અને ચિત્તમાં ભક્તિ ઊભરાઈ. ગુરુદેવે પોતાના પવિત્ર હાથે પ્રતિષ્ઠા પણ ભક્તિભાવમાં જાણે દેહનું ભાન ભૂલી ગયા હોય એવા અપૂર્વ ભાવે કરી હતી.

આ જિનમંદિરમાં બપોરના વ્યાખ્યાન પછી દરરોજ અર્ધો કલાક ભક્તિ થાય છે. ભક્તિમાં પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવ પણ હાજર રહે છે. બપોરનું પ્રવચન સાંભળતાં આત્માના સૂક્ષ્મ સ્વરૂપના પ્રણેતા વીતરાગ ભગવંતનું માહાત્મ્ય હૃદયમાં સ્ફુર્યું હોય છે તેથી પ્રવચનમાંથી ઊઠી તુરત જ જિનમંદિરમાં ભક્તિ કરતાં વીતરાગદેવ પ્રત્યે પાત્ર જીવોને અદ્‌ભુત ભાવ ઉલ્લસે છે. આ રીતે જિનમંદિર જ્ઞાન ને ભક્તિના સુંદર સુમેળનું નિમિત્ત બન્યું છે.

શ્રી સીમંધરપ્રભુના સમવસરણનું દ્રશ્ય

શ્રી જિનમંદિર બંધાયા પછી એક વર્ષે થોડા મુમુક્ષુભાઈઓ દ્વારા જિનમંદિરની પાસે જ શ્રી સમવસરણ મંદિર બંધાયું. તેમાં સીમંધર ભગવાનનાં અતિ ભાવવાહી ચતુર્મુખ પ્રતિમાજી બિરાજે છે. સુંદર આઠ ભૂમિ, કોટ, (મુનિઓ, અર્જિકાઓ, દેવો, મનુષ્યો, તિર્યંચો વગેરેની સભાઓ સહિત) શ્રી મંડપ, ત્રણ પીઠિકા, કમળ, ચામર, છત્ર, અશોકવૃક્ષ, વિમાનો વગેરેની શાસ્ત્રોક્ત વિધિથી તેમાં અતિ આકર્ષક રચના છે. મુનિઓની સભામાં શ્રી સીમંધર ભગવાન સામે અત્યંત ભાવપૂર્વક હાથ જોડીને ઊભેલા શ્રીમદ્‌ભગવત્ કુંદકુંદાચાર્યનાં અતિ સૌમ્ય મુદ્રાવંત પ્રતિમાજી છે. પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ સં. ૧૯૯૮ ના વૈશાખ વદ ૬ ના માંગલિક દિવસે થયો હતો અને તે પ્રસંગે બહારગામથી લગભગ ૨૦૦૦ માણસો આવ્યા હતાં. શ્રી સમવસરણનાં દર્શન કરતાં, શ્રીમદ્‌ભગવત્કુંદકુંદાચાર્ય સર્વજ્ઞ વીતરાગ શ્રી સીમંધર ભગવાનના સમવસરણમાં ગયા હતા તે પ્રસંગ મુમુક્ષુનાં નેત્રો સમક્ષ ખડો થાય છે અને તેની સાથે સંકળાયેલા અનેક પવિત્ર ભાવો હૃદયમાં સ્ફુરતાં મુમુક્ષુનું હૃદય ભક્તિ ને ઉલ્લાસથી ઊછળી પડે છે. શ્રી સમવસરણ–મંદિર થતાં મુમુક્ષુઓને તેમના અંતરનો એક પ્રિયતમ પ્રસંગ દ્રષ્ટિગોચર કરવાનું નિમિત્ત પ્રાપ્ત થયું છે.

બ્રહ્મચર્યાશ્રમ

સં. ૧૯૯૮ ના ભાદરવા સુદ પાંચમના રોજ સોનગઢમાં શ્રી સનાતન જૈન બ્રહ્મચર્યાશ્રમ સ્થાપવામાં આવ્યું છે. તેમાં ત્રણ વર્ષનો અભ્યાસક્રમ રાખવામાં આવ્યો છે. દશેક બ્રહ્મચારીઓ તેમાં જોડાયા છે. તેમાં જોડાનાર બ્રહ્મચારી ત્યાં ત્રણ વર્ષ સુધી રહી દરરોજ ત્રણેક કલાક નિયત કરેલા ધાર્મિક પુસ્તકોનું શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરે છે,

તે પ્રાપ્ત થયેલા શિક્ષણને એકાંતમાં સ્વાધ્યાય દ્વારા દૃઢ કરે છે અને મહારાજશ્રીનાં પ્રવચનો, ભક્તિ વગેરેમાં ભાગ લે છે; એમ આખો દિવસ ધાર્મિક પ્રવૃત્તિમાં ગાળે છે.

રાજકોટ તરફ વિહાર

પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવે ફરીને પાછા રાજકોટના શ્રાવકોના આગ્રહને લીધે અને પ્રભાવના ઉદયને લીધે સં. ૧૯૯૯ ના ફાગણ સુદ પાંચમના રોજ સોનગઢથી વઢવાણ રસ્તે રાજકોટ જવા માટે વિહાર કર્યો છે. અમૃત વરસતા મહામેઘની જેમ રસ્તામાં આવતા દરેક ગામમાં પરમાર્થ–અમૃતનો ધોધમાર વરસાદ વરસાવતા જાય છે અને અનેક તૃષાવંત જીવોની તૃષા છિપાવતા જાય છે. હજારો ભાગ્યવંત જીવો–જૈનો ને જૈનતરો–એ અમૃત વર્ષાને ઝીલી સંતુષ્ટ થાય છે. જૈનેતરો પણ ગુરુદેવનો આધ્યાત્મિક ઉપદેશ સાંભળી દિંગ થઈ જાય છે. જૈનદર્શનમાં માત્ર બાહ્ય ક્રિયાનું જ પ્રતિપાદન નથી પણ તેમાં સૂક્ષ્મ તત્ત્વજ્ઞાન ભરપૂર ભરેલું છે એમ સમજાતાં તેમને જૈનદર્શન પ્રત્યે બહુમાન પ્રગટે છે. ગામોગામ બાળકો, યુવાનો ને વૃદ્ધોમાં જૈનો ને જૈનેતરોમાં મહારાજશ્રી આત્મવિચારનાં પ્રબળ આંદોલનો ફેલાવતા જાય છે અને 'આ મોંઘા મનુષ્યભવમાં જો જીવે દેહ, વાણી અને મનથી પર એવા પરમ તત્ત્વનું ભાન ન કર્યું, તેની રુચિ પણ ન કરી, તો આ મનુષ્યભવ નિષ્ફળ છે' એમ દાંડી પીટીને જાહેર કરતા જાય છે.

એ અમૃતસિંચક યોગિરાજ કાઠિયાવાડની બહાર વિચર્યા નથી. જો તેઓશ્રી હિંદુસ્તાનમાં વિચરે તો આખા ભારતવર્ષમાં ધર્મની પ્રભાવના કરી હજારો તૃષાવંત જીવોની તૃષા છિપાવી શકે એવી અદ્‌ભુત શક્તિ તેમનામાં દેખાય છે.

(સં. ૨૦૨૫ સુધીમાં તો તીર્થયાત્રાનિમિત્તે તેમ જ જિનબિંબોની પ્રતિષ્ઠા વગેરેના હેતુથી સમસ્ત ભારતવર્ષમાં પૂ. ગુરુદેવના અનેક માંગલિક વિહાર થયા છે. અને તે તે પ્રસંગે તેઓશ્રીએ સ્વાનુભવગર્ભિત આધ્યાત્મિક પ્રચવનો દ્વારા સમસ્ત જૈન જગતને ઢંઢોળી જિનેન્દ્રપ્રણીત અધ્યાત્મમાર્ગ પ્રત્યે જાગૃત કર્યું છે. તથા દિગંબર જૈન માર્ગની સ્વાનુભવપ્રધાનતા જૈન જગતમાં ગાજતી કરી છે. આ રીતે ભારતવર્ષના અનેક અધ્યાત્મપિપાસુ જીવોની પિપાસા પૂજ્ય ગુરુદેવે છિપાવી તેમને નવજીવન અર્પ્યું છે.)

કાઠિયાવાડનું ગૌરવ

આવી અદ્‌ભુત શક્તિના ધરનાર પવિત્રાત્મા કાનજીસ્વામી કાઠિયાવાડની મહા પ્રતિભાશાળી વિભૂતિ છે. તેમના પરિચયમાં આવનાર પર તેમના પ્રતિભાયુક્ત વ્યક્તિત્ત્વનો

પ્રભાવ પડયા વિના રહેતો નથી. તેઓશ્રી અનેક સદ્ગુણોથી અલંકૃત છે. તેમની કુશાગ્રબુદ્ધિ દરેક વસ્તુના હાર્દમાં ઊતરી જાય છે. તેમની સ્મરણશક્તિ વર્ષોની વાતને તિથિ વાર સહિત યાદ રાખી શકે છે. તેમનું હૃદય વજ્રથીયે કઠણ ને કુસુમથીયે કોમળ છે. તેઓશ્રી અવગુણ પાસે અણનમ હોવા છતાં સહેજ ગુણ દેખતાં નમી પડે છે. બાળબ્રહ્મચારી કાનજીસ્વામી એક અધ્યાત્મમસ્ત આત્માનુભવી પુરુષ છે. અધ્યાત્મમસ્તી તેમની રગેરગમાં વ્યાપી ગઈ છે. આત્માનુભવ તેમના શબ્દે શબ્દમાં ઝળકે છે. તેમના શ્વાસે શ્વાસે 'વીતરાગ! વીતરાગ!' નો રણકાર ઊઠે છે. કાનજીસ્વામી કાઠિયાવાડનું અદ્વિતીય રત્ન છે. કાઠિયાવાડ કાનજી સ્વામીથી ગૌરવવંત છે.

અહીં વિક્રમની વીસમી સદી સુધીનો ગુરુદેવનો જીવનપરિચય આપે વાંચ્યો, ત્યાર પછી એકવીસમી સદીના કેટલાક મુખ્ય પ્રસંગોનું આલેખન હવે પછીના પૃષ્ઠોમાં આપ જોશો.

અહો, શ્રી ગુરુએ જિનપદ સમજાવ્યું

જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના,
પામ્યો દુઃખ અનંત;
સમજાવ્યું તે પદ નમું
શ્રી સદ્ગુરુ ભગવંત.

જીવ દુઃખી કેમ છે? –કે પોતાનું સ્વરૂપ ન સમજ્યો તેથી તે દુઃખી છે. તે દુઃખ ક્યારે મટે? પોતાનું સાચું સ્વરૂપ સમજે તો દુઃખ મટે.

આત્માનું સાચું સ્વરૂપ જેમણે અનુભવ્યું હોય એવા જ્ઞાની ગુરુ જ તે સ્વરૂપ યથાર્થ સમજાવી શકે. આત્માનું સાચું સ્વરૂપ સમજાવનારા આવા ગુરુ મળવા જીવને બહુ દુર્લભ છે. મહા ભાગ્યે આવા ગુરુની ઉપાસનાથી પોતાનું યથાર્થ સ્વરૂપ જે સમજ્યો તે જીવ પરમ ઉપકારબુદ્ધિ પ્રગટ કરે છે કે અહો!! મારું નિજપદ શ્રી ગુરુએ મને સમજાવ્યું–તેમને હું નમસ્કાર કરું છું. શ્રી ગુરુએ મારું સાચું પદ બતાવીને અનંત ભવદુઃખોથી મને છોડાવ્યો. જે સ્વરૂપને સમજતાં પરમ આનંદ પ્રગટે ને દુઃખ મટે–એવું મારું સ્વરૂપ શ્રીગુરુએ મને સમજાવ્યું.

હે જીવો! દુઃખથી છૂટવું હોય તો તમે પણ શ્રીગુરુએ બતાવેલ નિજાત્મસ્વરૂપને સમજો.

અધ્યાત્મસંત શ્રી કાનજીસ્વામી

[જીવનપરિચય ભાગ-૨] [લે : બ્ર. હરિલાલ જૈન]

ગુરુદેવના જીવનપ્રસંગો અને તેમના પ્રતાપથી થયેલા શાસનપ્રભાવનાનાં મહાનકાર્યોનું આલેખન અહીં કરવામાં આવે છે. ગુરુદેવનું જીવન શા માટે આલેખાય છે? શા માટે આટલા બધા મુમુક્ષુઓ એમના જીવનમાં રસ લે છે? -એક જ કારણ છે કે એમના જીવનમાંથી આપણને આત્મહિત સાધવાનો માર્ગ મળે છે, એમનું જીવન આપણને સંસારની તુચ્છતા ને ધર્મની મહત્તા સમજાવે છે, એમનું પવિત્ર જીવન એ કોઈ પુરાણપુરુષોના પૂર્વજીવનની ઝાંખી કરાવે છે, આત્માર્થ સાધવા માટે જીવની કેટલી તૈયારી હોવી જોઈએ-તે તેમનું જીવન બતાવે છે. આવા મહાપુરુષના અંતરંગ જીવનની પૂરી ઓળખાણ કરવા માટે અંતરની કોઈ જુદી જ દ્રષ્ટિ જોઈએ. અને એવી ઓળખાણ કરનારા તો કોઈક વિરલા જ હોય. એક નિકટવર્તી ચરણસેવક તરીકે તેઓશ્રીના જે જીવનપ્રસંગો જોવા કે સાંભળવા મળ્યા તેમાંથી યત્કિંચિત્ ઉલ્લેખનીય પ્રસંગો અહીં આપીએ છીએ.

સં. ૧૯૪૬ની વૈશાખ સુદ બીજે જ્યારે ઉમરાળામાં તેઓ જન્મ્યા ત્યારે જ 'આત્માની શોધ' ના સંસ્કાર ને ભણકારા સાથે લઈને આવ્યા હતા. એમના જીવનનો પ્રવાહ પહેલેથી જ આત્મશોધ તરફ વહેતો હતો. એ દિશામાં એમણે સતત ધૂન વડે અંતરના આત્મબળથી જે રીતે સત્ય શોધ્યું, જે રીતે આત્માની મુક્તિનો નિઃશંકમાર્ગ શોધ્યો, અને જે રીતે જગતના મુમુક્ષુજીવોને માટે એ માર્ગ ખુલ્લો કર્યો તે જોતાં આશ્ચર્ય, આનંદ અને બહુમાન સાથે મુમુક્ષુના હૃદયમાં ગુરુદેવના જીવનનો આદર્શ કોતરાઈ જાય છે.

ગુરુદેવના જન્મકાળ વખતની પરિસ્થિતિ જોઈએ તો–

એવા એ કળિકાળમાં જગતના કંઈ પુણ્ય બાકી હતાં,
જિજ્ઞાસુ હૃદયો હતા તલસતા સદ્ વસ્તુને ભેટવા;
એવા કૈંક પ્રભાવથી ભરતમાં ઓ કહાન તું ઊતરે,
અંધારે ડુબતા અખંડ સતને તું પ્રાણવંતુ કરે.

ગુરુદેવના જન્મથી યુગનાં એંધાણ પલટાવા માંડયાં, રાગપોષક રુઢિગત ક્રિયાકાંડને બદલે અધ્યાત્મજ્ઞાનનો અને જિનેન્દ્રભક્તિનો યુગ સરજાવા માંડયો. ઉજમબાને ક્યાં કલ્પનાય હતી કે પોતે જેને હીરની દોરીએ હીંચોળે છે તે કુંવર એકવાર આખાય ભારતને અધ્યાત્મરસના ઝૂલે ઝુલાવશે. બે વર્ષનાં બાળપણ વખતે એમની બહેન 'હરિ' એમને ખોળામાં લઈને મેડી ઉપરની બારીમાં બેસતી એટલું ગુરુદેવને સ્મરણમાં આવે છે. તે વખતે ફળિયામાંથી ઊંચે નજર કરતાં મેડીની જે બારીમાં કહાનકુંવર દેખાતા, આજે એ જ બારીમાં સીમંધરનાથના દર્શન થાય છે. ક્યાં એ વખતનું સ્થાનકવાસીનું ઘર, ને ક્યાં આજનું સીમંધરજિન–ચૈત્યાલય! જેમના પ્રતાપથી એક જૂનુંપુરાણું ઘર સુંદર જિનાલયમાં પલટાઈ ગયું, તેમના પ્રતાપે આત્માનું રૂપ પણ પરમાત્મરૂપમાં પલટાવા લાગે તો શું આશ્ચર્ય છે!! ખરેખર ગુરુદેવે આત્મસાધનાનો અધ્યાત્મપંથ દર્શાવીને ભારતના ખુણેખુણેથી હજારો જીવોને જાગૃત કર્યા છે. સૌરાષ્ટ્રમાં તો દિગંબર જૈનધર્મનું નવસર્જન તેમણે જ કર્યું છે.

સૌરાષ્ટ્રમાં તો દિગંબર જૈનધર્મને 'કાનજીસ્વામીનો ધર્મ' –એમ કહીને લોકો ઓળખવા લાગ્યા, –આ ઉપરથી ખ્યાલ આવે છે કે દિ. જૈનધર્મની પ્રભાવના કરવા માટે તેમની કેટલી ભારે પ્રસિદ્ધિ છે! પૂ. ગુરુદેવે અંતર્વલણપૂર્વક શોધેલો પરમસત્ય આત્મમાર્ગ દિગંબર જૈનધર્મ જેમ જેમ પ્રસિદ્ધ થતો ગયો તેમ તેમ વધુ ને વધુ જિજ્ઞાસુઓ તેના પ્રત્યે આકર્ષાતા ગયા, ઠેર ઠેર મુમુક્ષુઓના મંડળો સ્થપાયાં. સંપ્રદાયત્યાગથી જાગેલો વંટોળિયો શમી ગયો. ગુરુદેવ દિન પ્રતિદિન વધુ ને વધુ ખીલતા ગયા.

ધાર્મિક શિક્ષણવર્ગ

માત્ર મોટી ઉંમરના ગૃહસ્થો જ નહિ પરંતુ નાની ઉંમરના બાળકોય ગુરુદેવના તત્ત્વજ્ઞાનમાં ઉત્સાહથી ભાગ લે છે; એટલે વિદ્યાર્થીઓ ઉનાળાની દોઢ માસની રજાઓનો સદુપયોગ કરીને તત્ત્વજ્ઞાન પામે તે હેતુથી સં. ૧૯૯૭ થી દર વર્ષે ધાર્મિક શિક્ષણવર્ગ ખોલાય છે, –જેમાં સેંકડો વિદ્યાર્થીઓ ઉત્સાહથી ભાગ લે છે, તેની પરીક્ષાઓ લેવાય છે ને ઈનામો અપાય છે. એ જ રીતે સં. ૨૦૦૪ થી દરેક વર્ષે શ્રાવણ માસમાં પ્રૌઢગૃહસ્થો માટે પણ શિક્ષણવર્ગ ચાલે છે, તેમાં પણ ગામોગામના

સેંકડો જિજ્ઞાસુઓ લાભ લ્યે છે. ૮ થી માંડીને ૯૦ વર્ષના માણસો શિક્ષણવર્ગમાં બેસતા હોય છે.

'આત્મધર્મ' માસિકનું પ્રકાશન

ગુરુદેવના ભક્ત–જિજ્ઞાસુઓ સૌરાષ્ટ્રમાં ને દેશભરમાં ઠેર ઠેર પ્રસરેલા છે, ને તેઓ નિયમિત ગુરુદેવનો સન્દેશ મેળવવા આતુર હોય છે. એટલે સં. ૨૦૦૦ના માગશર માસથી 'આત્મધર્મ' માસિકનું પ્રકાશન શરૂ થયું; એના દ્વારા ગુરુદેવનો સન્દેશ ભારતભરમાં પ્રસરવા લાગ્યો; ભારતના ખૂણેખૂણેથી અનેક જિજ્ઞાસુઓ આકર્ષાવા લાગ્યા. હુકમચંદજી શેઠ જેવા અનેક મહાનુભાવો પણ 'આત્મધર્મ' દ્વારા સોનગઢ આકર્ષાયા. તેમને એવો પ્રમોદ આવેલ કે 'આત્મધર્મ' નું એક સાથે પચીસ વર્ષનું લવાજમ તેમણે મોકલી આપેલું ને હિન્દીભાષામાં તેના પ્રકાશન માટે રૂા. ૧૦૦૧) આપેલા. ભારતના અધ્યાત્મ–સાહિત્યમાં 'આત્મધર્મ' નું સ્થાન ઘણું ઊંચું છે, અનેક પત્ર–પત્રિકાઓ ને સાહિત્યકારો તેનું અનુકરણ કરી રહ્યા છે. ગુરુદેવનો સન્દેશ પ્રસરાવવામાં સાહિત્યક્ષેત્રે 'આત્મધર્મ' નો ફાળો મહાન છે. અધ્યાત્મપ્રેમી જિજ્ઞાસુસમાજ 'આત્મધર્મ' પ્રત્યે ખાસ પ્રેમ ધરાવે છે. આ ઉપરાંત અધ્યાત્મ–સાહિત્યનાં બીજાં પ્રકાશનોની પ્રવૃત્તિ પણ સંસ્થાએ હાથ ધરી; સમયસાર–પ્રવચનો વગેરે અનેક પુસ્તકો (જેની કુલ સંખ્યા સાતેક લાખ થાય છે) આજ સુધીમાં પ્રકાશીત થયાં છે.

બ્રહ્મચર્યાશ્રમ

ગુરુદેવની શીતલ છાયામાં અને પવિત્ર ચરણસાન્નિધ્યમાં રહીને અધ્યાત્મ–અભ્યાસ કરવા કેટલાક બ્ર. ભાઈઓ સોનગઢમાં જ કાયમ રહેવા લાગ્યા...ગુરુદેવ....બધા બ્ર. બાળકો પ્રત્યે ખાસ પ્રેમ બતાવતા, નાના–નાના બ્ર. બાળકો ગુરુદેવની છાયામાં આનંદકિલ્લોલ કરતા. ગુરુદેવ સાથેના પાદવિહાર વખતે તો અનેરો આનંદ આવતો. અનેક કુમાર ભાઈઓએ જીવનભર ગુરુદેવની છાયામાં રહેવાના હેતુથી ગુરુદેવ પાસે આજીવન–બ્રહ્મચર્યપ્રતિજ્ઞા અંગીકાર કરી છે. એ સિવાય બીજા જે ગૃહસ્થોએ સજોડે ગુરુદેવ પાસે આજીવન–બ્રહ્મચર્યપ્રતિજ્ઞા લીધી છે તેની સંખ્યા તો સેંકડો છે.

જિનવાણી પ્રત્યે અત્યંત બહુમાન

સં. ૨૦૦૦ ની સાલમાં જ્યારે ગુરુદેવ વિહારમાં હતા તે વખતે જયધવલનો પહેલો ભાગ પ્રસિદ્ધ થયો; તે હાથમાં આવતાં ને વાંચતા ગુરુદેવને એ જિનવાણી પ્રત્યે એવું અતિશય બહુમાન ને પ્રમોદ જાગ્યો–કે જાણે તાજી સાંભળેલી દિવ્યધ્વનિ ફરીને જોવા મળી; અને ગામેગામ રાજકોટ–વીંછીયા, લાઠી વગેરેમાં મુમુક્ષુમંડળોદ્વારા ઉત્સાહથી તેનું શ્રુતપૂજન થયું. –જેમાં એ જમાનામાં સેંકડો રૂા. થયેલા; પ્રવચનમાં પણ

તેનો કોઈ કોઈ ભાગ ગુરુદેવ કહેતા, જે સાંભળી મુમુક્ષુઓને ખૂબ પ્રમોદ થતો. આજે તો સોનગઢમાં કેટલાય ભાઈબહેનો ધવલ–જયધવલની પણ સ્વાધ્યાય કરે છે.

રાજકોટમાં સં. ૧૯૯૯ નું ચોમાસું કર્યા પછી સોનગઢ તરફ પધારતી વખતે વચ્ચે અનેક ગામોને ગુરુદેવે પાવન કર્યા. ગામેગામની જનતા જે ઉત્સાહ બતાવતી તે અદ્‌ભુત હતો. 'કાનજીસ્વામી' નું નામ સાંભળતાં ગામના લોકો એમના દર્શનની જિજ્ઞાસા રોકી શકતા નહિ, ને આખા ગામમાં કોઇ અનેરા ઉત્સવનું વાતાવરણ છવાઈ જતું.

યહ સન્તોંકા ધામ હૈ

ગુરુદેવના પ્રતાપથી સોનગઢની સુરત ધીમે ધીમે પલટાવા લાગી. સોનગઢનું શાંતઅધ્યાત્મ વાતાવરણ અને ભરચક ધાર્મિક કાર્યક્રમો જોઈને બહારથી આવેલા જિજ્ઞાસુઓ મુગ્ધ બની જાય છે, ને સોનગઢમાં રહે એટલા દિવસો તો બહારની દુનિયાના વાતાવરણને લગભગ ભૂલી જાય છે, કોઈ નવું જ જીવન એને પ્રાપ્ત થાય છે. ઠંડા પ્રદેશોના લોકો તો રાડ પાડી જાય એવી સખ્ત ગરમી પણ, અધ્યાત્મની શીતળતામાં વસતા એ મુમુક્ષુને જાણે અસર કરી શકતી નથી. ધર્માત્માઓ, વિદ્વાનો, બ્રહ્મચારી ભાઈ–બહેનો, શ્રીમાનો, વૃદ્ધથી માંડીને બાળક સુધીના તત્ત્વપ્રેમી જિજ્ઞાસુઓ, સંસારની અનેકવિધ પ્રતિકૂળતાના પહાડ વચ્ચેય અધ્યાત્મપ્રેમમાં અણનમ રહેલા મુમુક્ષુઓ ધર્મપ્રેમ ખાતર સંસારના સંબંધોને ઠોકર મારી સંતની છાયામાં સોનગઢ વસનારા જિજ્ઞાસુ ભક્તજનો એવા અનેક મહાનુભાવો પોતપોતાની વિવિધ વિશેષતા ધરાવે છે,–એ રીતે સોનગઢનો 'જીવંત વૈભવ' અપાર છે, પરંતુ અહીં કોઈનો વ્યક્તિગત પરિચય આપવાનું ઉચિત માનતા નથી; ગુરુદેવની શોભામાં આખા સોનગઢથી શોભા સમાઈ જાય છે.

સોનગઢમાં જે ઉત્સવો ઉજવાય છે તે અનેરા ભાવોથી ભરપૂર હોય છે; માત્ર રૂઢિગત રીતે નહિ પણ તે–તે ઉત્સવને અનુરૂપ ભાવભીના વાતાવરણમાં પ્રસંગો ઉજવાય છે, જેથી તે–તે પ્રસંગો તાદૃશરૂપ થાય છે. પ્રતિષ્ઠાના દિવસો, કે પર્યુષણના દિવસો શ્રુતપંચમી કે વીરશાસનજયંતી, નંદીશ્વરઅષ્ટાહ્નિકા કે મહાવીરજન્મોત્સવ, દીપાવલી કે રથયાત્રા, સિદ્ધચક્રવિધાન વગેરે પ્રસંગો ખાસ અનેરી શૈલીથી ઉજવાતા હોય છે. હંમેશના ચાલુ દૈનિક કાર્યક્રમો–દર્શન, પૂજન, પ્રવચન, ભક્તિ, તત્ત્વચર્ચા, શાસ્ત્રસ્વાધ્યાય વગેરેમાં પણ બધા જિજ્ઞાસુઓ રસપૂર્વક ઉત્સાહપૂર્વક જિજ્ઞાસાથી ભાગ લેતા હોય છે. વહેલી સવારથી મોડી રાત સુધી આવી ઉચ્ચપ્રવૃત્તિઓમાં આખોય દિવસ કેવી રીતે પસાર થઈ જાય છે તેની જાણે ખબર પડતી નથી. થોડા દિવસ અહીં રહેનાર જિજ્ઞાસુને પછી બીજે ઠેકાણે જવું ગમતું નથી. ખરેખર! અધ્યાત્મની સાધનાને અનુરૂપ શાંતિ સંતોના આ ધામમાં ભરી છે. અહીં આવતાં જ મુમુક્ષુના હૃદયમાંથી ધ્વની ઊઠે છે કે 'યહ સન્તોંકા ધામ હૈ....'

શ્રી હુકમચંદજી શેઠ સોનગઢમાં

જૈનસમાજના અગ્રીમ નેતા, ઈન્દોરના શ્રી હુકમચંદજી શેઠ ગુરુદેવની અધ્યાત્મખ્યાતિ સાંભળીને, અને તેમનાદ્વારા થયેલી જૈનધર્મની મહાન પ્રભાવના દેખીને, સં. ૨૦૦૧ ના વૈશાખ વદ છઠ્ઠે ગુરુદેવના દર્શન તથા સત્સંગાર્થે અનેક પંડિતો સહિત સોનગઢ આવ્યા; તેમને ગુરુદેવનો આ પહેલોવહેલો જ સમાગમ હતો. ગુરુદેવનું પ્રવચન સાંભળીને અને ભક્તિ વગેરેનું અધ્યાત્મરસભીનું વાતાવરણ દેખીને તેઓ ખૂબ જ આનંદિત થયા, ને સ્વાધ્યાય મંદિરને રૂા. ૨૫૦૦૧) ની ઉદાર ભેટ આપી. તેઓ સોનગઢ ત્રણ દિવસ રહ્યા ને વૈશાખ વદ છઠ્ઠ–આઠમના ઉત્સવોમાં હર્ષથી ભાગ લીધો. સમવસરણની રચના જોઈને તેમને ઘણી પ્રસન્નતા થઈ.

ભગવાન શ્રી કુંદકુંદ-પ્રવચન-મંડપ

દિનેદિને વધતી જતી જિજ્ઞાસુઓની સંખ્યાને લીધે ઉત્સવના દિવસોમાં સ્વાધ્યાયમંદિર ટૂંકું પડવા લાગ્યું. તેથી તેના કરતાં ચારગણો (પાંચ હજાર ચોરસ ફૂટનો) 'ભગવાન શ્રી કુંદકુંદપ્રવચનમંડપ' બાંધવાનું નક્કી થયું. સં. ૨૦૦૨ ના માગશર સુદ દશમે શ્રી હુકમચંદજી શેઠના હસ્તે ઘણા આનંદોલ્લાસ ભરેલા વાતાવરણમાં એ મંડપનું શિલાન્યાસ થયું. એ વખતે રૂા. ૧૧૦૦૧) શ્રી હુકમચંદજી શેઠે અર્પણ કર્યાં ને કુલ ફાળો સવાલાખ રૂા. ઉપરાંત થયો. શિલાન્યાસ પ્રસંગે શેઠજીએ કહ્યું કે– 'यह महाराजजीके उपदेशके प्रभावसे बहुत जीवोंको लाभ हुआ है। मेरा भी अहोभाग्य है कि मुझे महाराजश्रीके चरणोंकी सेवाका लाभ प्राप्त हुआ है। मेरी तो भावना है कि मेरा समाधिमरण महाराजजीके समीपमें हो। आपकी पास तो मोक्ष जानेका सीधा रास्ता है।' જિનમંદિરમાં થતી જિનેન્દ્ર–ભક્તિ જોઈને પણ શેઠજીનું હૃદય ઉલ્લસી પડતું.

સં. ૨૦૦૩ ના ફાગણ વદ એકમે ભગવાનશ્રી કુંદકુંદ–પ્રવચનમંડપનું ઉદ્ઘાટન શેઠ શ્રી હુકમચંદજીના હસ્તે ઘણા ઉલ્લાસભર્યા વાતાવરણમાં થયું. શેઠજીએ આ વખતના પ્રવાસને 'સોનગઢયાત્રા' નામ આપેલ, ને તેમની સાથે ૪૫ જેટલા માણસો હતા. આ પ્રસંગે સોનગઢ ત્રણેક હજાર જેટલા માણસો આવ્યા હતા. અનેક પૌરાણિક ચિત્રો ને સૈદ્ધાંતિક સૂત્રોથી સુશોભિત મંડપના ઉદ્ઘાટન–પ્રસંગે રૂા. ૩૫૦૦૦) ની જાહેરાત સાથે શેઠજીએ કહ્યું હતું કે –'હું મારા હૃદયમાં એમ સમજું છું કે મેરી સબકુછ સંપત્તિ આ સદ્ધર્મની પ્રભાવના અર્થે ન્યોછાવર કરી દઉં તોપણ ઓછું છે. આ પ્રસંગે સાથે આવેલા પંડિત શ્રી દેવકીનંદનજી વગેરેએ પણ ઉત્સાહ ને પ્રમોદ બતાવ્યો હતો. પંડિતજીએ તો કહ્યું હતું કે 'અમારું તો બધુંય ભૂલવાળું હતું, આપે જ સત્ય સમજાવ્યું છે.'

વીંછીયા મૂરત કરે છે

હવે સોનગઢ પછી સૌરાષ્ટ્રમાં બીજા અનેક ગામોમાં પણ દિ. જિનમંદિરોના પાયા નંખાવા શરૂ થયાં. તેમાં સૌ પ્રથમ સં. ૨૦૦૩ ના ફાગણ વદ ત્રીજે શેઠ હુકમચંદજીના હસ્તે વીંછીયામાં દિ. જિનમંદિરનું શિલાન્યાસ થયું. તે પ્રસંગે ભાષણ કરતાં તેમણે કહ્યું કે આવા પવિત્ર ધર્મપ્રસંગમાં ભાગ લેવા હું દિનરાત તૈયાર છું. મારી તો ભાવના છે કે જૈનધર્મકા ડંકા સારા હિંદુસ્તાનમાં વાગી જાય. આપ લોગોનો અતિ ઉત્સાહ ને ઉત્કટ ધર્મપ્રેમ જોઈને મારા હૃદયમાં હર્ષ સમાતો નથી. જીવનભરમાં મેં આવી ધર્મભક્તિ જોઈ નથી. મને યાદ કરશો ત્યારે આવા કાર્યોમાં અડધી રાતે ઊઠીને પણ આવવા તૈયાર છું.

સોનગઢમાં વિદ્વત્પરિષદનું અધિવેશન

સં. ૨૦૦૩ ના ફાગણ વદમાં સોનગઢમાં ભારતવર્ષીય દિ. જૈન વિદ્વત્પરિષદનું વાર્ષિક અધિવેશન થયું. આ અધિવેશનનો પ્રસંગ ઘણો જ પ્રભાવશાળી હતો. અધિવેશનમાં કાશી, બનારસ, આગ્રા, દિલ્હી, કટની, સાગર, લખનૌ વગેરેથી ૩૨ જેટલા વિદ્વાન ભાઈઓ પધાર્યા હતા, તે બધાય વિદ્વાનો ગુરુદેવનો પ્રભાવ અને સોનગઢનું અધ્યાત્મ–વાતાવરણ દેખીને બહુ પ્રસન્ન થયા હતા. વિદ્વત્પરિષદે પૂ. શ્રી કાનજીસ્વામી પ્રત્યે અભિનંદનનો એક ખાસ પ્રસ્તાવ કર્યો હતો. શ્રીમાન્ હુકમચંદજી શેઠના આગમન પછી અને આ વિદ્વત્પરિષદના સંમેલન પછી ગુરુદેવનો પ્રભાવ અને અધ્યાત્મનો પ્રચાર ભારતમાં ઝડપથી ફેલાવા લાગ્યો. સૌરાષ્ટ્રમાં ઠેર ઠેર જિનમંદિરોની તૈયારી થવા લાગી. તત્ત્વજ્ઞાનનો પ્રચાર જેમ જેમ વધતો ગયો તેમ તેમ લોકોની જિજ્ઞાસા પણ જાગતી ગઈ, સૌરાષ્ટ્રની બહારથી પણ વધુ ને વધુ જિજ્ઞાસુઓ સોનગઢ આવીને સત્સંગનો લાભ લેવા લાગ્યા.

વ....ન....યા....ત્રા

સં. ૨૦૦૩ ના જેઠ સુદ પૂનમે સોનગઢમાં વનયાત્રાનો આનંદકારી પ્રસંગ બન્યો. સોનગઢમાં નદીકિનારે સેંકડો આંબાઓના ઝાડનું મધુર વન છે. ગુરુદેવ સંઘ સાથે એ આમ્રવનમાં પધાર્યા ને ત્યાં વનના ઉપશાંત વાતાવરણમાં કુંદકુંદાદિ મુનિ ભગવંતોને યાદ કરીને વૈરાગ્યમય ચારિત્રભાવનાઓ ભાવી. પ્રવચનસારનો ગુજરાતીઅનુવાદ તે વખતે થયો હતો, તેમાંથી ચારિત્રભાવનાની પહેલી બે ગાથાનું ગુજરાતી ભાષાંતર ભાઈશ્રી હિંમતભાઈએ વાંચ્યું. તેમાં આચાર્યદેવ કહે છે કે–ચારિત્ર અંગીકાર કરવાનો જે યથાનુભૂત માર્ગ.....તેના પ્રણેતા અમે આ ઊભા. એ

સાંભળીને સૌને ઘણો પ્રમોદ થયો, મુનિમાર્ગ પ્રત્યે ભક્તિ જાગી. ગુરુદેવે આમ્રવનમાં 'અપૂર્વ અવસર' ગવડાવીને મુનિપદની ભાવના ભાવી. બેનશ્રીબેને પણ મુનિવરોના સ્મરણપૂર્વક વૈરાગ્યભરી ભક્તિ કરાવી. ગુરુદેવ સાથેનો સોનગઢનો એ વનવિહાર આજેય વૈરાગ્યની મધુરી ઊર્મિઓ જગાડે છે.

અધ્યાત્મપ્રચારની ભાવનારૂપ ઠરાવ

હવે ગુરુદેવનો પ્રભાવ સૌરાષ્ટ્રની બહાર દૂર દૂર પણ ઝડપથી ફેલાવા માંડયો અને આવું કલ્યાણકારી અધ્યાત્મજ્ઞાન આખા જગતમાં પ્રચાર પામે–એવી ભાવના ઘણાને જાગવા લાગી. મૈનપુરીની જૈનસાહિત્યસભાએ તો તે સંબંધી એક પ્રસ્તાવ કર્યો, (–આ પ્રસ્તાવ પહેલાં સોનગઢમાં ઉત્તરપ્રદેશની એ મૈનપુરીનું નામ પણ કોઈએ સાંભળ્યું ન હતું.) તે પ્રસ્તાવ નીચે મુજબ હતો.–

'શ્રી જૈન સાહિત્ય સભા-મૈનપુરી એવો ઠરાવ કરે છે કે સુવર્ણપુરી-સોનગઢમાં એક વાયુપ્રવચનસ્થાન (બ્રાડકાસ્ટિંગ સ્ટેશન) સ્થાપિત કરવામાં આવે, જેના દ્વારા વર્તમાન સમયના ઉત્કૃષ્ટ જૈન તત્ત્વવેત્તા શ્રી કાનજી સ્વામીનાં પરમોપકારી આધ્યાત્મિકપ્રવચન આખા જગતને સહેલાઈથી મળી શકે, અને જેથી જગતના મુમુક્ષુઓનું કલ્યાણ થાય.'

-મહતાબચંદ્ર જૈન

તા. ૧૪-જૂન ૧૯૪૭ મંત્રી,

(સર્વાનુમતે પાર) શ્રી જૈન સાહિત્ય સભા, મૈનપુરી.

વિશિષ્ટ જન્મજયંતી

સં. ૨૦૦૪ માં સોનગઢમાં ઉજવાયેલ પૂ. ગુરુદેવનો ૫૯ મો જન્મોત્સવ એ એક વિશિષ્ટ આનંદપ્રસંગ હતો. ભૂત–ભવિષ્ય સાથે સંધિ ધરાવનાર એક આશ્ચર્યકારી મંગળપ્રસંગ બનેલ, તેના મહાન હર્ષોલ્લાસને લીધે એ ઉત્સવમાં સૌને અસાધારણ ઉમંગ હતો. ત્રણ દિવસના એ મહાન ઉત્સવ વખતે (સોનગઢમાં તે જમાનામાં ઈલેકટ્રીકની સગવડ ન હોવા છતાં) ઘરે ઘરે જે દીપકોની જ્યોતિ ઝગમગી ઊઠી એટલા દીપકોની અનેક હારમાળા સોનગઢમાં એ પહેલી જ વાર થઈ હશે. અનેક આગેવાનોએ ભાવભીના ભાષણો વડે ગુરુમહિમા પ્રસિદ્ધ કરીને પ્રમોદ વ્યક્ત કર્યો; રાત્રે પણ સ્વાધ્યાય–મંદિરના ખુલ્લા ચોકમાં ગુરુભક્તિનો ખાસ કાર્યક્રમ હતો; આનંદ ભર્યાં નાટકો અને અવનવી ભક્તિ વડે એ ઉત્સવમાં આનંદના ઊભરા આવ્યા. અહા! ભાવિ તીર્થંકર અને ગણધર ભગવંતોના મહિમાથી સુવર્ણપુરી ગાજી ઊઠી.....મુમુક્ષુહૃદયો ખીલી ઊઠયાં.

છ કુમારિકા બહેનોની બ્રહ્મચર્ય પ્રતિજ્ઞા

સં. ૨૦૦૫ ના કારતક સુદ ૧૩ ના રોજ એક નવીન ભવ્ય પ્રસંગ બન્યો. સોનગઢમાં વર્ષોથી પૂ. બેનશ્રી–બેનની મંગલ છાયામાં વસતા ને ગુરુદેવના પ્રવચનોનો લાભ લેતા (લગભગ ૨૨ વર્ષની ઉંમરના) છ કુમારિકા બહેનોએ એક સાથે આજીવન બ્રહ્મચર્યની પ્રતિજ્ઞા ગુરુદેવ સમક્ષ અંગીકાર કરી. આ પ્રસંગ સમાજે ખાસ ઉલ્લાસથી ઊજવ્યો ને બહેનો માટેના બ્રહ્મચર્યાશ્રમની પણ સ્થાપના થઈ. એક સાથે છ કુમારિકા બહેનોની બ્રહ્મચર્ય–પ્રતિજ્ઞાનો આ વિરલ પ્રસંગ, પૂ. ગુરુદેવ જે અતીન્દ્રિય આત્મતત્ત્વની સન્મુખતાનો ઉપદેશ આપી રહ્યા છે તેનું જ એક નાનકડું ફળ છે. ગુરુદેવના આત્મસ્પર્શી ઉપદેશનું શ્રવણ ને મંથન કરનારના જીવનમાં વૈરાગ્યભાવ સહેજે પોષાતો જાય છે તેમાંય વળી પૂ. બેનશ્રી ચંપાબેન તથા પૂજ્ય બેન શાન્તાબેન જેવા મહાન વૈરાગી ધર્માત્માઓની છાયામાં દિન–રાત જ્ઞાન–વૈરાગ્યનું સીંચન થતું હોય છે. માતા જેવી વાત્સલ્યવંતી તેઓશ્રીની હૂંફ બહેનોના જીવનમાં મહાન શરણરૂપ છે. (ત્યાર બાદ આવા જ બીજા ૧૪ તથા ૮ અને ૯ કુમારિકા બહેનોના એકી સાથે, તેમજ બીજા અનેક બહેનોના બ્રહ્મચર્ય પ્રતિજ્ઞાના પ્રસંગો બન્યા છે.) આત્મહિત સાધવાના લક્ષે, અહર્નિશ સંતોની છાયામાં રહેવાના હેતુથી આ બ્રહ્મચર્યપ્રતિજ્ઞા લેવામાં આવી છે, તે એક ખાસ આદર્શ છે. ને એવો આદર્શ અપનાવનારા પચાસ જેટલાં બ્રહ્મચારી બહેનો ધન્યવાદને પાત્ર છે.

‘સમયસાર-ભગવાનનો જય હો’

ગુરુદેવને ‘સમયસાર’ ઉપર મહાન પ્રેમ છે–જેવો કુંદકુંદ પ્રભુ ઉપર. સમયસાર એમનું જીવનસાથી હોય એમ લગભગ દરરોજ તે વાંચતા હોય છે. ૧૬ વખત તો તેના ઉપર પ્રવચનો થયાં; તેમાંથી આઠમી વખતના પ્રવચનો લગભગ અઢી વર્ષ ચાલેલાં.....તેની પૂર્ણતા કેવા આનંદથી થઈ તે અહીં બતાવવું છેઃ સં. ૨૦૦૨ ની ‘શ્રુતપંચમી’ થી શરૂ થયેલા એ પ્રવચનો, સં. ૨૦૦૫ ના માગશર વદ આઠમે જ્યારે પૂર્ણ થયા ત્યારે છેલ્લા પ્રવચનની પૂર્ણતા કરતાં ગુરુદેવે કહ્યું કે હે જીવો! અંદરમાં ઠરો...રે...ઠરો...! અનંત મહિમાવંત શુદ્ધાત્મભગવાનનો આજે જ અનુભવ કરો. જ્ઞાનના દિવસે (શ્રુતપંચમીએ) શરૂ કરેલું આ સમયસાર આજે ચારિત્રના દિવસે (કુંદપ્રભુની આચાર્યપદવીના દિવસે) પૂર્ણ થાય છે. એટલે શ્રુતજ્ઞાનથી શરૂઆત થઈ તે આગળ વધતાં ચારિત્રદશા પ્રાપ્ત કરીને ઠેઠ કેવળજ્ઞાન સુધી પહોંચીને પૂરું થશે....બોલો....સમયસાર ભગવાનનો જય..... હો...’ આમ ગુરુદેવે પોતે કેવળજ્ઞાનના કોલકરાર સાથે સમયસારના જયકારપૂર્વક જ્યારે સમયસારની પૂર્ણતા કરી ત્યારે, સમસ્ત મુમુક્ષુ

શ્રોતાજનોએ બહુ જ આનંદોલ્લાસથી એ જયકાર ઝીલી લીધો ને બીજી તરફ 'સદ્ધર્મ–પ્રભાવક દુદુંભી મંડળી' નાં વાજિંત્રોએ મંગલનાદથી તેમાં સૂર પુરાવ્યો.

સમયસારના અગાધ મહિમાનો એ એક આશ્ચર્યકારી પ્રસંગ હતો. ત્યારબાદ જ્યારે ૧૪ મી વખત સમયસાર ઉપર પ્રવચનો શરૂ થયાં ત્યારે ૧૪૦૦૦ રૂા. ના દાનની જાહેરાત થઈ; હાલમાં સોળમી વખત પ્રવચનો ચાલે છે.

પ્રતિષ્ઠા-મહોત્સવ અને વિહાર

સોનગઢમાં સં. ૧૯૯૭ તથા ૧૯૯૮ ના બે પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ પછી સૌ પ્રથમ સં. ૨૦૦૫ માં વીંછીયામાં પંચકલ્યાણક–પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઉજવાયો, અને એ નિમિત્તે ગુરુદેવે સૌરાષ્ટ્રમાં વિહાર કર્યો ત્યારે ગુરુદેવ પગે ચાલીને વિહાર કરતાં; બ્રહ્મચારી બાળકો તેમની સાથે રહેતા; રોજ પાંચ–સાત માઈલનો પ્રવાસ થતો. નાના ગામડામાં એ વખતે ગુરુદેવ સાથે આખો દિવસ જે આનંદ આવતો તેના મધુર સંભારણાં આજેય આનંદ ઉપજાવે છે. એ વખતે ગુરુદેવ જે ગામડામાં પધારે ત્યાંના બધાં ખેડૂતો પણ ઉત્સવ જેવું માનીને તે દિવસે સાંતી જોડવાનું બંધ રાખતા ને હોંશે હોંશે ગુરુદેવનું પ્રવચન સાંભળવા આવતા. આ વિહાર દરમિયાન ગુરુદેવ ઉમરાળા પધાર્યા ત્યારે જન્મભૂમિસ્થાનના ઉદ્ધાર માટેની યોજના અને ફંડની શરૂઆત થઈ. વીંછીયા જેવા નાના ગામમાં ભવ્ય પંચકલ્યાણક–પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઉજવાયો. એ મહોત્સવમાં પ્રતિષ્ઠા માટે પધારેલા ૪૨ જિનબિંબો ઉપર ગુરુદેવે પાવનહસ્તે અંકન્યાસવિધાન કર્યું. અહા, એ જિનેન્દ્રોનો મેળો! ને એ પંચકલ્યાણકના ઉલ્લાસભર્યાં દ્રશ્યો! એ વખતે ઇન્દ્ર પ્રતિષ્ઠાનું જૂલુસ હાથી ઉપર નહિ પણ ગાડામાં બેસીને નીકળેલું.....છતાંય એ પ્રસંગો અદ્ભુત ને આહ્લાદકારી લાગતા. એ વખતે ગુરુદેવના સુહસ્તે પ્રતિષ્ઠા કરાવવા માટે કલકત્તા, ઈન્દોર, ભેલસા, કાનપુર, મલકાપુર, અજમેર વગેરે અનેક સ્થળેથી જિનબિંબો આવ્યા હતા. એ જ વર્ષે લાઠી શહેરમાં પણ શ્રુતપંચમીએ પંચકલ્યાણક પ્રતિષ્ઠાનો મહાન ઉત્સવ થયો. બીજા વર્ષે (સં. ૨૦૦૬માં) પણ રાજકોટના ભવ્ય જિનમંદિરમાં પંચકલ્યાણકપ્રતિષ્ઠા નિમિત્તે ગુરુદેવે સૌરાષ્ટ્રમાં વિહાર કર્યો. ફાગણ માસમાં રાજકોટમાં મહાન પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઉજવાયો, તેમાં એકંદર ૩૯ જિનબિંબોની પ્રતિષ્ઠા થઈ.

શત્રુંજય સિદ્ધિધામની યાત્રા

સૌરાષ્ટ્રના વિહારમાંથી પાછા ફરતાં સં. ૨૦૦૬ ના પ્રથમ અષાઢ સુદ ૪ ના દિવસે પૂ. ગુરુદેવે ૮૦૦ જેટલા યાત્રિકોના મહાન સંઘ સહિત શત્રુંજય–સિદ્ધિધામથી અપૂર્વ ઉલ્લાસભરી (બીજી) યાત્રા કરી. પાંડવધામમાં અદ્ભુત ભક્તિ–પૂજન અને પ્રવચનો થયા.

"સદગુરુ-પ્રવચન-પ્રસાદ"

સં. ૨૦૦૬ ના ભાદરવા સુદ પાંચમથી આ દૈનિક પત્રિકાનું પ્રકાશન શરૂ થયું; તે લગભગ છ વર્ષ ચાલું રહ્યું. જિજ્ઞાસુઓને તે પ્રિય હતું પરંતુ શ્રી અમૃતલાલભાઈના સ્વર્ગવાસ બાદ તેનું પ્રકાશન બંધ થયું.

આફ્રિકા

ગુરુદેવનો પ્રભાવ ક્યાં ક્યાં ફેલાયેલો છે તે જોવા માટે આપણે હિન્દુસ્તાન બહાર પણ જરા નજર કરવી પડશે. ગુરુદેવના પ્રકાશકિરણો આફ્રિકા જેવા અંધારાદેશમાં પણ પહોંચી ગયા. જેમ જેમ ગુરુદેવના પ્રવચન–સાહિત્યદ્વારા પ્રચાર વધતો ગયો તેમ તેમ ભારતભરમાંથી જિજ્ઞાસુઓ આકર્ષાતા ગયા, એટલું જ નહિ, મુખ્ય મુખ્ય બધા જ શહેરોમાં મુમુક્ષુ મંડળો સ્થપાતા ગયા, અને રંગુન તથા આફ્રિકામાં નૈરોબી, મોમ્બાસા વગેરે શહેરોમાં રહેનારા ગુજરાતી ભાઈઓ પણ સોનગઢ પ્રત્યે આકર્ષાયા. આફ્રિકામાં એક વાર આત્મધર્મના ૪૦૦ જેટલા ગ્રાહકો થઈ ગયા હતા. આજે પણ આફ્રિકામાં ઉત્સાહી મુમુક્ષુમંડળ ચાલી રહ્યું છે; ભારતમાંથી જિનપ્રતિમા ત્યાં લઈ જઈને દર્શન –પૂજન–ભક્તિ કરે છે. તેમ જ ત્યાંના મુમુક્ષુ ભાઈઓ અવારનવાર સોનગઢ આવીને સત્સંગનો લાભ લ્યે છે.

સીમંધરનાથની પ્રતિષ્ઠાનાં દસ વર્ષ

ભક્તજનોના હૃદયની ભાવનાથી વહાલા વિદેહીનાથ સં. ૧૯૯૭ માં સોનગઢ પધાર્યા; સીમંધરનાથની એ પ્રતિષ્ઠાને સં. ૨૦૦૭ માં દસ વર્ષ પૂર્ણ થતાં ઉલ્લાસકારી અઠ્ઠાઈ–મહોત્સવ ઉજવાયો. સીમંધરનાથની પરમ ભક્તિથી સોનગઢનું વાતાવરણ ગાજી ઊઠયું. અહો ભગવાન! આપ સાધકોના સાથીદાર છો....આપને હૃદયમાં રાખીને સાધકો સિદ્ધપદને નિર્વિઘ્નપણે સાધી રહ્યા છે. ગુરુકહાન કહે છે કે 'સીમંધરનાથની ૐકારધ્વનિમાંથી ઝીલીને કુંદકુંદાચાર્યદેવ મહાન શ્રુત લઈ આવ્યા, અને તેની જ કંઈક પ્રસાદી અહીં પીરસાય છે.' પૂ. બેનશ્રી–બેનનેય એ વિદેહીનાથ પ્રત્યે જે ભક્તિ ઉલ્લસે છે, ને તેમની પ્રશાંત મુદ્રા દેખી દેખીને એમના હૃદયમાં જે આનંદોર્મિ જાગે છે તેનું વર્ણન કઈ રીતે થાય? વિદેહવાસી હે સીમંધરનાથ! આપ 'સુવર્ણધામમાં....અથવા તો ભક્તોના અંતરમાં' પધાર્યા પછી આ ભરતભૂમિના જિનેન્દ્રશાસનમાં અનેકાનેક મંગલવૃદ્ધિ થઈ છે. આવા મહાન ભક્તિભાવો સાથે દશવર્ષીય મંગલોત્સવ ઘણા જ આનંદથી ઉજવાયો હતો. 'કુંદકુંદ–શ્રાવિકાશાળાનું ઉદ્ઘાટન પણ તે દરમિયાન (મહા વદ તેરસે) થયું હતું. અઠ્ઠાઈ–ઉત્સવના

પ્રારંભમાં, એક ભક્તિદ્વારા સીમંધરનાથને સન્દેશ મોકલાવ્યો કે 'સ્વસ્તિ શ્રી વિદેહક્ષેત્રે બિરાજમાન હે સીમંધરનાથ! ભરતક્ષેત્રના આપના ભક્તોની વિનંતિ સ્વીકારીને, વહેલા વહેલા વિહાર કરીને આપ સોનગઢ પધારો.....ભારતના ભક્તો આપની વાટું જુએ છે....' એ ઉત્સવપ્રસંગે અનેક ધાર્મિકનાટકો, ધાર્મિક ફિલ્મ (તીર્થધામ સોનગઢની), વગેરે અવનવા કાર્યક્રમો હતા. ગુરુદેવના પ્રતાપે સુવર્ણધામમાં આવા આનંદોત્સવના અવનવા પ્રસંગો બન્યા જ કરે છે.

શ્રાવિકા-બ્રહ્મચર્યાશ્રમનું ઉદ્‌ઘાટન

સં. ૨૦૦૭માં કલકત્તાના (લાડનૂવાળા) શેઠશ્રી વછરાજશ્રી ગંગવાલ વગેરે સોનગઢ પહેલીવાર આવ્યા; અને ગુરુદેવના માત્ર ચાર દિવસના પરિચયથી ને પૂ. બેનશ્રી-બેનનું જીવન દેખીને તેઓ એવા પ્રભાવિત થયા તે તરત જ જિનમંદિર પાસે વિશાળ જગ્યા ખરીદીને લગભગ સવાલાખ રૂા. ના ખર્ચે તેમણે ભવ્ય આશ્રમનું નિર્માણ કરાવ્યું. એ શ્રી 'ગોગીદેવી દિ. જૈન શ્રાવિકા-બ્રહ્મચર્યાશ્રમનું ઉદ્‌ઘાટન શેઠજીના હસ્તે સં. ૨૦૦૮ ના મહા સુદ પાંચમે થયું. બોધિસમાધિદાતાર ગુરુદેવની મંગલ આશીષપૂર્વક થયેલ એ ઉદ્‌ઘાટન-મહોત્સવ અતિ આનંદકારી હતો. એ દિવસ મહાવીર પ્રભુના પ્રતિમાજીને આખો દિવસ આશ્રમમાં બિરાજમાન કર્યા હતા. ગુરુદેવનું પ્રવચન પણ આશ્રમમાં થયું હતું. આજે આખો દિવસ ને રાત ભક્તિ-ઉલ્લાસ ને હર્ષનું વાતાવરણ વ્યાપી ગયું હતું, ને પૂ. બેનશ્રી-બેનની હિતકર છાયામાં ૧૬ જેટલાં બ્ર. બહેનોએ આશ્રમમાં વાસ કર્યો હતો. પછી તો અનુક્રમે વધતા વધતા બ્ર. બહેનોની સંખ્યા ૫૦ જેટલી થઈ છે. આશ્રમનું વાતાવરણ અનેરું છે, ને આદર્શ મહાન છે.

જૈન વિદ્યાર્થી ગૃહ

સં. ૨૦૦૮ ના ફાગણ વદ બીજે ત્રણ વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યાથી શરૂ થયેલ આ વિદ્યાર્થીગૃહમાં આજે ૭૫ જેટલા વિદ્યાર્થીઓ ભણે છે ને વિદ્યાર્થીગૃહ પોતાનું સુંદર સ્વતંત્ર મકાન ધરાવે છે.

માનસ્થંભની તૈયારી અને ભવ્ય મહોત્સવ

સં. ૨૦૦૯ સુધી સૌરાષ્ટ્રમાં ક્યાંય માનસ્તંભ ન હતો, માનસ્તંભ શું કહેવાય -એની ખબરેય ઘણાને ન હતી. દસેક વર્ષ પહેલાં સોનગઢમાં જિનમંદિર થયું ત્યારથી જ માનસ્તંભની ભાવના ભક્તોના મનમાં ઘોળાતી હતી; તે આ સાલમાં ફળીભૂત થઈ. તેને

માટે અત્યંત ઉમળકાપૂર્વક થોડા જ વખતમાં સવા લાખ રૂા. જેટલું મોટું ફંડ થઈ ગયું. સૌરાષ્ટ્રને માટે આ તદ્દન નવીન હતું. એક બાજુ જયપુરમાં માનસ્તંભના આરસના સામાનનો ઓર્ડર દેવાયો ને બીજી તરફ સોનગઢમાં એના ચણતરની જોરદાર તૈયારીઓ થવા લાગી. જે દિવસે ને જે ટાઈમે ગુરુદેવે પરિવર્તન કરેલું–૧૭ વર્ષ બાદ બરાબર તે જ દિવસે ને તે જ ટાઈમે પૂ. બેનશ્રી–બેનના સુહસ્તે માનસ્તંભના પાયાની શરૂઆત થઈ. ને પછી વૈશાખ વદ સાતમના રોજ ગુરુરાજની મંગલ છાયામાં અત્યંત ઉલ્લાસભર્યા વાતાવરણ વચ્ચે પૂ. બેનશ્રી–બેને તેમજ શેઠશ્રી નાનાલાલભાઈ વગેરેએ ઉત્સાહપૂર્વક માનસ્તંભનું શિલાન્યાસ કર્યું. માનસ્તંભની મોટી મોટી ત્રણ પીઠિકાઓનું સીમેન્ટનું ચણતરકામ સેંકડો ભક્ત ભાઈ–બહેનો હાથોહાથ ઉમંગથી કરતા. પ્રવચનમાં ગુરુદેવ રોજ રોજ માનસ્તંભનો મહિમા સમજાવતા. આ જ અરસામાં સૌરાષ્ટ્રમાં કેટલાય ઠેકાણે જિનમંદિરો તૈયાર થયા હતા ને પ્રતિષ્ઠા માટે ગુરુદેવના પધારવાની મુમુક્ષુઓ રાહ જોતા હતા. તો બીજી તરફ દેશભરમાંથી અનેક મોટા–નાના જિજ્ઞાસુઓ (ત્યાગીઓ તેમજ ગૃહસ્થો) સોનગઢ આવતા ને ગુરુદેવના પરિચયથી તેમજ સોનગઢના અધ્યાત્મ–વાતાવરણથી ખૂબ જ પ્રભાવિત થઈને 'ધન્ય... ધન્ય' બોલી ઊઠતા. કોઈ કહેતું કે સોનગઢ તો વિદેહધામ જેવું લાગે છે, તો કોઈ કહે કે એ તો ધર્મપુરી છે.

જયપુર (મકરાના) થી છ વેગન ભરીને માનસ્તંભનો આરસનો સામાન આવ્યો. વચ્ચે બે વેગન ગૂમ થયેલા તે પણ ટાઈમસર આવી પહોંચ્યા. છેલ્લા બે વેગન ૨૦૧૦ ના ભાઈબીજને દિવસે આવ્યા. તેમાં બીજા સામાન ઉપરાંત માનસ્તંભના જિનબિંબો પણ હતા. આનંદપૂર્વક કારતક સુદ ત્રીજે જિનપ્રતિમાનો ગામપ્રવેશ થયો; ને માનસ્તંભની પીઠિકાના આરસનો પહેલો પાષાણ આ દિવસે પૂ. બેનશ્રી–બેનના સુહસ્તે ચણાયો. ભગવાનની બેઠકનું સ્થાપન મહા સુદ એકમે થયું ને બરાબર એ જ રાત્રે સ્વપ્નમાં ગુરુદેવે સીમંધરનાથના અદ્‌ભુત દિવ્ય દેદાર દેખ્યા. પછી તો એક પછી એક પથ્થર ઊંચે ઊંચે ચડતાં ચડતાં ૬૩ ફૂટ સુધી પહોંચી ગયા. (ગુરુદેવને એ વખતે ૬૩ મું વર્ષ ચાલતું હતું)

–એમ કરતાં કરતાં ૨૦૦૯ નો ચૈત્રમાસ આવ્યો ને માનસ્તંભના મહોત્સવની મંગલ વધાઈ લાવ્યો. જેવી માનસ્તંભની અનેરી શોભા....એવો જ એની પ્રતિષ્ઠાનો ઉત્સવ! ભક્તજનો તો માનસ્તંભની ને મહોત્સવની શોભા જોઈ જોઈને ધરાતા ન હતા. પ્રતિષ્ઠા–મહોત્સવ વખતે છ હજાર જેટલા મહેમાનો આવ્યા હતા. તે ઉપરાંત આ સમય દરમિયાન શ્રવણબેલગોલમાં ભગવાન બાહુબલીની ૫૭ ફૂટ ઊંચી પ્રતિમાના મહા મસ્તકાભિષેકનો પ્રસંગ હોવાથી ત્યાં જતાં–આવતાં હજારો યાત્રિકો સોનગઢ

આવતા હતા ને યાત્રિકોથી સોનગઢ ભર્યું રહેતું. જૈનસમાજની ઘણીખરી આગેવાન વ્યક્તિઓ સોનગઢ આવી ગઈ હતી. માનસ્તંભના ઉત્સવની તો શી વાત? એ નેમપ્રભુના પંચકલ્યાણક, એ જન્મોત્સવ, એ જાન અને વૈરાગ્યપ્રસંગ, એ સહસ્રામ્રવનમાં દીક્ષા, નેમમુનિને આહારદાનનો એ ભાવભીનો પ્રસંગ, ૩૨ પ્રતિમાઓ ઉપર ગુરુદેવના હસ્તે અંકન્યાસ, એ સમવસરણ ને એ ગીરનાર–એ બધાય દૃશ્યો પછી, વિદેહીનાથ સીમંધર ભગવાન જ્યારે માનસ્તંભ ઉપર પધાર્યા ને પરમભક્તિથી ગુરુકહાને એમની પ્રતિષ્ઠા કરી ત્યારે ચારેકોર જયજયકાર ને આનંદનું વાતાવરણ છવાઈ ગયું. –અને પછી થયો એ ગગનવિહારી માનસ્તંભનો મહાઅભિષેક. છેલ્લી રથયાત્રાની તો શી વાત! સૌરાષ્ટ્રમાં માનસ્તંભનો પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ અદ્‌ભુત ને અપૂર્વ હતો. એમાં ચારેકોરથી ભારતના હજારો ભક્તોએ ભાગ લીધો હતો. ઉત્સવમાં આવેલા અનેક ત્યાગીઓ પણ એ વખતે ગુરુદેવથી પ્રભાવિત થયા હતા. એ દિવસોમાં સુવર્ણધામની શોભા અદ્‌ભુત હતી. એક મોટી નગરી રચાઈ હતી–એનું નામ હતું. 'વિદેહધામ' ઉત્સવમાં આવનાર કહેતા કે ખરેખર, અમે વિદેહમાં આવ્યા હોઈએ એવું લાગે છે. પ્રતિષ્ઠા પછી મંચ બાંધલ હોવાથી ગુરુદેવ સહિત અનેક ભક્તજનો અવારનવાર ઉપર જઈને માનસ્તંભની યાત્રા કરતા ને ઉપર બેઠા બેઠા ભક્તિ–પૂજન કરતા; પૂ. બેનશ્રી–બેન કોઈ કોઈવાર તો આશ્ચર્યકારી ભક્તિ કરાવતા. એ બધાયના મીઠાં સંભારણાં આજેય આનંદ પમાડે છે. ગુરુદેવ જો કે હજી સુધી સૌરાષ્ટ્રની બહાર વિચર્યા ન હતા તોપણ આ ઉત્સવમાં એ સ્પષ્ટ દેખાયું કે ગુરુદેવ હવે માત્ર સોનગઢ કે સૌરાષ્ટ્રની જ નહિ પરંતુ ભારતભરના દિ. જૈનસમાજની એક મહાન વિભૂતિ છે. વૈશાખ સુદ દસમે જ્યારે માનસ્તંભપ્રતિષ્ઠાને એક મહિનો પૂરો થયો ત્યારે સાંજે આશ્રમમાં પૂ. બેનશ્રીબેને જે અચિંત્યભક્તિ કરાવી તે સોનગઢના ભક્તિના ઈતિહાસમાં અજોડ હતી. માનસ્તંભ ઉપર જવાનો મંચ જેઠ સુદ પાંચમ સુધી રહ્યો હતો, ને છેવટે જેઠ સુદ પાંચમે મહાન અભિષેક તથા પૂજન–ભક્તિ કરીને, અને ગુરુદેવે માનસ્તંભ ઉપર ખાસ ભક્તિ કરીને, પછી મંચ છોડી નાંખતાં, ખુલ્લા આકાશમાં માનસ્તંભની શોભા ગંધકૂટી જેવી શોભતી હતી.

એક તરફ ગુરુદેવનો પ્રભાવ વધતો ચાલ્યો ને બીજી તરફ પ્રવચનમાં તત્ત્વજ્ઞાનની સ્પષ્ટતા વધુ ખીલતી ગઈ. શ્વેતાંબરમત ને દિગંબરમત વચ્ચે મુખ્ય સિદ્ધાંતભેદ ક્યાં છે તે ગુરુદેવે વધુ સ્પષ્ટપણે પ્રસિદ્ધ કર્યું. નિશ્ચય–વ્યવહાર કે ઉપાદાન –નિમિત્ત વગેરે અનેક બાબતોની સ્પષ્ટતા પણ વધુ ને વધુ ખીલવા લાગી ને વધુ ને વધુ જિજ્ઞાસુઓ તેનો લાભ લેવા લાગ્યા.

ઉમરાળા-જન્મભૂમિસ્થાન

પૂ. ગુરુદેવની જન્મભૂમિ ઉમરાળા સોનગઢથી માત્ર ૯ માઈલ દૂર છે. ત્યાંના

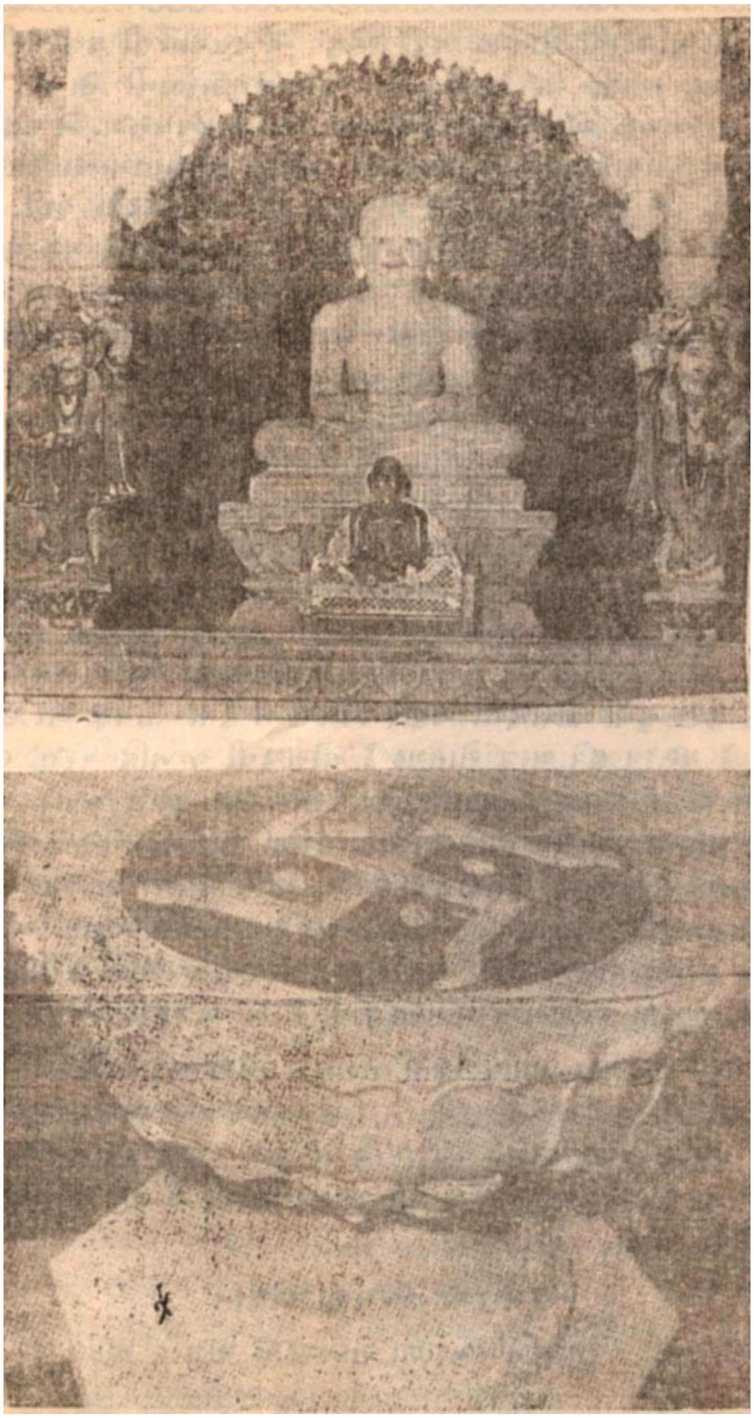

ઉમરાળા-જન્મધામમાં સ્વસ્તિક અને સીમંધર ભગવાન

જન્મધામવાળા જૂના ઘરને સ્થાને એવું જ નવું જન્મધામ બાંધવા માટે ૨૦૦૯ ના વૈ. સુદ પુનમે પૂ. બેનશ્રીબેનના હસ્તે શિલાન્યાસ થયું. ઉપરના ભાગમાં સીમંધરભગવાનની વેદિકા તથા નીચે જન્મધામમાં સ્વસ્તિક–સ્થાપન, અને બાજુમાં 'ઉજમબા–સ્વાધ્યાયગૃહ' ની રચના થઈ. પોષ વદ ત્રીજે તેનું ઉદ્‌ઘાટન થયું. એ પ્રસંગનો ઉત્સવ ઘણો ભવ્ય હતો. ગુરુદેવનું જન્મધામ ભક્તોને માટે દર્શનીય બન્યું છે. ગુરુદેવ જ્યારે ઉમરાળા પધારે ત્યારે જન્મધામમાં ખાસ ભક્તિ થાય છે.

સૌરાષ્ટ્રમાં ઠેર ઠેર જિનેન્દ્રપ્રતિષ્ઠાઃ ને ગિરનારયાત્રા

સં. ૨૦૧૦ ની સાલને આપણે 'જિનેન્દ્રપ્રતિષ્ઠાનું વર્ષ' કહી શકીએ. સૌરાષ્ટ્રમાં ઠેર ઠેર તૈયાર થઈ ગયેલા દિ. જિનમંદિરોમાં પ્રતિષ્ઠા કરવા માટે ગુરુદેવે સોનગઢથી પોષ વદ ત્રીજે મંગલ વિહાર કર્યો. ઉમરાળામાં જન્મધામ તથા સ્વાધ્યાયગૃહનું ઉદ્‌ઘાટન થયા બાદ તેમાં ગુરુદેવે સુહસ્તે સમયસારની સ્થાપના કરી. અનેક ગામ–શહેરોમાં થઈને મહા સુદ દશમે પૂ. ગુરુદેવ ગિરનારસિદ્ધિધામની યાત્રાએ પધાર્યા, ને ૧૧–૧૨ ના રોજ એક હજાર જેટલા યાત્રિકોના સંઘ સાથે ગિરનારસિદ્ધિધામની યાત્રા ઘણા જ ભક્તિભાવપૂર્વક કરી. ઠેરઠેર વૈરાગ્યભર્યા ઉદ્‌ગારોપૂર્વક ગુરુદેવે નેમનાથપ્રભુનું અને ગિરનારમાં વિચરેલા ધરસેનસ્વામી કુંદકુંદસ્વામી વગેરે સંતોનું સ્મરણ કર્યું. પૂ. બેનશ્રી–બેને ઠેરઠેર ભક્તિવડે અદ્‌ભુત વૈરાગ્યરસ રેલાવ્યો. ગુરુદેવે સંઘસહિત ગિરનારધામની આ બીજી યાત્રા કરી. આ યાત્રા પછી જુનાગઢ શહેરમાં જિનેન્દ્રદેવની મોટી રથયાત્રા નીકળી હતી. લોકો કહેતા કે આવી રથયાત્રા અમે જુનાગઢમાં કદી જોઈ નથી. ગુરુદેવ સાથે સૌરાષ્ટ્રના તીર્થોની યાત્રા તો થઈ, હવે ભારતના મહાનતીર્થો–સમ્મેદશિખર વગેરેની યાત્રા ગુરુદેવ સાથે થાય એવી ભાવના ઘણા ભક્તોના હૃદયમાં ઘૂંટાતી હતી.

ગિરનારસિદ્ધિધામની યાત્રા કરીને ગુરુદેવ પોરબંદર–મોરબી–વાંકાનેર પધાર્યા. એ ત્રણેય શહેરોમાં નૂતન જિનમંદિરોમાં પંચકલ્યાણક–પ્રતિષ્ઠાનો ભવ્ય મહોત્સવ ઉજવાયો. ત્યારબાદ વઢવાણશહેર, સુરેન્દ્રનગર, રાણપુર, બોટાદ અને ઉમરાળામાં પણ નૂતન જિનાલયમાં વેદીપ્રતિષ્ઠાના ભવ્ય મહોત્સવો ઉજવાયા. ઉમરાળા એક તો ગુરુદેવનું જન્મધામ ને તેમાં વહાલા સીમંધરનાથની પધરામણી! એ પ્રસંગના ઉત્સવનું શું કહેવું! ગુરુદેવે રત્નોના અર્ઘવડે પ્રભુને પોતાના આંગણે વધાવ્યા હતા; ને પુષ્પવૃષ્ટિ માટે ખાસ વિમાન (હેલીકોપ્ટર) આવ્યું હતું. આમ માત્ર ૪ માસમાં આઠ પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ થયા! સૌરાષ્ટ્ર આખું જિનેન્દ્રપ્રભાવથી ગાજી ઊઠયું. આવા મહાન કાર્યો કરીને ગુરુદેવ જ્યારે સોનગઢ પધાર્યા ત્યારે હાથી ઉપરથી પુષ્પવૃષ્ટિ કરીને ભક્તોએ મહાન ભાવભીનું સ્વાગત કર્યું.

સૌરાષ્ટ્રમાં વિહાર દરમ્યાન ગુરુદેવ જામનગર પણ પધાર્યા હતા. ત્યાં સૌરાષ્ટ્રના રાજપ્રમુખ શ્રી જામસાહેબે પોતાના બંગલે ગુરુદેવને નિમંત્રીને અધ્યાત્મઉપદેશ સાંભળ્યો હતો; સાચું આત્મિક સામ્રાજ્ય શું છે તે સાંભળીને રાજપ્રમુખશ્રી તથા મહારાણીશ્રી પ્રસન્ન થયા હતા ને આવા જ્ઞાનના પ્રચાર માટે રૂા. ૧૦૦૧ અર્પણ કર્યા હતા.

પ્રભાવનાનો વેગ ઝડપથી ચાલીયો રે....

દિનોદિને ગુરુદેવનો પ્રભાવ વધતો ગયો અને લાભ લેવા સોનગઢ આવનારા યાત્રિકોની સંખ્યા પણ વધતી ગઈ ને ભક્તિ–પૂજન માટે જિનમંદિર ટૂંકુ પડવા લાગ્યું. ગુરુદેવની ૬૬મી જન્મજયંતી પ્રસંગે એ જિનમંદિર વિસ્તૃત કરવાનો નિર્ણય જાહેર થયો. અત્યાર સુધી સૌરાષ્ટ્રમાં તો અનેક જિનમંદિરો બંધાયા, હવે સૌરાષ્ટ્ર બહાર ગુજરાતના પાલેજમાં (જ્યાં ગુરુદેવ અનેક વર્ષો રહેલા ત્યાં) પણ દિ. જિનમંદિર બંધાયું. અને સં. ૨૦૧૨ ના આસોમાં તો ગુજરાતથી પણ બહાર નીકળીને એ પ્રભાવ ભારતની મુંબઈનગરી સુધી પહોંચ્યો. ત્યાં આસો સુદ દશમે એક ભવ્ય જિનાલયનું શિલાન્યાસ થયું. મુંબઈના ઝવેરી બજાર જેવા લત્તાની નજીક આ જિનમંદિર થયું.

બીજા જ મહિને એક બીજી વધામણી આવી. દિનદિન વૃદ્ધિગત થઈ રહેલા ગુરુદેવના પ્રભાવને લીધે ભારતભરના જિજ્ઞાસુઓની અવરજવર સોનગઢમાં ખૂબ વધતી ચાલી, દર્શન પૂજન–ભક્તિ માટે જિનમંદિર નાનું પડવા લાગ્યું એટલે તેનું નવનિર્માણ કરવા માટે ૨૦૧૨ના કા. વદ પાંચમે શિલાન્યાસ થયું. ગુરુદેવના મંગળ હસ્તે સ્વસ્તિકવિધાન કરાવીને આનંદોલ્લાસપૂર્વક શિલાન્યાસ થયું. શિલાન્યાસ પછી થોડા જ વખતમાં ભક્તિનો ઉલ્લાસકારી પ્રસંગ બન્યોઃ જે વિશાળ જિનમંદિર બંધાઈ રહ્યું હતું તેની મોટી છત (કે જે છતના બીમના સળિયા મોટા પૂલ જેવા લાગે છે તે) ભરવાનું કાર્ય (કે જેમાં વચ્ચે અંતર પડયા વિના એક સાથે ભરવાનું હોય છે તે) અષાઢ સુદ ૧૪ તથા ૧૫ ના રોજ સેંકડો ભક્તોએ હાથોહાથ કર્યું. એ ભક્તિના શ્રમયજ્ઞમાં પૂ. બેનશ્રી–બેન તેમજ નાનાલાલભાઈ, રામજીભાઈ, વગેરે સહિત સમસ્ત મંડળ ભાગ લેતું હતું. એ પ્રસંગની ભક્તિના ઉમંગનો ખ્યાલ આ ઉપરથી આવશે કે એ કાર્ય ચાલ્યું તે બે દિવસો ગુરુદેવે પ્રવચનો બંધ રાખ્યા હતા. સીમેન્ટની ગરમીથી હાથની ચામડી ફાટી ન જાય તે માટે હાથમાં સૌ કપડાની થેલી બાંધતા. ભક્તિ ગાતાં ગાતાં સતત બે દિવસ એ મહાન પ્રસંગ ચાલ્યો. તે દ્રશ્યો જોવાલાયક હતા; એ કાર્યની એટલી ધૂન હતી કે એ વખતે સૌરાષ્ટ્રભરમાં ધરતીકંપનો જે આંચકો લાગેલ તેનો પણ ખ્યાલ ભક્તોને આવ્યો ન હતો. અને છત ભરવાનું કાર્ય પુરું થઈ

રહ્યા પછી એ છત ઉપર ઉભા ઉભા જે જયજયનાદથી ભક્તોએ આકાશ ગજાવ્યું છે તેના રણકાર આજેય હૃદયમાં ગૂંજે છે. જેમણે જેમણે એ વખતનું દ્રશ્ય જોયું તે તો ભક્તિ દેખીને દિંગ થઈ ગયા હતા. આ જિનમંદિર માટેનું ફંડ પણ ઉત્સાહપૂર્વક વધ્યે જતું હતું–એક લાખ સુધી પહોંચવાની તૈયારી હતી.

ભાદરવાની બે વધામણી

શિખરજીયાત્રાનો નિર્ણય અને ૧૪ બહેનોની બ્રહ્મચર્યપ્રતિજ્ઞા

અનેક વર્ષોથી ગુરુદેવ સાથે સમ્મેદશિખરજી જેવા શાશ્વત સિદ્ધિધામની યાત્રા કરવાની ભક્તજનોના હૃદયમાં જે ભાવના હતી તે પૂર્ણ કરવાની વધાઈ શ્રાવણ સુદ એકમે ભક્તિ પછી ગુરુદેવે સંભળાવી...ગુરુદેવે કહ્યું કે આગામી સાલ (૨૦૧૩) માં ફાગણ લગભગમાં સમ્મેદશિખરજીની જાત્રાએ પહોંચવું છે. અહા, એ વધામણી સાંભળતાં સારાય મંડળમાં સર્વત્ર આનંદ છવાઈ ગયેલ. ગુરુદેવ સાથે જાશું ને તીર્થોને ભેટશું....એ સંદેશ સાંભળતાં ગામેગામના મુમુક્ષુઓએ ખુશાલી વ્યક્ત કરી. ભક્તોનાં હૃદય એ એ પ્રસંગ માટે થનગની રહ્યા....જે યાત્રાનો નિર્ણય સાંભળતાંય આનંદનું આવું મોજું ફરી વળ્યું તે યાત્રા કેવી આનંદકારી હશે!! (એ તો આપ 'મંગલતીર્થયાત્રા' પુસ્તક વાંચશો તો ખ્યાલમાં આવશે.)

સં. ૨૦૧૨ ના ભાદરવા સુદ પાંચમે એક સાથે ૧૪ કુમારિકા બહેનોએ બ્રહ્મચર્યપ્રતિજ્ઞા લીધી તે પ્રસંગ પણ ઘણો પ્રભાવશાળી હતો.

સવા લાખ રૂપિયાના ખર્ચે તૈયાર થયેલ ભવ્ય નૂતન જિનમંદિરમાં ઉપરના ભાગમાં નેમિનાથ ભગવાનની પુનઃ વેદીપ્રતિષ્ઠા સં. ૨૦૧૩ ના કા. સુદ ૧૨ ના રોજ થઈ; એ ઉત્સવ ઘણા હર્ષોલ્લાસથી ઉજવાયો.....સીમંધરનાથ કેવા વહાલા? –કે જેવા અંતરના જ્ઞાન વહાલા.....એ વાણીથી કેમ કહેવાય? ઇત્યાદિ પ્રકારે ભગવાનની અદ્‌ભુત ભક્તિ થતી. જિનમંદિરના શિખર ઉપર પધારીને ગુરુદેવે કળશ તથા ધ્વજને હાથ લગાડયો. લગભગ ૭૫ ફૂટ ઊંચે જિનમંદિરનો ધર્મધ્વજ ફરકી રહ્યો છે. ઉત્સવ પછી ચાંદીની ગંધકુટીવાળા નવીન રથમાં ભગવાનની જે રથયાત્રા નીકળી તેની શોભા ને તેનો ઉલ્લાસ અજોડ હતો. ભક્તોને કલકત્તાની રથયાત્રા યાદ આવતી. એ સોનગઢનું ઉન્નત્ત જિનમંદિર જોઈને ભક્તો કહેતા કે જેમ મૂડબિદ્રીમાં ત્રિભુવનતિલકચૂડામણિ જિનાલય છે તેમ આપણું આ જિનમંદિર 'સમ્યક્‌ત્વશિખર–ચૂડામણિ' છે.

સોનગઢના ઉત્સવ પછી તરત ગુરુદેવે મંગલતીર્થયાત્રા માટે વિહાર કર્યો. વચ્ચે પાલેજમાં જિનમંદિરની પ્રતિષ્ઠાનો ઉત્સવ થયો. પાલેજના જિનમંદિરમાં ગુરુદેવે

સ્વહસ્તે શ્રેયાંસનાથ, સીમંધરનાથ વગેરે ભગવંતોને ભાવથી બિરાજમાન કર્યા, ને પછી મુંબઈનગરીમાં ૧૦–૧૫ હજાર માણસોની સભામાં પરમ સત્યની ઘોષણા કરીને સિદ્ધિધામની યાત્રા માટે પ્રસ્થાન કર્યું. અહા, અવનવા તીર્થોની અપૂર્વ યાત્રા! ગુરુદેવ જ્યાં જ્યાં જાય ત્યાં એવા સ્વાગત થતા કે ત્યાંની જનતા આશ્ચર્યથી બોલી ઊઠતી કે અમારી નગરીમાં આવું સ્વાગત કદી જોયું નથી. યાત્રાનું સંપૂર્ણ વર્ણન તો 'મંગલ તીર્થયાત્રા' પુસ્તકમાં છપાયેલું છે, જે વાંચતાં મુમુક્ષુઓને એ યાત્રાનો ખરો ચિતાર ખ્યાલમાં આવે છે. આ યાત્રામાં ૫૦૦ ઉપરાંત યાત્રિકો (૮ મોટરબસો ને ૩૦ જેટલી મોટરો) સહિત ગુરુદેવે ઘણાય તીર્થોની યાત્રા કરી.

સોનગઢથી વલ્લભીપુર, બરવાળા, ખંભાત, વડવા, અગાસ, વડોદરા, પાલેજ, ભરૂચ, અંકલેશ્વર, સજોદ, સુરત, ભીમડી, મુંબઈ; ત્યાર પછી ગજપંથા, માંગીતુંગી રાવલગાંવ–ઈલોરા, માલેગાંવ, ધૂલીઆ, બડવાની, પાવાગીર–ઉના, ખંડવા, સનાવદ, સિદ્ધવરકૂટ, ઈન્દોર, ઉજ્જૈન, મક્ષી–પાર્શ્વનાથ, સારંગપુર, બ્યાવરા, રાઘવગઢ, સોનકચ્છ, ભોપાલ, કુરાના, નરસિંહગઢ, ગુના, બજરંગગઢ, કોલારસ, સેસઈ, શિવપુરી, ઝાંસી, થુબોનજી, ચંદેરી, દેવગઢ, બબીના, તાલહબેટ, લલિતપુર સોનકચ્છ, ગ્વાલિયર, ધોલપુર, આગ્રા, શૌરીપુરી–બટેશ્વર, મથુરા, ફિરોજાબાદ, મૈનપુરી, કાનપુર, લખનૌ, રત્નપુરી, અયોધ્યાપુરી, બનારસ (કાશી) ચંદ્રપુરી, સિંહપુરી, ડાલમીયાનગર, આરા, પટના, રાજગૃહી, કુંડલપુર–નાલંદા, પાવાપુરી, ગુણાવા, ગયા, સમ્મેદશિખરજી, ચંપાપુરી–મંદારગિરિ, ૠજાુવાલિકાને તીરે, જમશેદપુર, ઝરીઆ, ધનબાદ, કલકત્તા, ખંડગિરિ–ઉદયગિરિ, ચોપારન, ડાલમીયાનગર, બનારસ, અલ્લાહાબાદ, કાનપુર, કુરાવલિ, એટા, હસ્તિનાપુર, દિલ્હી, સહારનપુર, અલ્વર, આમેર, જયપુર, અલીગઢ–ટોંક, અજમેર, લાડનૂ ,સુજાનગઢ, કૂચામન, કિસનગઢ, બ્યાવર, શિવગંજ, જાવાલ, આબુ, તારંગા, અમદાવાદ થઈને સોનગઢ પધાર્યા.

મધુવનમાં હજારો માણસોની સભામાં જે પ્રવચનધારા વહેતી એ અદ્ભુત હતી. પં. બંસીધરજીએ ભાવભીનું ભાષણ કરીને હિંમતપૂર્વક ગદગદભાવથી સમાજમાં પ્રસિદ્ધ કર્યું કેઃ અનંત ચોવીસીના તીર્થંકરો અને આચાર્યોએ સત્ય દિગંબર જૈનધર્મને અર્થાત્ મોક્ષમાર્ગને પ્રગટ કરનારો જે સંદેશ સંભળાવ્યો તે જ આ કાનજીસ્વામીની વાણીમાં આપણા સાંભળવામાં આવી રહ્યો છે. અનેક તીર્થોની ભાવભીની યાત્રા કરીને વૈ. વદ છઠ્ઠે સોનગઢ પધાર્યા ત્યારે ભવ્ય સ્વાગત થયું ને છ માસથી સૂની પડેલી સુવર્ણપુરી ફરી ઝાકઝમાળ બની.

યાત્રા–ઉત્સવની ખુશાલી નિમિત્તે સોનગઢમાં અષાઢ માસની અષ્ટાહ્નિકામાં સિદ્ધચક્રવિધાન–પૂજન ઘણા ઉત્સાહથી થયું. યાત્રાના છ હજાર ફૂટ લાંબા હાલતાચાલતા ચિત્ર (ફિલ્મ) દ્વારા એ તીર્થોને જ્યારે સોનગઢમાં જોઈએ છીએ ત્યારે યાત્રાનો આનંદ ફરી ફરી તાજો થાય છે. બહારગામ પણ અનેક સ્થળે તીર્થયાત્રાની એ ફિલ્મ દેખીને હજારો જિજ્ઞાસુઓ પ્રસન્ન થાય છે.

સં. ૨૦૧૪ માં લીંબડી શહેરમાં પંચકલ્યાણકપ્રતિષ્ઠા નિમિત્તે ગુરુદેવે સૌરાષ્ટ્રમાં વિહાર કર્યો. આ દશકો જાણે 'વિહારનો દસકો' હોય એમ ઉપરાઉપરી વિહારના મંગલપ્રસંગો બનતા.

દક્ષિણદેશની મોટી યાત્રા અને મુંબઈનો મોટો મહોત્સવ

૨૦૧૫ના પોષમાં ગુરુદેવ મુંબઈ પ્રતિષ્ઠા અને દક્ષિણદેશના તીર્થોની યાત્રા માટે પધાર્યા. આ તીર્થયાત્રામાં ધંધુકા, અમદાવાદ, પાલેજ, દાહોદ, બડવાની, નાશીક, ભીમડી થઈને મુંબઈ પધાર્યા. મુંબઈમાં મુંબાદેવી પ્લોટમાં પંચકલ્યાણકનો અત્યંત ભવ્ય પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઊજવાયો. ત્યાં 'મહાવીરનગર' ની સુંદર રચના થયેલ હતી; ૨૫, ૦૦૦ માણસો સમાય એવડો પ્રતિષ્ઠામંડપ હતો. મુંબઈ શહેરમાં ઉજવાયેલો આ પ્રતિષ્ઠા–મહોત્સવ મુંબઈના ઈતિહાસમાં અભૂતપૂર્વ હતો. ઝવેરીબજારમાં જિનમંદિર લગભગ ૪ લાખ રૂપિયાના ખર્ચે બંધાયું છે. ઉત્સવમાં લગભગ બે લાખનું ખર્ચ ને અઢી લાખની ઉપજ થઈ હતી, એ મહોત્સવનાં દ્રશ્યો નીહાળીને મુંબઈની જનતા મુગ્ધ બની હતી. પ્રવચનમાં પંદરેક હજાર માણસો લાભ લેતા. મહા સુદ છઠ્ઠે જિનમંદિરમાં ભગવંતોની પ્રતિષ્ઠા કરીને મહા સુદ આઠમના રોજ ગુરુદેવે ૬૫૦ જેટલા યાત્રિકો (આઠ મોટરબસો ને ૪૦ જેટલી મોટરો) ના વિશાળ સંઘ સાથે યાત્રા માટે પ્રસ્થાન કર્યું.

મુંબઈથી પુના, ફલ્ટન, જોગફોલ્સ, હૂમચ, કુંદાપુર–કુંદાદ્રિ, મુલબિદ્રિ, કારકલ, વેણુર, હલેબીડ, શ્રવણબેલગોલા, મૈસુર, બેંગલોર, કાંજીવરમ્, પુંડીનગરી, મદ્રાસ, બાંદેવાસ, પોન્નૂર, અકલંકબસ્તી, કેરેન્ડે, નેલ્લુર, બેઝવાડા, હૈદ્રાબાદ, સોલાપુર, કુંથલગિરિ, ધારાશિવની ગુફાઓ, ઉસ્માનાબાદ, ઈલોરા, અજન્ટા, જલગાંવ, મલકાપુર, શિવપુર, બાસીમ, કારંજા, પરતવાડા, (એલિચપુર), મુક્તાગિરિ, અમરાવતી, ભાતકુલી, બજારગાંવ, નાગપુર, ડોંગરગઢ, ખૈરાગઢ, રામટેક, સીવની, જબલપુર, મઢીયાલુ, ભેલુઘાટ, પનાગર, દમોહ, કુંડલગિરિ–સિદ્ધક્ષેત્ર, શાહપુર, દ્રોણગિરિ સિદ્ધક્ષેત્ર, ખજરાહ, પપૌરાજી, ટીકમગઢ, આહારજી, લલિતપુર, દેવગઢ, ચંદેરી, બારાં, ચાંદખેડી, ઝાલરપાટણ, કોટા, બુંદી, ભાતપુરા, નીમચ, ચિત્તોડ, ઉદયપુર, કેસરીઆજી (ધૂવેલ) ઈડર,

સોનાસન, રામપુરા, ફત્તેપુર (જન્મોત્સવ), તલોદ, રખિયાલ, દહેગામ, કલોલ, અમદાવાદ, પોલાપુર, શિહોર, ભાવનગર, ઘોઘા થઈને સોનગઢ પધાર્યા.

ગુરુદેવ જ્યાં જતાં ત્યાં હજારો માણસો ઉત્સુકતાથી સંઘને નીહાળતા. લોકો ગુજરાતી તો શું, હિન્દીભાષા પણ ન સમજે છતાં પ્રવચનમાં હજારો માણસો આવતા ને ગુરુદેવનો પ્રભાવ દેખીને પ્રસન્ન થતા. (કાનડી–તામિલ વગેરે ભાષામાં પ્રવચનનો થોડોઘણો અનુવાદ પણ સંભળાવવામાં આવતો) રોજરોજ નવાનવા તીર્થો ને નવા નવા મંદિરોનાં દર્શન કરતાં આનંદ થતો. બંને યાત્રાઓથી ગુરુદેવને અને સાથેના યાત્રિકોને પણ તીર્થોનું અને તીર્થમાં જાગેલી ઉત્તમ ભાવનાઓનું મધુર સંભારણું જીવનમાં મળ્યું. તેમાં પણ બાહુબલી ભગવાનના દર્શનવખતે જાગેલી અદ્‌ભુત ભાવનાઓ તો યાત્રા પછી પણ ઘણીવાર ગુરુદેવ યાદ કરે છે; પોન્નૂરને પણ ઘણીવાર યાદ કરે છે. ફત્તેપુરમાં ગુરુદેવનો ૭૦ મો જન્મોત્સવ અતીવ ઉત્સાહથી સૌરાષ્ટ્ર–ગુજરાતની જનતાએ ઉજવ્યો. ભારતના મહાન તીર્થોની આવી ઉલ્લાસભરી મંગલયાત્રા થઈ તે બદલ પરમપૂજ્ય ગુરુદેવનો આપણા ઉપર મહાન ઉપકાર છે. સંસારથી તરવા માટેનું તીર્થ તેઓ જ આપણને દર્શાવી રહ્યા છે. સમ્યક્ તીર્થની અપૂર્વ યાત્રા કરાવીને સિદ્ધિધામ તરફ લઈ જનાર ગુરુદેવના ચરણોમાં ભક્તોનું હૃદય ભક્તિથી નમી જાય છે.

ગુરુદેવનો પ્રભાવ હવે મધ્ય ભારતમાં પહોંચી ગયેલો; જ્યારે ગુરુદેવ ખૈરાગઢ પધાર્યા ત્યારે ત્યાંના નૂતન દિ. જિનમંદિરમાં વેદીપ્રતિષ્ઠાનો મહોત્સવ થયો ને બે કુમારીકા બહેનોએ બ્રહ્મચર્યપ્રતિજ્ઞા લીધી. પહેલાં અહીં દિ. જૈનોનું એક પણ ઘર ન હોવા છતાં નવું દિ. જૈનમંદિર થયું, ને વેદીપ્રતિષ્ઠા–મહોત્સવ પણ થયો.

મુંબઈમાં ઉજવાયેલ હીરકજયંતી મહોત્સવ તેમ જ પંચકલ્યાણક પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ, અને ત્યારપછીનાં રત્નચિંતામણિ જયંતી સુધીમાં બનેલા મહત્વના પ્રસંગોનો પરિચય આપ હવે પછીના આવતા અંકમાં વાંચશોજી. (બ્ર. હ. જૈન)

૧. સિદ્ધભગવંતો શુદ્ધઆત્માને ધ્યેય બનાવીને જ સિદ્ધ પરમાત્મા થાય છે.

૨. ચૈતન્ય ચિંતામણિ એવા નિજાત્માના ચિંતનથી જિનપદનો પ્રકાશ થાય છે.

૩. જેણે રાગ સાથેની સંધિ તોડી ને ઉપયોગ સાથે સંધિ જોડી, તે સાધક છે.

૪. જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવ તરફ વળવું એ જ ભવરોગ મટાડવાની દવા છે.

૫. તીર્થંકરગગનમાં કેવળજ્ઞાનસૂર્યનો ઉદય થતાં મોક્ષસાધક ભવ્યકમળ પ્રફૂલ્લિત થયા.

૬. પોતામાં જ પરમાત્મપદ દેખ્યું તેને ભગવાન પાસે કાંઈ માંગવાની ઈચ્છા ન રહી.

૭. અનંતા કેવળજ્ઞાન અને સિદ્ધપદ આત્માના ભંડારમાં જ ભરેલા છે.

૮. રાગ વગર કાંઈ આત્મા મરી નહિ જાય, પણ આનંદમય જીવનથી જીવતો રહેશે.

૯. સ્વર્ગ મળે તે ધર્મનું ફળ નથી; ધર્મનું ફળ તો મોક્ષ છે.

૧૦. હે જીવો ! તમે સમ્યક્ત્વાદિ ભાવોને સાધો...ને મિથ્યાભાવોને છોડો.

૧૧. હે જીવ ! મોક્ષમાં જવા માટે શુદ્ધસમ્યક્ત્વને જ તારું સાથીદાર બનાવ.

૧૨. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રધારક મુનિવરો અને ધર્માત્માઓ પરમ સુખી છે.

૧૩. આનંદ સ્વભાવથી ભરેલો આત્મા જેની દ્રષ્ટિમાં ન આવે-તે ક્યાંથી સુખી હોય ?

૧૪. બડી ભક્તિપૂર્વક શુદ્ધાત્માની આરાધના કરવી તે જિનવાણીનો સાચો વિનય છે.

૧૫. અનંત ગુણસ્વરૂપ આત્મા પોતે પોતાના ધ્યાન વડે અનુભવમાં આવે છે.

૧૬. અશરીરી આત્મા અજ્ઞાનથી શરીરનો ભાર લઈને ચારગતિમાં ભમે છે, તે શરમ છે.

૧૭. દેહથી ભિન્ન અશરીરી ચૈતન્યને દેખતાં શરમજનક જન્મો ટળી જાય છે.

૧૮. ધ્યેય જ જેનું ખોટું હોય તેને સાચું ધ્યાન થઈ શકે નહિ.

૧૯. જેમાં ધર્મનું અવતરણ થાય તે સાચો ધર્મ–અવતાર છે.

૨૦. સિદ્ધભગવંતોનું સ્વરૂપ લક્ષમાં લેનારને આત્માનું શુદ્ધસ્વરૂપ લક્ષમાં આવે છે.

૨૧. સિદ્ધમાં જે છે તે મારું સ્વરૂપ; સિદ્ધમાં જે નહિ તે મારું સ્વરૂપ નહીં.

૨૨. સિદ્ધને પુણ્ય–હોય ? –ના; તો પુણ્ય તે આત્માનું સ્વરૂપ નથી.

૨૩. ભેદજ્ઞાન દ્વારા નિજસ્વરૂપની ઓળખાણ કરીને જીવ ભવસમુદ્રને તરે છે.

૨૪. શુદ્ધાત્માની સાચી શ્રદ્ધા તે મોક્ષનો સિક્કો છે.

૨૫. ધ્યાનસ્થ જૈનમુનિ એ પોતે સાક્ષાત્ મોક્ષમાર્ગ છે; તેને ઓળખતાં મોક્ષમાર્ગ ઓળખાય છે.

૨૬. જેના અંતરમાં રાગની ને પુણ્ય વિષયોની ઈચ્છા છે તેને સંસારની જ ઈચ્છા છે.

૨૭. મોક્ષની ભાવનાવાળો પુણ્યને ન ઈચ્છે, કેમકે પુણ્ય પણ સંસાર છે.

૨૮. સર્વજ્ઞ–વીતરાગદેવની ઓળખાણ વગર, તેમના કહેલા વીતરાગમાર્ગને તું ક્યાંથી સાધીશ ?

૨૯. કેવળીભગવાનના અતીન્દ્રિય સુખની શ્રદ્ધા કરનાર જીવ મોક્ષની નજીક છે.

૩૦. મુમુક્ષુ એટલે મોક્ષમાર્ગનો વેપારી, તે શુદ્ધોપયોગરૂપ મોક્ષમાર્ગને ઈચ્છે છે.

૩૧. જિનોપદેશ સાંભળતાં મુમુક્ષુ જીવ ઉલ્લસી જાય છે ને તેની પરિણતિ અંતર્મુખ થાય છે.

૩૨. સમકિતીનાં પરિણામ શુદ્ધાત્મ–સન્મુખ છે; મિથ્યાદ્રષ્ટિનાં પરિણામ શુદ્ધાત્માથી વિમુખ છે.

૩૩. હે જીવ ! સાચા દેવગુરુની ભક્તિપૂર્વક તેમના કહેલા ધર્મને સમ્યક્પણે આચર.

૩૪. તત્ત્વાર્થશ્રદ્ધાન એટલે શુદ્ધાત્મશ્રદ્ધાન તે સમ્યક્ત્વ છે, તે ધર્મનું મૂળ છે.

૩૫. વીતરાગ થઈને ભવસાગર તરાય છે, રાગને ભેગો રાખીને ભવસાગરને તરાતું નથી.

૩૬. આપણો સ્વભાવ રાગ વગરનો; આપણા ઇષ્ટદેવ રાગ વગરના; આપણો માર્ગ રાગ વગરનો.

૩૭. સિદ્ધભગવંતો જે માર્ગે ચાલ્યા તે માર્ગે ચાલવું તે જ મુમુક્ષુનું કામ છે.

૩૮. મોક્ષહેતુ ધર્મ શુદ્ધ–અરાગીભાવ છે; રાગ તે મોક્ષહેતુ નથી, બંધહેતુ છે.

૩૯. શુદ્ધ જૈનમાર્ગમાં ગરબડ ચાલે તેમ નથી, એ તો અરિહંતોનો માર્ગ છે.

૪૦. ભગવાન પોતે ભવરહિત છે, ને ભવરહિત થવાનો પુરુષાર્થ ભગવાને ઉપદેશ્યો છે.

૪૧. ભગવાનની વાણી સ્વસન્મુખતા કરાવે છે ને પરમ આનંદને પમાડે છે.

૪૨. સમ્યગ્દ્રષ્ટિ તે जिन છે, –તે સમ્યક્ભાવવડે મિથ્યાત્વશત્રુના વિજેતા છે.

૪૩. અહા, ભગવાનની વાણીની મધુરતાની શી વાત? અને તેના વાચ્યના મહિમાની શી વાત?

૪૪. જિનવાણીના વાચ્યનું ઘોલન કરતાં ભાવશ્રુતનો અપૂર્વ આહ્લાદ અનુભવાય છે.

૪૫.ભગવાનનો ઉપદેશ અમારા માટે છે; અમારા ઉપર અનુગ્રહ કરીને ભગવાને શુદ્ધાત્માનો ઉપદેશ દીધો છે.

૪૬. હું જ પરમાત્મા છું–આવા સ્વાત્મચિંતન વડે આનંદનો અનુભવ થાય છે.

૪૭. શુદ્ધાત્મપ્રાપ્તિ કેવળીપ્રભુના વીતરાગમાર્ગ સિવાય બીજે ક્યાંય થતી નથી.

૪૮. વીતરાગતા વડે મોહનો ક્ષય ને શુદ્ધાત્માની પ્રાપ્તિ તે જિનવાણીનો સાર છે.

૪૯. ભાઈ, તારા મોક્ષની રમત તારી પર્યાયમાં સમાય છે. બહાર જેવું પડે તેમ નથી.

૫૦. પર્યાયને શુદ્ધસ્વભાવમાં જોડ...ને પરભાવોને છોડ, –એનું નામ મોક્ષ.

૫૧. તીર્થંકરોએ સાધેલો ને કહેલો વીતરાગમાર્ગ સન્તોએ સ્વાનુભવપૂર્વક પ્રસિદ્ધ કર્યો છે.

૫૨. અત્યારે વિદેહક્ષેત્રમાં જીવંત તીર્થંકરભગવંતો વીતરાગમાર્ગ પ્રકાશી રહ્યા છે.

૫૩. વિદેહક્ષેત્રના જીવંતસ્વામીની વાણી સાંભળીને ભરતક્ષેત્રમાં કુંદકુંદસ્વામીએ મોક્ષમાર્ગ જીવંત રાખ્યો.

૫૪. સાધક જીવો આત્મિક આનંદરસ પીતાંપીતાં સ્વયં મોક્ષમાં ચાલ્યા જાય છે.

૫૫. ‘जैसा भावै वैसा होवे’ –શુદ્ધાત્માને ભાવતાં આત્મા શુદ્ધ થાય છે.

૫૬. અંદરની ગૂફામાં ગુપ્ત આત્માને ધ્યાનવડે અનુભવગોચર કરતાં ગુપ્તનિધિ પમાય છે.

૫૭. આત્માના શુદ્ધસ્વભાવની ધૂન વારંવાર ઘૂંટવા જેવી છે, તેમાં આનંદ છે.

૫૮. આનંદરસ પીતાંપીતાં સિદ્ધભગવાને મોક્ષ સાધ્યો ને સદાકાળ તેઓ આનંદરસ પીએ છે.

૫૯. મોક્ષ અને તેનો માર્ગ, બંને આનંદમયછે. આનંદનું સાધન દુઃખરૂપ કેમ હોય ?

૬૦. જ્ઞાનસુધારસ કેવી રીતે પીવો ? સ્વસન્મુખ શ્રુતજ્ઞાનરૂપી અંજલિ વડે જ્ઞાનસુધારસ પીઓ.

૬૧. ધ્યાનની સિદ્ધિ એટલે અતીન્દ્રિય આનંદનો અનુભવ; એ જ ઉપદેશનો સાર છે.

૬૨. સમ્યગ્દર્શન–જ્ઞાન–ચારિત્ર પ્રગટવામાં શરીરની સહાય નથી, વિકલ્પની સહાય નથી.

૬૩. અંદર શુદ્ધસ્વભાવના શ્રદ્ધા–જ્ઞાન–રમણતારૂપ નિર્મળ વીતરાગ અંશો તે સાચો મોક્ષમાર્ગ છે.

૬૪. અહો, આવો સરસ નિરપેક્ષ મોક્ષમાર્ગ તેને હે જીવ ! તું જાણ તો ખરો.

૬૫. સાચો મોક્ષમાર્ગ જાણતાં જ તને રાગમાં આત્મબુદ્ધિ છૂટી જશે ને આત્મશુદ્ધિ થશે.

૬૬. જિનભગવાનના કહેલા વીતરાગમાર્ગને બીજાના માર્ગો–સાથે સરખાવી શકાય નહિ.

૬૭. જિનરંજન કરનારા એટલે કે જિનમાર્ગને જાણીને તેની રુચિ કરનારા લોકરંજન અર્થે રોકાતા નથી.

૬૮. કુગુરુનું શરણ એટલે સંસારમાં ભ્રમણ. જિનશરણ એટલે સુખમાં રમણ.

૬૯. જે રાગની રુચિ કરે છે તેને વીતરાગસ્વભાવી આત્માની આરાધનાનું લક્ષ નથી.

૭૦. વીતરાગમાર્ગના આરાધક જીવો રાગની રુચિ કેમ કરે ? અમૃત મળ્યા પછી ઝેર કોણ ખાય ?

૭૧. ઇન્દ્રિયથી ને વિકલ્પોથી અગોચર એવા અલખ આત્માને અતીન્દ્રિયજ્ઞાન વડે લક્ષગત કરો.

૭૨. શુદ્ધાત્માનો અનુભવ તે મોક્ષમાર્ગ છે–એ ભાવ વારંવાર ઘૂંટવા જેવો છે.

૭૩. કારણ–કાર્ય એક જાતનાં હોય છે માટે બુદ્ધિમાન મુમુક્ષુ શુદ્ધ કારણને સેવે છે.

૭૪. તે જ ખરો બુદ્ધિવંત–ભેદજ્ઞાની છે કે જે શુદ્ધ–અશુદ્ધ ભાવોનું પૃથક્કરણ કરે છે.

૭૫. મોક્ષના સાધકો શુદ્ધભાવરૂપ મોક્ષમાર્ગમાં વચ્ચે રાગની ભેળસેળ કરતા નથી.

૭૬. પંચમકાળમાં પણ જેમ મુનિદશા વસ્ત્ર વગરની છે તેમ મોક્ષમાર્ગ રાગ વગરનો છે.

૭૭. સીમંધર ભગવાન વગેરે તીર્થંકરભગવંતો આ જંબુદ્વિપમાં અત્યારે બિરાજી રહ્યા છે.

૭૮. વિદેહક્ષેત્રના ધર્મકર્તા તે જીવન્તસ્વામી શુદ્ધમોક્ષમાર્ગ ઉપદેશી રહ્યા છે.

૭૯. જ્ઞાનનો સાર એ છે કે પ્રથમ શુદ્ધઆત્માની ભાવનાથી ભાવશુદ્ધિ પ્રગટ કરવી.

૮૦. આવી ભાવશુદ્ધિના માર્ગદર્શક રત્નચિંતામણિ ગુરુકહાનના ચરણમાં હરિનાં હજાર વંદન.

તારા પગલે પગલે નાથ! ઝરે છે આતમરસની ધાર

(૪)

અમદાવાદ ને રણાસણમાં પંચકલ્યાણક ઉત્સવો બાદ વચ્ચે સોનગઢમાં વિસામો લઈને, રાજકોટમાં અધ્યાત્મરસની અમીધારા વરસાવીને, સુરેન્દ્રનગર-અમદાવાદ-પાલેજ-સુરત-કાસા-થાણા થઈને ગુરુદેવ ચૈત્ર વદ ૧૧ના રોજ (તા. ૧૨-૪-૬૯) મુંબઈનગરીમાં પધાર્યા; ધોધમાર ચૈતન્યરસની વૃષ્ટિ વચ્ચે ગુરુદેવનો ૮૦ મો રત્નચિંતામણિ-જન્મોત્સવ ઉજવાયો અને જિનેન્દ્રભગવાનની પંચકલ્યાણક પ્રતિષ્ઠાનો આનંદકારી ઉત્સવ પણ ઉજવાયો. આવા મહામંગલ ધર્મકાર્યો નજરે દેખીને આનંદપૂર્વક ધર્મભાવનાઓ પુષ્ટ થાય છે. ગુરુદેવ સાથેના મંગલ પ્રવાસની થોડી પ્રસાદી અહીં રજુ થાય છે. -આ મધુર સંભારણાં જિજ્ઞાસુઓને આનંદિત કરશે.

-બ્ર. હ. જૈન

રાજકોટમાં ગુરુદેવ ૯ દિવસ રહ્યા; તે દરમિયાન નિયમસાર ગા. ૩૮, ૫૦, ૧૫૯, ૧૬૫; પંચાસ્તિકાય ગા. ૧૬૩; સમયસારકલશ ૧૨૦, ૨૫૨, ૨૭૧, તથા સમયસાર ગા. ૧૩ વગેરે વિધવિધ વિષયો ઉપર પ્રવચનો તથા તત્ત્વચર્ચા થઈ. ચૈત્ર સુદ ૧૨ ના રોજ 'જ્ઞાનચક્ષુ' નું પ્રકાશન થયું. અને ચૈત્ર સુદ તેરસે મહાવીર પ્રભુનો મંગલ જન્મોત્સવ ઉજવ્યા બાદ બીજે દિવસે પ્રસ્થાન કરીને ગુરુદેવ સુરેન્દ્રનગર પધાર્યા; ત્યાં ચૈત્ર સુદ પૂનમના રોજ જિનમંદિર ઉપર કલશારોહણ થયું. ચૈત્ર વદ એકમે ફરી અમદાવાદ આવ્યા ને તાજા જ પ્રતિષ્ઠિત થયેલા ભગવાન આદિનાથ દાદાના દર્શન કર્યા. પ્રવચન તેમજ ભક્તિ પણ ત્યાં દાદાના દરબારમાં જ થયા. ચૈત્ર વદ બીજે વડોદરા થઈને પાલેજ નગરીમાં પધાર્યા......ચિરપરિચીત ભૂમિમાં પ્રવેશતાં જ ગુરુદેવને ૬૦ વર્ષો પહેલાંના સંભારણા તાજા થતા હતા. વિક્રમ સં. ૧૯૫૯ થી ૧૯૬૮ સુધી પાલેજમાં રહેલા. પાલેજમાં આવતાવેંત અનંતશક્તિસંપન્ન પ્રભુશ્રી અનંતજિનેન્દ્રના દર્શન કરીને અર્ઘ

વડે પૂજન કર્યું; પછી મંગળ પ્રવચનમાં દેહથી ભિન્ન આત્માનો મહિમા બતાવીને કહ્યું કે આવા ભગવાન આત્માનું અનાદિકાળથી અજ્ઞાનને લીધે જે વિસ્મરણ થયું છે, તે અમંગળ છે, –દુઃખ છે, અને સત્સમાગમે શ્રવણ કરીને આવા આત્માનું સ્મરણ કરવું, ઓળખાણ કરવી, મહિમા કરવો તે મંગળ છે, ને આવું મંગળ તે મોક્ષનું કારણ છે.

બપોરે પ્રવચનમાં સમયસાર ગા. ૧૭–૧૮ ઉપર સુગમશૈલીથી પ્રવચન કરતાં રાજાના દ્રષ્ટાંતે જીવને ઓળખીને તેની સેવા કરવાનો (એટલે કે તેના શ્રદ્ધા–જ્ઞાન –અનુસરણ કરવાનો) ઉપદેશ આપ્યો. પ્રભો! બહારની બીજી વાતો (રાગની વાતો) તો તેં અનંતવાર સાંભળી. તે તો તને સહેલી લાગે છે, પણ રાગ વગરનો શુદ્ધ જ્ઞાનાનંદ આત્મા પોતે શું ચીજ છે તે કદી તેં જ્ઞાની પાસેથી યથાર્થ સાંભળ્યું નથી, સમજણમાં લીધું નથી. તેથી તને અઘરું લાગે તોપણ તે સમજ્યે જ છૂટકો છે. બાપુ! આવા અવતારમાં તો આ સમજવા જેવું છે. એક ક્ષણમાં દેહ છૂટી જતો નજરે દેખાય છે. મનુષ્યપણું પામીને જો તેં આત્માની સંભાળ ન કરી તો તેં શું કર્યું? તું બાહ્ય વિષયોનો અર્થી થયો, ધનનો, રાગનો કે પુણ્યનો અર્થી થયો, પણ આત્માનો અર્થી ન થયો તો તારા જન્મમરણનો આરો આવે તેમ નથી.

ચૈત્ર વદ ૪ ના રોજ પ્રવચન પછી ભગવાનની રથયાત્રા નીકળી હતી. ને બપોરે દુકાનમાં ભક્તિ થઈ હતી; ચૈતન્યનો વેપાર કરનારા ગુરુદેવે–જ્ઞાન વૈરાગ્યના બે શબ્દો કહ્યા હતા કે અનાદિથી પરિણમતો આત્મા તો સંસારમાં મુસાફર જેવો છે, તેને આ બધા સંયોગો આવે છે તે તો છાયા જેવા છે, તે કાંઈ તેનું સ્વરૂપ નથી. સંયોગથી જુદો ને જુદો અનાદિથી ધ્રુવ રહેલો આત્મા, તેનો ખરો વેપાર જ્ઞાન છે, એવા આત્માને ધ્રુવ ચિદાનંદ સ્વરૂપે ઓળખવો તે અપૂર્વ કલ્યાણ છે, ને તે કરવા જેવું છે. સંયોગો છાયા જેવા છે, તેનો આત્મા જાણનારા છે; પોતાના સ્વભાવને તેમજ પરને જાણે એવો સ્વ–પરપ્રકાશક આત્મા છે. આત્માનો ચૈતન્યવેપાર સંયોગથી ને રાગથી ભિન્ન છે. પાલેજમાં ગુરુદેવ ચાર દિવસ રહ્યા, ને આનંદપૂર્વક અનેકવિધ ચર્ચાઓ કરી. આ પ્રસંગે ઘાટકોપરની ભજન મંડળી પણ આવેલ ને વિવિધ ભક્તિ કરાવેલ હતી. 'શ્રુતધામ' અંકલેશ્વર તેમજ 'શીતલધામ' સજોદ એ બંને પણ પાલેજથી નજીક પચીસેક માઈલ પર છે. અંકલેશ્વર પધારનારા અને સત્ શ્રુતની જ્યોતને પ્રકાશીત રાખનારા પરમ સંત ભૂતબલિ મુનિરાજ (જેમણે અંકલેશ્વરમાં ષટ્ખંડાગમની રચના પૂર્ણ કરી અને શ્રુતનો ભવ્ય ઉત્સવ ઉજવાયો) –તે મુનિરાજે અંકલેશ્વર જતાં આવતાં આ પાલેજપુરીને પણ

જરૂર પાવન કરી હશે. –એમ પાલેજમાં આવતાં એ શ્રુતધર સન્તોનું પણ સ્મરણ થતું હતું. કેટલાય મુમુક્ષુ ભાઈ–બહેનો પાલેજથી અંકલેશ્વર અને સજોદનાં દર્શને ગયા હતા. અહા, એ શ્રુતધર સંતોની આ ભૂમિ! –રત્નત્રયધારી સંતોનો કેવો મહિમા પ્રસિદ્ધ કરે છે! ને ગૂફામાં બિરાજમાન એ શીતલતાના ભંડાર શીતલજિનેન્દ્ર ચૈતન્યમાં કેવી શીતલ ઉર્મિઓ જગાડે છે!! આ પ્રતિમાજી ચોથા કાળના લાગે છે. ચાર પ્રાચીન મંદિરોમાં પણ અનેક વિશેષતા સહિત જિનબિંબો બિરાજે છે. નેમપ્રભુના મંદિરમાં પાર્શ્વનાથ પ્રભુને કળાકારે અંતરીક્ષ બતાવ્યો છે–તે દેખાવ સુંદર છે. એ સિવાય પીંછી–કમંડલ સહિત મુનિવરોની પ્રાચીન પ્રતિમાઓ પણ અહીં જોવા મળે છે, સંભવ છે કે ધરસેન–પુષ્પદંત –ભૂતબલી મુનિવરો સાથે પણ તેને સંબંધ હોય. મહાવીર પ્રભુના જે મંદિરના સ્થાનમાં षट्खंडागम સિદ્ધાંતની રચના પૂર્ણ થવાનું મનાય છે ત્યાં સ્મૃતિરૂપ એક દેરી છે–જે શ્રુતપંચમીની પૂજા પ્રસંગે અંબિકાદેવી દ્વારા થયેલ મુનિપૂજનની સ્મૃતિરૂપ હોય–એમ લાગે છે. મુમુક્ષુઓ અંકલેશ્વરને તેલના ધામ તરીકે નહિ પરંતુ જિનવાણીરૂપ અમૃતના ધામ તરીકે જુએ છે. પાલેજ પછી ગુરુદેવ સુરત પધાર્યા. સુરત પછી કાસા પધાર્યા....ગુજરાત છોડીને હવે મહારાષ્ટ્રમાં આવ્યા. વન જંગલના વાતાવરણ વચ્ચે નિવૃત્તિધામમાં આખો દિવસ રહ્યા ને આ ભવ તેમજ પરભવની કેટલીયે આનંદકારી વાત ગુરુદેવે કરી. ગુરુ મુખથી ધર્માત્માઓનાં જીવનની કથા સાંભળતાં આનંદ થતો હતો. કાસાથી મુંબઈ તરફ જતાં પહેલાં રાતના છેલ્લા ભાગમાં ગુરુદેવે અત્યંત આહ્લાદકારી એક મંગલ સ્વપ્ન જોયું. આકાશમાંથી કોઈ અપૂર્વ વધામણી સહિત એક પરબિડીયું અચાનક ઉપરથી કોઈ ગુરુદેવ તરફ નાંખે છે; આવું અદ્ભુત પરબિડીયું હાથમાં આવતાં જાણે ભગવાનનો કોઈ સન્દેશ આવ્યો હોય –એમ અતિશય આહ્લાદથી ગુરુદેવે સવારમાં કહ્યું કે અહા! એવો આનંદ એ વખતે થયેલો કે જાણે મોક્ષ જ હાથમાં આવી ગયો હોય! જાણે મોક્ષની લોટરી લાગી હોય! –એમ સ્વપ્નમાં ઘણા આહ્લાદપૂર્વક એ પરબિડિયાની અંદરનું લખાણ વાંચવા ખૂબ સાવધાનીથી (અંદરના કાગળનો એક્કેય અક્ષર ફાટી ન જાય તે રીતે) ગુરુદેવે તેનો એક ખૂણો જરા ખોલ્યો....ને હજી વાંચવા જાય છે ત્યાં તો આંખ ખૂલી ગઈ. ગુરુદેવ કહે છે કે અદ્ભુત હતું એ ઉત્તમ સ્વપ્ન! કોઈ ઉત્તમ મંગળફળની એ આગાહી છે. આવા આહ્લાદપૂર્વક, વિદેહીનાથને વારંવાર યાદ કરતા કરતા ગુરુદેવ થાણા થઈને ચૈત્રવદ ૧૧ ના રોજ મુંબઈ નગરીમાં પધાર્યા. થાણામાં પોપટલાલભાઈ વોરા અને તેમના પરિવારે ખૂબ ભક્તિથી લાભ લીધો; વચ્ચે ઘાટકોપરનું નવીન

જિનાલય જોયું. મુંબઈનગરીમાં આવતાંવેંત ઝવેરીબજાર જિનમંદિરમાં ભક્તિથી સીમંધરનાથના દર્શન કર્યા. અને પછી દેશભરમાંથી આવેલા હજારો ભક્તજનો સહિત મુંબઈના જૈનસમાજે ઘણા ઉમંગથી ગુરુદેવનું સ્વાગત કર્યું. ધન્ય બની આજે મુંબઈ નગરી.....ને ધન્ય બન્યા અમે સૌ ભક્તો......કે પંચકલ્યાણકનાં પાવન દ્રશ્યો જોઈશું.... ને ગુરુદેવનો મહોત્સવ અનેરા ઉલ્લાસથી ઉજવીશું.

પ્રતિષ્ઠા માટેનો મંડપ, 'મહાવીરનગર' માં (આઝાદમેદાનમાં) પચાસેક ફૂટ ઊંચા સુશોભિત પ્રવેશદ્વાર વડે જિજ્ઞાસુઓને આકર્ષી રહ્યો હતો. જેના શિખર પર ૨૪ જિનેન્દ્ર ભગવંતોની હારમાળા પ્રવેશક ઉપર જાણે આશીર્વાદ વરસાવતી હતી. પ્રવચનની વ્યાસપીઠ પણ એવી જ નયનરમ્ય હતી.....ને તેના પરથી ગુરુવાણીની ગર્જના મોહનગરીના મોહને ઢીલોઢફ કરી નાંખતી હતી. હજારો માણસો મુગ્ધ બનીને તેનું શ્રવણ કરતા. સવારે સમયસારના કર્તાકર્મ અધિકાર ઉપર પ્રવચન દ્વારા ગુરુદેવ પરભાવોથી જ્ઞાનની અત્યંત ભિન્નતા સમજાવીને ભેદજ્ઞાન કરાવતા હતા, અને મુંબઈના ઉકળાટ વચ્ચે શાંત અધ્યાત્મરસનો દરિયો ઉલ્લસાવીને શ્રોતાજનોને ચૈતન્યની ઠંડક આપતા હતા. બપોરે ઋષભજિનસ્તોત્ર દ્વારા ભગવાન ઋષભદેવના જન્મથી કેવળજ્ઞાન સુધીનું અદ્‌ભુત ભાવભીનું વર્ણન કરીને ભક્તિરસની વીતરાગી ગંગા વહેવડાવતા હતા. પાંચ દિવસની અદ્‌ભુત રેલમછેલ મુંબઈના હજારો જિજ્ઞાસુઓને આકર્ષી રહી, ને વૈશાખ સુદ એકમ આવી પહોંચી....જિનેન્દ્ર ભગવાનના પંચકલ્યાણક મહોત્સવનો મંગલ પ્રારંભ આજથી થયો. સવારમાં મંગલ મૂરત તરીકે નાંદીવિધાન (મંગલ કુંભ સ્થાપન) શેઠશ્રી રમણીકલાલ જેઠાલાલના ધર્મપત્ની સૌ. પ્રભાવતીબેનના હસ્તે થયું. ત્યારબાદ પ્રતિષ્ઠામંડપમાં જિનેન્દ્ર ભગવાનની પધરામણી થઈ અને ભાઈશ્રી હીરાલાલ ભીખાલાલ શાહ (દહેગામવાળા) ના હસ્તે જૈન ઝંડારોપણ થયું. મુંબઈના આંગણે જિનેન્દ્રભગવાનના પંચકલ્યાણક મહોત્સવનો પ્રારંભ થતો દેખીને હજારો ભક્તોનાં હૈડાં હર્ષથી નાચી ઉઠયા. ગુરુદેવના પ્રવચન પછી ઇન્દ્રપ્રતિષ્ઠા થઈ. પ્રથમ ઉત્સવ માટે ગુરુદેવના મંગલ આશીષ લઈને ૧૨ ઇન્દ્ર-ઇન્દ્રાણી કુબેર તેમજ માતાપિતાની સ્થાપના થઈ. પંચકલ્યાણક દ્રશ્યો મહાવીર ભગવાનના થયા હતા; સિદ્ધાર્થપિતા અને ત્રિશલામાતા તરીકેની સ્થાપનાનું સૌભાગ્ય ભાઈશ્રી રમણીકલાલ જેઠાલાલ શેઠ તથા સૌ. પ્રભાવતી બેનને પ્રાપ્ત થયું હતું. સૌધર્મેન્દ્ર તરીકે શેઠશ્રી પોપટલાલ મોહનલાલ વોરાના સુપુત્ર હસમુખભાઈ, ઐશનેન્દ્ર તરીકે શેઠશ્રી પૂરણચંદજી ગોદિકા (જયપુરવાળા) હતા. ઇન્દ્રોની પ્રતિષ્ઠા બાદ જિનેન્દ્ર ભગવાનની પૂજા માટે ઇન્દ્રોની સવારી ધામધૂમથી ચાલી, ને મંડપમાં આવીને પંચપરમેષ્ઠી ભગવંતોનું પૂજન કર્યું. ઉત્સવની અનેક વિધ તૈયારીઓથી મહાવીરનગરનો મંડપ ધમધમતો હતો, ત્યાં તો ગુરુદેવનો રત્ન ચિંતામણિજન્મોત્સવ જોવા માટે વૈશાખ સુદ બીજ આવી.....ને કુંદકુંદ પ્રભુના આશીષ લાવી....સાથે સીમંધરનાથનો સન્દેશ પણ લાવી.

卐 મુંબઈ નગરીમાં ઉજવાયેલ રત્નચિંતામણિ-મહોત્સવ 卐

ધન્ય બની આ મુંબઈ નગરી, ને ધન્ય બન્યા ભક્તો....વૈશાખ સુદ બીજે ગુરુદેવની ૮૦ મી જન્મજયંતીનો ઉત્સવ આનંદ ઉલ્લાસ પૂર્વક રત્નચિંતામણિ મહોત્સવ તરીકે ઉજવાયો. વહેલી સવારમાં ગુરુદેવના જન્મની મંગલવધાઈ લઈને અનેક ભક્તો આવ્યા ને રત્નોથી ગુરુદેવને વધાવ્યા. પ્રસન્નચિતે ગુરુદેવ સૌથી પહેલાં વહાલા સીમંધરનાથના આશીષ લેવા જિનમંદિરે પધાર્યા.....એ વખતે શુભ શુકનરૂપે જન્મમંગલની વધાઈ ગાતી ગાતી પ્રભાતફેરી સામે મળી. જિનમંદિરે જઈને ગુરુદેવે સીમંધરનાથના દર્શન કર્યા, અર્ઘથી પૂજન કર્યું, અને રત્નોથી પ્રભુચરણને વધાવ્યા. ગુરુદેવ સાથે પ્રભુદર્શન કરતાં આહ્લાદ થયો. ત્યારબાદ મહાવીરનગર (આઝાદમેદાનના) મંડપમાં ગુરુદેવ પધાર્યા. આજે મંડપની શોભા અદ્‌ભુત હતી. જ્યારે મુંબઈ નગરી ઊંઘતી હતી ને રસ્તાઓ સૂમસાન હતા ત્યારે આઝાદમેદાન જન્મવધાઈથી ગાજતું હતું, ને તે તરફના રસ્તા મુમુક્ષુ ભક્તોથી ભરેલા હતા. મંડપ ચારેબાજુ ઝગઝગાટ ફેલાવતો હતો, મંડપના પ્રવેશ દ્વાર ઉપર ૨૪ ભગવંતો જાણે કે એકસાથે પધારીને આશીર્વાદ વરસાવતા હોય તેમ હારમાળા શોભતી હતી. જેવા પ્રવેશદ્વારમાં ગુરુદેવ પધાર્યા કે તરત હાથીએ સાતવાર સૂંઢ ઊંચીકરીને ચંદનમાળાથી ગુરુદેવનું સ્વાગત કર્યું; શહનાઈ વગેરે વાજિંત્રો ગાજી ઊઠયા, હજારો ભક્તોના જયજયનાદથી મંડપ ભરાઈ ગયો. ગુરુદેવ સુશોભિત પાદપીઠ ઉપર આવીને બિરાજ્યા ને સ્તુતિ-મંગલ પૂર્વક સૌએ જન્મોત્સવનો ઉમંગ વ્યક્ત કર્યો. મુંબઈનો દરિયો પણ જાણે આ ‘રત્નાકર’ નાં ગુણગાન કરતો હોય તેમ ધીરાધીરા મધુર નાદે ગાજતો હતો; ને પોતાના કિનારે જ બિરાજમાન સંતના ચરણનો જાણે અભિષેક

કરવા ચાહતો હોય તેમ હર્ષ ભરી છોળો ઊછાળતો હતો. આજના મંગલ પ્રસંગે કેવળજ્ઞાનાદિ પરમ ઋદ્ધિ ધારક સન્તોનું સ્મરણ કરીને ચોસઠ ઋદ્ધિ મંડલ–વિધાન થયું હતું. અને પ્રવચન શરૂ થતાં પહેલાં પૂ. ગુરુદેવના જીવનપરિચયનું નવીન પુસ્તક પ્રગટ કરવામાં આવ્યું હતું. જેમ પાંચ વર્ષ પહેલાં મુંબઈમાં ગુરુદેવના હીરક જયંતી મહોત્સવ પ્રસંગે અભિનંદન ગ્રંથ પ્રગટ કરીને શાસ્ત્રીજી દ્વારા અર્પણ કરાયેલ, તેમ આ રત્ન–ચિંતામણિ–જયંતી મહોત્સવ પ્રસંગે પણ કોઈ સુંદર ગ્રંથ પ્રગટ કરવાની મુંબઈ મુમુક્ષુ મંડળની ભાવના હતી. તે અનુસાર ગુરુદેવના જીવનનો વિસ્તૃત પરિચય, તેમજ પવિત્ર હસ્તાક્ષરો વગેરેનો સંગ્રહ કરીને એક સુંદર પુસ્તક બ્ર. હરિભાઈએ તૈયાર કરેલ, તે આજના મંગલપ્રસંગે પ્રમુખ શ્રી રમણીકલાલભાઈ શેઠના હસ્તે ગુરુદેવને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું. આ પુસ્તકના મુખપૃષ્ઠ ઉપર, સીમંધર ભગવાન સાથે ગુરુદેવનો સંબંધ દર્શાવતું મધુર ભાવવાહી દ્રશ્ય ચાંદીમાં કોતરવામાં આવ્યું છે. આ સુશોભિત પુસ્તક દરેક જિજ્ઞાસુને ગમી જાય તેવું છે. ત્રણ રૂપિયાની પડતર કિંમતનું આ પુસ્તક માત્ર એક રૂપિયાની કિંમતે આપવામાં આવ્યું છે.

જીવન પરિચય–પુસ્તકના પ્રકાશન બાદ ગુરુદેવનું પ્રવચન થયું. આજે પ્રવચનમાં આનંદભર્યા વાતાવરણ વચ્ચે ગુરુદેવે સમયસારની ૭૧ મી ગાથા વાંચી.

卐 મુંબઈ નગરીમાં વૈશાખ સુદ બીજનું મંગલ પ્રવચન 卐

જન્મોત્સવની ઉમંગભરી ઉજવણી બાદ પંદર હજારની સભામાં પ્રવચન કરતાં ગુરુદેવે શરૂઆતમાં મહિમાપૂર્વક કહ્યું કે આ સમયસારની અધ્યાત્મ વાત આજે આ મુંબઈ જેવી મહાનગરીમાં હજારો માણસો વચ્ચે ચાલી રહી છે, તે જીવોનાં મહાન ભાગ્ય છે. મોટું નગર હો કે નાનું ગામડું હો, પણ જેને પોતાનું હિત કરવું હોય તેણે આત્માની આ વાત સાંભળીને લક્ષમાં લેવા જેવી છે.

ભગવાન આત્મા જ્ઞાન અને આનંદની મૂર્તિ છે. તેમાં રાગાદિ ભાવો અશુભ કે શુભ થાય તે આસ્રવ છે, તે તેનું મૂળ સ્વરૂપ નથી; તે પર તરફના ઝુકાવથી થયેલ વિકૃત ભાવો છે. તેને અને જ્ઞાનને એકપણું નથી પણ જુદાઈ છે. જ્ઞાન તો સહજ શાંત આનંદસ્વરૂપ છે, ને રાગાદિ ભાવો આકુળતારૂપ છે, દુઃખરૂપ છે. આવી

ભિન્નતાને ભૂલીને અજ્ઞાની જીવ જ્ઞાનને અને રાગને બંનેને એકમેક માનીને, તેમાં કર્તા–કર્મપણું માને છે, તેથી દુઃખી છે. તે દુઃખથી આત્મા કેમ છૂટે ? તેની આ વાત છે.

ભૂલ તે દુઃખ છે. ભૂલ પરમાં નથી ને પરને લીધે નથી; શરીરમાં ભૂલ નથી. પોતાના જ્ઞાનસ્વભાવને ચૂકીને રાગાદિ વિકાર મારું કાર્ય–એવી મિથ્યાબુદ્ધિ તે દુઃખ છે. પોતામાં આવું દુઃખ છે તે જેને ભાસ્યું છે, ને હવે તેનાથી છૂટવા માંગે છે. તે શિષ્ય જિજ્ઞાસાથી પૂછે છે કે પ્રભો ! આવું અજ્ઞાન કેમ મટે ? ને જ્ઞાનવડે આત્મા આ દુઃખમય આસ્રવોથી કેમ છૂટે ? તેની રીત સમજાવો.

તેના ઉત્તરમાં આચાર્યદેવ આ ૭૧મી ગાથામાં આત્મા અને આસ્રવોની ભિન્નતા સમજાવીને ભેદજ્ઞાન કરાવે છે. આત્મહિતની આ અદ્‌ભુત વાત છે.

પ્રથમ તો આત્મા આ જગતમાં એક સ્વતંત્ર વસ્તુ છે. અને સ્વતંત્ર વસ્તુ પોતાના સ્વભાવ માત્ર જ હોય છે, એટલે આત્મા પોતાના જ્ઞાનસ્વભાવ જેટલો જ છે. જ્ઞાનના પરિણમનમાં રાગનું પરિણમન નથી. આત્માના જ્ઞાનસ્વભાવનું પરિણમન થઈને તેમાંથી ક્રોધાદિ ન નીકળે, ને ક્રોધના પરિણમનમાંથી જ્ઞાન ન નીકળે. આમ બંનેને (જ્ઞાનસ્વભાવને અને ક્રોધાદિ પરભાવને) તદ્દન જુદાઈ છે; એવી જુદાઈ જાણતાં આત્મા તે ક્રોધાદિનો કર્તા થતો નથી, જ્ઞાનભાવના કર્તાપણે જ પરિણમે છે. આવું અપૂર્વ ભેદજ્ઞાન તે મોક્ષની કળા છે.

સીમંધર પરમાત્મા સાક્ષાત્ બિરાજી રહ્યા છે, તેમની દિવ્યવાણી સાક્ષાત્ સાંભળીને કુંદકુંદાચાર્યદેવ ફરમાવે છે કે ભાઈ ! આત્મા જ્ઞાનરૂપે રહેનારો છે; આત્મા ક્રોધરૂપે થનારો નથી. ક્રોધરૂપ થાય તેને અમે સાચો આત્મા કહેતા નથી. જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ આત્મા આનંદનો ગંજ છે, આવા જ્ઞાનસ્વરૂપને જે જાણે છે પોતાને જ્ઞાન– સ્વરૂપે અનુભવે છે તે રાગને પોતાપણે કરતો નથી, રાગથી ભિન્નપણે પોતાને અનુભવે છે. સીમંધરભગવાને જે કહ્યું તે જ કુંદકુંદઆચાર્યદેવ કહે છે. સર્વજ્ઞની વાણી કહો કે સંતોની વાણી કહો–બંનેમાં કાંઈ ફેર નથી. ભગવાન આત્મા જ્ઞાયકતત્ત્વ છે, તે જ્ઞાયકતત્ત્વ રાગાદિ પરભાવોથી સંયુક્ત ખરેખર નથી, પણ અજ્ઞાનીને તે સંયુક્ત ભાસે છે. અજ્ઞાનીનો આવો પ્રતિભાસ તે સંસારનું બીજ છે. પરભાવોથી ભિન્ન શુદ્ધ આત્માનો પ્રતિભાસ એટલે કે અનુભવ તે મોક્ષનું બીજ છે. ભેદજ્ઞાનરૂપી બીજ ઊગી તેને કેવળજ્ઞાનરૂપી પૂર્ણિમા થશે જ.

ચૈતન્યરસના ઉમંગમાં સભાને ઝુલાવતાં ઝુલાવતાં ગુરુદેવ કહે છે કે સમ્યગ્દર્શન થતાં ધર્મીને પોતાનો આત્મા જ્ઞાનપણે થતો ભાસે છે, આનંદપણે થતો ભાસે છે, પણ રાગપણે કે સંયોગપણે થતો ભાસતો નથી. રાગને જાણતાં હું રાગરૂપ થઈ ગયો, કે સંયોગને જાણતાં હું સંયોગરૂપ થઈ ગયો–એમ જ્ઞાની અનુભવતા નથી; પણ રાગથી ને સંયોગથી ભિન્નપણે તે પોતાને અનુભવે છે. સર્વજ્ઞભગવાને અને સંતોએ જે કહ્યું તે જ આ કહેવાય છે. ને જેણે કલ્યાણ કરવું હોય તેણે આ વાત માન્યે જ છૂટકો છે;– પછી આજે માને કે કાલે માને પણ આ માન્યે જ કલ્યાણ અને ધર્મ છે.

ગુરુદેવનું ઉમંગભર્યું પ્રવચન હજારો શ્રોતાજનો ઉલ્લાસથી સાંભળતા હતા, ને સાંભળતાં–સાંભળતાં વારંવાર હર્ષનાદથી પોતાનો પ્રમોદ વ્યક્ત કરતા હતા. ગુરુદેવ આજ ખૂબ પ્રસન્ન હતા, ને પ્રવચનમાં વચ્ચે વચ્ચે વિદેહીનાથને યાદ કરીને કહેતા હતા કે આ તો ભગવાનનો હુકમ છે. ભગવાનનો હુકમ ત્રણકાળ ત્રણલોકમાં ફરે તેમ નથી. પંદરેક હજાર શ્રોતાજનો ભક્તિ પૂર્વક ભગવાનનો એ હુકમ સાથે ચઢાવીને પોતાને ધન્ય સમજતા હતા. મોહનગરી આજે તો અધ્યાત્મનગરી બની ગઈ હતી. નગરમાં સર્વત્ર અધ્યાત્મનો ગુંજારવ હતો.

આનંદભર્યા વાતાવરણમાં પ્રચવન પૂરું થતાં જ જન્મોત્સવની મંગલવધાઈથી મંડપ ગૂંજી ઊઠયો. આજના શુભ દિને મોરબીના ભાઈશ્રી યશવંતરાય ચંદુલાલ પારેખ (હાલ ધનબાદ) –તેમણે તથા બીજા કેટલાક ભાઈઓએ બ્રહ્મચર્યપ્રતિજ્ઞા અંગીકાર કરી. ત્યારબાદ સમાજ તરફથી ગુરુદેવ પ્રત્યે શ્રદ્ધાંજલિરૂપ ભાષણ કરતાં ભાઈશ્રી હિંમતભાઈ એ તેમજ પ્રમુખ શ્રી નવનીતભાઈ ઝવેરીએ ગુરુદેવના ઉપકારને પ્રસિદ્ધ કર્યો હતો. જૈનસમાજના આગેવાન શેઠ શ્રી શ્રેયાંસપ્રસાદજી શાહૂએ પણ શ્રંદ્ધાંજલિ અપર્ણ કરી હતી. આ ઉપરાંત ભાઈશ્રી વાડીલાલ ચત્રભુજ ગાંધી કે જેઓ શ્વેતાંબર જૈનસમાજના આગેવાન કાર્યકર છે તેમણે પણ ભાવભીની શ્રદ્ધાંજલિ વ્યક્ત કરી હતી. પં. ભગવાનદાસજી તેમજ પં. અમૃતલાલજીએ કાવ્યો દ્વારા અંજલિ અર્પી હતી. સુરતના મૂલચંદ કિસનદાસ કાપડિયાજીએ જુસ્સાદાર શૈલીમાં પોતાના તરફથી અભિનંદન વ્યક્ત કર્યાં હતા. ત્યાર બાદ ભાઈશ્રી પ્રાણલાલ છગનલાલ વોરા, પં. હિરાલાલજી શાસ્ત્રી (બ્યાવર), મહારાષ્ટ્રના કાર્યકર પં. માણેકચંદજી ચવરે (કારંજા), તીર્થક્ષેત્ર કમિટિના મહામંત્રી શ્રી ચંદુલાલ કસ્તુરચંદ, તેમજ ભાઈશ્રી ખીમચંદભાઈ, બાબુભાઈ વગેરેએ ગુરુદેવ પ્રત્યે શ્રદ્ધાંજલિ–અભિનંદનરૂપ સંક્ષિપ્ત ભાષણો કર્યા હતા. અને ત્યારબાદ આજના આ રત્નચિંતામણિજન્મોત્સવની ખુશાલીમાં અનેક ભાઈ બહેનો તરફથી ૮૦ ના મેળવાળી

રકમો કુલ રૂા. સવાલાખ જેટલી ઉલ્લાસપૂર્વક જાહેર કરવામાં આવી હતી–જેનો પ્રારંભ ૧૦૧×એંસી (૮૦૮૦) લખાવીને શ્રી નવનીતભાઈ ઝવેરીએ કર્યો હતો.

મુંબઈમાં ઉજવાયેલા આ મહાન રત્નચિંતામણિ જન્મોત્સવની કાયમી યાદગીરીમાં મુંબઈ મુમુક્ષુમંડળ તરફથી નીચે મુજબ ત્રણ યોજનાઓ રજુ કરવામાં આવી છે–

(૧) જિનાગમ–મંદિરઃ સોનગઢમાં એક સુંદર મકાન બનાવીને તેની દિવાલો પર આરસની શિલામાં સમયસાર–પ્રવચનસાર–નિયમસાર–પંચાસ્તિકાય તથા અષ્ટપ્રાભૃત જિનાગમો કોતરાવવા. તેનું ખર્ચ ત્રણેક લાખ રૂા. અંદાજવામાં આવ્યું છે.

(જન્મોત્સવ ફંડમાં આવેલ રકમોનો ઉપયોગ આ જિનાગમમંદિરના નિર્માણમાં થશે.)

(૨) સાહિત્ય પ્રકાશનઃ ગુજરાતી અને હિન્દી ભાષા ઉપરાંત મરાઠી, કન્નડ, ઇંગ્લીશ વગેરે અન્ય ભાષાઓમાં પણ સાહિત્યનું પ્રકાશન કરીને તેનો પ્રચાર કરવો. મરાઠીમાં ‘જૈન બાળપોથી’ અગાઉ પ્રસિદ્ધ થઈ ગયેલ છે; ને બીજું પુસ્તક ‘સમ્યગ્દર્શન’ (પહેલો ભાગ) આ પ્રસંગે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું.

(૩) જૈનવિદ્યાર્થીગૃહઃ મુંબઈના મલાડ મુકામે જિનમંદિરની બાજુમાં એક જૈનવિદ્યાર્થીગૃહ બાંધવાની યોજના છે. આ માટેનો પ્રારંભ ભાઈ શ્રી જુગરાજજી શેઠની ઉદાર સખાવતથી થયેલ છે.

જન્મજયંતીના દિવસે રાત્રે પૂ. ગુરુદેવના જીવનના વિવિધ પ્રસંગો દર્શાવતું નાટક થયું હતું. વૈશાખ સુદ ત્રીજે ઇન્દ્રોએ યાગમંડલપૂજન કર્યું. તથા જલયાત્રા અને ગર્ભકલ્યાણકની પૂર્વ ક્રિયાનાં દ્રશ્યો થયા. ભગવાન મહાવીરનો જીવ દેવલોકમાંથી છ માસ બાદ તીર્થંકરપણે વૈશાલી નગરીમાં અવતરવાનો છે તે પ્રસંગની ચર્ચાનું દ્રશ્ય તથા ઇન્દ્ર દ્વારા નગરીની શોભા, કુમારિકાદેવીઓ દ્વારા ત્રિશલામાતાની સેવા, માતાજીના ૧૬ મંગલ સ્વપ્નો વગેરે દ્રશ્યો થયા હતા. ગુરુદેવના પ્રતાપે મુંબઈ નગરીમાં દશવર્ષમાં આ ત્રીજીવાર પંચકલ્યાણકનાં અદ્‌ભુત દ્રશ્યો થયા–હજારો જિજ્ઞાસુઓ એ દ્રશ્યો જોઈને મુગ્ધ બનતા હતા. આ ઉપરાંત મધ્ય પ્રદેશના કોંગ્રેસ અધ્યક્ષ શ્રી મિશ્રીલાલજી ગંગવાલજીએ ગુરુદેવ પ્રત્યે ભાવભીની શ્રદ્ધાંજલિ વ્યક્ત કરતાં ભાંગીતૂટી ગુજરાતી

ભાષામાં ગાયું કે– 'જિનનાં સમોસરણનું અહીં ભાગ્ય છે ના; દિવ્યધ્વનિ શ્રવણનું અહીં ભાગ્ય છે ના; તો યે સીમંધર અને વીરના ધ્વનિના, –પડઘા સુણાય મધુરા ગુરુકહાન–પ્રવચનોમાં.

વૈશાખ સુદ ચોથની સવારે ૧૬ મંગલ સ્વપ્નોનું ઉત્તમફળ, દેવીઓ દ્વારા માતાજી સાથે તત્ત્વચર્ચા, ભક્તિ વગેરે દ્રશ્યો થયા હતા. બપોરે મલાડના જિનમંદિર તથા કળશ–ધ્વજની વેદીશુદ્ધિ થઈ હતી. રાત્રે શ્રીકૃષ્ણના નાનકડા ભાઈ ગજકુમારના વૈરાગ્ય જીવન સંબંધી નાટક થયું હતું. તથા એક દિવસ રાત્રે મોરબીની રાષ્ટ્રીય– શાળાના બાળકોએ ભક્તિ–નૃત્ય–સંવાદ વગેરે કાર્યક્રમો કર્યા હતા.

જ્યાં લાખો માણસોની અપાર ભીડ. જ્યાં છૂટથી ચાલી પણ ન શકાય, એવી ધમાલ વચ્ચે પણ જ્યારે ધાર્મિક કાર્યક્રમમાં બેઠા હોય ત્યારે હજારો જિજ્ઞાસુઓ એવી શાંતિ અનુભવતા–જાણે કે મુંબઈથી દૂર દૂર બીજે ક્યાંક બેઠા હોઈએ. તેમાંય વૈશાખ સુદ પાંચમના દિવસનું વાતાવરણ તો મુંબઈને માટે આશ્ચર્યકારી હતું. સવારમાં ભગવાન મહાવીરનો અવતાર થયો ને અદ્ભુત હર્ષભર્યા કોલાહલ વચ્ચે ધામધૂમથી જન્મ કલ્યાણક ઉજવાયો. ઇન્દ્રો ભક્તિથી નાચી ઉઠયા. સિદ્ધાર્થ મહારાજાના દરબારમાં પુત્રજન્મની મંગલવધામણીથી આનંદ આનંદ છવાઈ ગયો. વૈભવશાળી આ મુંબઈનગરી આજે સાચી વૈભવવંતી બની. ઇન્દ્રરાજ ઐરાવત લઈને આવી પહોંચ્યા, ને ધામધૂમથી જન્માભિષેકની સવારી મેરુ પર્વત તરફ ચાલી. અદ્ભુત સવારી દેખીને નગરજનો આશ્ચર્યમાં પડી જતા કે શેની છે આ સવારી!! કોણ બેઠું છે આ ગજરાજ ઉપર? કયા મહાત્મા પધાર્યા છે આ નગરીમાં? મુંબઈમાં સવારી તો ઘણી જોઈ હશે પણ આવી અલૌકિક સવારી કોની? અરે, હાથી ઉપર તો ઇન્દ્રરાજ બેઠા છે ને એના ખોળામાં નાનકડા તીર્થંકર શોભી રહ્યા છે. ને એ તીર્થંકરના અભિષેક માટેની આ સવારી બોરીબંદર સામેના મેરુપર્વત તરફ જઈ રહી છે વાહ! ધન્ય બની આપણી આ નગરી– કે જ્યાં તીર્થંકરનો અવતાર થયો. હજારો ભક્તો અદ્ભુત ભક્તિ કરતા કરતા ભગવાનની સાથે જઈ રહ્યા છે. કહાનગુરુ પણ ભગવાનની સાથે સાથે જઈ રહ્યા છે. મેરુપર્વત ઉપર બિરાજમાન ભગવાનનું દ્રશ્ય અદ્ભુત હતું. પરમ ભક્તિથી ઇન્દ્રો અભિષેક કરી રહ્યા હતા. એ જ વખતે ઉપર હેલિકોપ્ટર વિમાનમાંથી બે વાર પુષ્પવૃષ્ટિ પણ થઈ હતી. જિનેન્દ્ર મહિમાના દ્રશ્યોથી ભક્તજનો આનંદિત થતા હતા. આનંદપૂર્વક ભગવાનનો જન્માભિષેક થયો. બપોરે

બાલ તીર્થંકર વીરકુંવરનું પારણા ઝૂલન થયું. અહા, નાનકડા તીર્થંકરને અમે ભક્તિથી ઝૂલાવી રહ્યા છીએ,–અમારા આ હાથ આજે સફળ છે; અને આ ભગવાન મોટા થઈને દિવ્યધ્વનિ વડે જ્યારે અમને વીતરાગભાવના ઝૂલે ઝુલાવશે ત્યારે અમારું જીવન સફળ થશે,–આવી અંતર્ ઉર્મિઓથી હજારો ભક્તો હીરની દોરી વડે પ્રભુને હીંચોળી રહ્યા હતા. રાત્રે ટૂંડલા જૈનકલાકેન્દ્ર ભજન મંડળીએ ભગવાનના ગર્ભથી માંડીને પારણાઝુલન સુધીના ભાવો નૃત્ય અભિનય–દ્વારા દર્શાવ્યા હતા, જે સુંદર અને રોમાંચક હતા. રાત્રે સિદ્ધાર્થ મહારાજાની રાજસભા પણ થઈ હતી. ભગવાનના વિવાહ માટે પ્રસ્તાવ રજુ થયો. પરંતુ ભગવાન તો વિવાહને બદલે વૈરાગ્ય પામ્યા, ને બાર ભાવના ચિંતવવા લાગ્યા.

વૈશાખ સુદ છઠ્ઠની સવારમાં જ લૌકાંતિક દેવોએ આવીને પ્રભુજીની સ્તુતિ પૂર્વક વૈરાગ્યનું અનુમોદન કર્યું. ઇન્દ્રો દીક્ષાકલ્યાણક ઉજવવા પાલખી લઈને આવી પહોંચ્યા. અને વીર ભગવાન તો વીતરાગમાર્ગે સંચર્યા. દીક્ષા માટે વનગમનની ભવ્ય યાત્રા નીકળી.....દીક્ષાવનમાં (ખેતવાડી–વીલ્સન હાઈસ્કૂલમાં મોટા ઝાડ નીચે) ચારે બાજુ અપાર ભીડ ને કોલાહલ વચ્ચે પણ ચૈતન્યની પરમ શાંતિમાં લીન થઈને વીરનાથે મુનિદશા પ્રગટ કરી. ધન્ય એ મુનિદશા! ધન્ય એ પાવન દ્રશ્ય! મોહમયી નગરીમાં નિર્મોહી મુનિરાજને દેખીને અનેરું વાતાવરણ છવાઈ ગયું હતું. ભગવાનની દીક્ષા પછી ગુરુકહાને એ મુનિદશાની ભાવના ભાવી અને એ દશાનો પરમ મહિમા પ્રગટ કર્યો. જેનું ઈન્ડીયન ન્યુઝરીલ (ભારતીય સમાચાર ચિત્ર) સરકાર તરફથી ઉતારવામાં આવ્યું છે, (–જે આ સમાચાર આપ વાંચતા હશો ત્યારે ઘણું કરીને ભારતના થીએટરોમાં દેખાડાતું હશે.) દીક્ષાવનમાં ગુરુદેવનું ધારાવાહી પ્રવચન અદ્ભુત હતું.

આજે વૈશાખ સુદ છઠ્ઠે મુંબઈના જિનમંદિરને દસવર્ષ પૂરા થતા હતા તેથી મંદિર ઉપર ધ્વજારોહણ થયું હતું. સાંજે ઘાટકોપર–જિનમંદિરની વેદીશુદ્ધિ તથા કલશ–ધ્વજ શુદ્ધિ થઈ હતી. રાત્રે ટૂંડલાના જિનેન્દ્ર કલાકેન્દ્ર તરફથી બાકીનાં ત્રણ કલ્યાણકોના ભાવોની સુંદર રજુઆત નૃત્ય નાટિકા દ્વારા થઈ હતી, –જેમાં રીંછદ્વારા મુનિભક્તિનું દ્રશ્ય આનંદકારી હતું.

વૈશાખ સુદ સાતમ (બુધવારે) મુનિરાજ મહાવીર ભગવાનના આહારદાનનું પવિત્ર દ્રશ્ય હૃદયમાં ભક્તિ જગાડતું હતું મુનિરાજનું પહેલવહેલું આહારદાન દેખીને હજારો ભક્તો અનુમોદી રહ્યા હતા. આહારદાનનો લાભ બલુભાઈ ચુનીલાલ શાહ (આટકોટવાળા) ને પ્રાપ્ત થયો હતો, ને તે પ્રસંગે તેમણે બ્રહ્મચર્ય પ્રતિજ્ઞા પણ

અંગીકાર કરી હતી. (આઝાદ મેદાનની બાજુમાં જ આહારદાન વિધિ થઈ હતી.) બપોરે ગુરુદેવના સુહસ્તે જિનબિંબો ઉપર અંકન્યાસવિધાન થયું, –જેમાં કુલ ૬૨ જિનબિંબો ઉપર ગુરુદેવે અંકન્યાસ કર્યું. વિદેહના વીસ તીર્થંકર ભગવંતો, ભારતના ૨૪ તીર્થંકર ભગવંતો એમ તીર્થંકર ભગવંતોનો મેળો એકસાથે દેખતાં પ્રસન્નતા થતી હતી. ત્રણ માસમાં જ ત્રણવાર પંચકલ્યાણક અને સો જેટલા જિનબિંબોની સ્થાપના થઈ–એવી જિનશાસનની મહાન પ્રભાવના ગુરુદેવના પ્રતાપે થઈ રહી છે; ને હજારો જીવો ગુરુદેવના પ્રવચન દ્વારા જૈનધર્મનો વીતરાગી સન્દેશ સાંભળીને પોતાને ધન્ય સમજે છે.

બપોરે કેવળજ્ઞાન કલ્યાણક પૂજન અને સમવસરણ રચના થઈ હતી. દિવ્યધ્વનિનો સાર ગુરુદેવે પ્રવચનદ્વારા સમજાવ્યો હતો. ગુરુદેવ વારંવાર કહેતા કે ભગવાને દિવ્યધ્વનિમાં જે કહ્યું તે જ વાત સાક્ષાત્ સાંભળીને કુંદકુંદાચાર્યદેવે આ સમયસારમાં સમજાવી છે, ને તે જ વાત અહીં કહેવાય છે. અત્રે ટૂંડલા ભજનમંડળીનો કાર્યક્રમ હતો.

વૈશાખ સુદ સાતમ (બીજી) ગુરુવારે સવારમાં નિર્વાણકલ્યાણકવિધિ બાદ તરત જિનેન્દ્રભગવંતોની મલાડ જિનમંદિરે પધરામણી થઈ. જિનેન્દ્રભગવંતોની પ્રતિષ્ઠા કરવા ગુરુદેવ પણ મલાડ પધાર્યા, ને હજારો ભક્તોએ હોંશથી સ્વાગત કર્યું. મંદિરની ચારે બાજુ બે સુમાર ભીડ અને અપાર હર્ષનાદ વચ્ચે જિનેન્દ્રભગવંતોને બિરાજમાન કર્યાં. મૂળનાયક ભગવાન ઋષભદેવને બિરાજમાન કરવાનો લાભ મણિલાલ જેઠાલાલ શેઠ અને તેમના ભાઈઓએ લીધો હતો. આજુ બાજુમાં વાસુપૂજ્ય ભગવાનને તથા મલ્લિનાથભગવાનને બિરાજમાન કરવાનો લાભ નવનીતભાઈ સી. ઝવેરી તથા ચંદ્રકાંતભાઈ હરિલાલ દોશીએ–લીધો હતો. આ ઉપરાંત ઉપરના ભાગમાં સીમંધરાદિ વીસ વિહરમાન ભગવંતોની પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી, જેમાં જુદા જુદા ભક્તોએ ઉત્સાહથી પ્રતિષ્ઠાનો લાભ લીધો હતો. એકસાથે વીસવિહરમાન ભગવંતોની સ્થાપનાના આ પ્રસંગે ઘણો ઉલ્લાસ હતો. ઉપરથી હેલિકોપ્ટર–વિમાન દ્વારા પુષ્પવૃષ્ટિ થતી હતી. આકાશમાંથી થતી એ પુષ્પવૃષ્ટિનું દૃશ્ય મનોહર હતું ને મંદિરની ચારે બાજુ જાણે ઝગઝગતા રત્નો વરસતા હોય એવું લાગતું હતું. જિનેન્દ્રમહિમાના અવનવા દૃશ્યો દેખતાં આનંદ થતો હતો. મલાડ નગરીનું વાતાવરણ જ આજે બદલાઈ ગયું હતું. જાણે આખી નગરી એકલા જૈનોથી જ ભરેલી હોય ! આમ આનંદપૂર્વક મલાડ જિનમંદિરમાં જિનેન્દ્રભગવંતોની પ્રતિષ્ઠા થઈ.–ત્યાં બિરાજમાન સર્વે જિનેન્દ્રભગવંતોને નમસ્કાર હો (તે ભગવંતોનું દૃશ્ય આવતા અંકમાં આપવા પ્રયત્ન કરીશું.)

બીજે દિવસે વૈશાખ સુદ આઠમે ઘાટકોપર મુકામે જિનેન્દ્ર ભગવંતોની પ્રતિષ્ઠા કરવા ગુરુદેવ પધાર્યા ને હજારો ભક્તોએ હોંશથી સ્વાગત કર્યું, મંદિરની ચારેબાજુ બેસુમાર ભીડ ને અપાર હર્ષનાદ વચ્ચે જિનેન્દ્ર ભગવંતોને બિરાજમાન કર્યા. મૂળનાયક નેમિનાથ ભગવાનને બિરાજમાન કરવાનો લાભ શેઠશ્રી મણિલાલ જેઠાલાલ અને તેમના ભાઈઓએ લીધો હતો; સીમંધરભગવાનને બિરાજમાન કરવાનો લાભ જયંતીલાલ બેચરદાસ દોશીએ લીધો હતો. આ ઉપરાંત ઉપરના ભાગમાં ઋષભાદિ ચોવીસ ભગવંતોની પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી, તેમાં જુદા જુદા ભક્તોએ ઉત્સાહથી પ્રતિષ્ઠાનો લાભ લીધો હતો. એક સાથે ચોવીસ ભગવંતોની સ્થાપનાના આ પ્રસંગે ઘણો ઉલ્લાસ હતો. ઉપરથી હેલિકોપ્ટર-વિમાન દ્વારા પુષ્પવૃષ્ટિ થતી હતી, -ને સૌને આનંદિત કરતી હતી. જોકે અહીં ઘાટકોપર ઉપરથી રોજ સેંકડો મોટા મોટા વિમાનો પસાર થતા હોય છે, પણ આ રીતે જિનેન્દ્ર- ભગવંતો ઉપર પુષ્પવૃષ્ટિ કરવા માટે ઊડી રહેલું હેલિકોપ્ટર વિમાન દેખીને આખી નગરી આશ્ચર્ય પામતી હતી. જિનેન્દ્ર મહિમા આખી નગરીમાં પ્રસરી ગયો હતો. આમ આનંદપૂર્વક ઘાટકોપર-જિનમંદિરમાં જિનેન્દ્ર ભગવંતોની પ્રતિષ્ઠા થઈ. ત્યાં બિરાજમાન સર્વે જિનેન્દ્ર ભગવંતોને નમસ્કાર હો (તે ભગવંતોનું દ્રશ્ય આવતા અંકમાં આપવા પ્રયત્ન કરીશું)

ઘણા આનંદપૂર્વક બંને ઠેકાણે જિનેન્દ્ર ભગવંતોની પ્રતિષ્ઠા થઈ; અને મંદિર ઉપર કલશ-ધ્વજ ચઢયા. અને એ જિનેન્દ્રધામ શોભી ઊઠયા.

બપોરે શાંતિયજ્ઞ બાદ ભગવાનની ભવ્ય રથયાત્રા નીકળી હતી, ને આનંદભર્યા જય જયકારપૂર્વક મંગલ ઉત્સવ પૂરો થયો. આ માટે મુંબઈ નગરીના મુમુક્ષુઓને ધન્યવાદ!

મુંબઈ મુમુક્ષુ મંડળના ઉત્સાહી પ્રમુખશ્રી રમણીકલાલ જેઠાલાલ શેઠ તથા મંત્રીજી વગેરે બધા ઉત્સાહી કાર્યકરો, તેમજ મલાડના પ્રમુખશ્રી ધીરજલાલ ભાઈલાલ ડેલીવાળા, તથા ઘાટકોપરના પ્રમુખશ્રી મનમોહનદાસ છોટાલાલ ગાંધી, -વગેરે સૌએ ઉલ્લાસપૂર્વક ઉત્સવને શોભાવ્યો હતો. માત્ર બે ત્રણ માસમાં મલાડ તેમજ ઘાટકોપર બંને જગ્યાએ ભવ્ય ઊંચા જિનાલયો તૈયાર થઈ ગયા, તે જિનમંદિરો દેખીને આશ્ચર્ય અને આનંદ થાય છે.

આ ઉત્સવના પ્રસંગોનું વર્ણન શક્ય તેટલું સુંદર કરવા પ્રયત્ન કર્યો છે. પરંતુ મુંબઈના મુશ્કેલી-ભર્યા વાતાવરણમાં સંપાદકથી કેટલાક કાર્યમાં પહોંચી શકાતું ન હતું,

તેથી કોઈ કોઈ પ્રસંગોનું વર્ણન બાકી રહી ગયું હોવાનો સંભવ છે.

છેલ્લે હર્ષપૂર્વક એક જરૂરી વાતની ખાસ નોંધ લઈશું કે અમદાવાદની જેમ અહીં મુંબઈ નગરી કે જ્યાં જૈનોની લાખથી અધિક સંખ્યા હોવાનો સંભવ છે–ત્યાં પણ, દિગંબર જૈનસમાજના આ ભવ્ય પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવમાં મુંબઈના શ્વેતાંબર જૈનસમાજે અત્યંત મધ્યતાથી, માત્ર મધ્યસ્થતાથી નહિ પણ પ્રેમભાવથી બને તેટલો સહકાર આપીને આખા જૈનસમાજનું ગૌરવ વધાર્યું છે. જરાય વિખવાદનું નામ નિશાન પરસ્પર ક્યાંય બન્યું નથી. મુંબઈ માટે, ને આખા ભારતના જૈનસમાજ માટે આ શોભાની વાત છે, તેનાથી જૈનસમાજનું ગૌરવ વધ્યું છે. ને ભગવાન જિનેન્દ્રદેવને સૌ પ્રાર્થના કરીએ કે ભારતભરમાં આ પ્રકારે પરસ્પર મિત્રતાનું વાતાવરણ ફેલાય ને જૈનશાસનનો ઝંડો ઉન્નત ગગનને શોભાવે.

જય જિનેન્દ્ર

જૈનં જયતુ શાસનમ

વૈરાગ્ય સમાચાર

ચૈત્ર સુદ ૧૨ ના રોજ બપોરે રાજકોટમાં ગુરુદેવનું પ્રવચન ચાલી રહ્યું હતું; દેહથી ભિન્ન, 'હું એક શુદ્ધ સદા અરૂપી' એવા આત્મઅનુભવનું વર્ણન ચાલી રહ્યું હતું, હજારો શ્રોતાઓ એના શ્રવણમાં મશગુલ હતા; ત્રણને માથે ચાલીસ મિનિટ થઈ હતી; ત્યાં પ્રવચન સાંભળતાં–સાંભળતાં ગોંડલના કેશુભાઈ પટેલનું માથું એકાએક ઢળી ગયું. કોઈને એમ કે ગરમી લાગવાથી આમ થયું હશે એટલે હવા નાંખી; પણ એનું તો પ્રાણપંખેરું જ ઊડી ગયું હતું. પટેલ–કણબી હોવા છતાં જૈનધર્મનો તેમને સારો રસ હતો, તેમણે ગુરુદેવ સાથેના યાત્રાસંઘમાં તીર્થયાત્રા પણ કરી હતી. ગોંડલ–જિનમંદિરના કાર્યોમાં તેઓ ઉત્સાહથી ભાગ લેતા હતા. ચૈત્ર સુદ તેરસના પ્રસંગે રાજકોટ ખાસ લાભ લેવા આવેલા, ત્યા પ્રવચન સાંભળતાં સાંભળતાં જ સ્વર્ગવાસ પામી ગયા! રે અનિત્ય સંસાર! એને છોડીને ધ્રુવપદ સાધવા જેવું છે. સ્વર્ગસ્થ આત્મા તત્ત્વસંસ્કારમાં આગળ વધીને આત્મહિત પામે–એમ ઈચ્છીએ છીએ.

સનાવદના ભાઈ બાબુલાલજી ધન્નાલાલસા ચૈત્ર વદમાં સ્વર્ગવાસ પામી ગયા છે. ગુરુદેવ પ્રત્યે તેમને પ્રેમ હતો ને અવારનવાર સોનગઢ આવીને લાભ લેતા હતા. દેવગુરુશરણે તેઓ આત્મહિત પામે.

સુવર્ણધામ આજ ઉજિયારા હૈ.....સ્વાગત આજ તુમારા હૈ

रत्नत्रयवरदः शतं जीव शरदः

ફોન નં : ૩૪ "આત્મધર્મ" Regd. No. G. 182

જૈનદર્શન શિક્ષણવર્ગ

સોનગઢમાં દરવર્ષની માફક જૈન વિદ્યાર્થી ભાઈઓ માટેનો ધાર્મિક શિક્ષણવર્ગ વૈશાખ વદ ૧૦ ને રવિવાર તા. ૧૧-૫-૬૯ થી શરૂ થઈને જેઠ સુદ ૧૪ તા. ૩૦-૫-૬૯ સુધી પૂ. ગુરુદેવની મંગલ-છત્રછાયામાં ચાલશે. આ શિક્ષણનો લાભ લેવા ઈચ્છા હોય તેમણે નીચેના સરનામે પત્રવ્યવહાર કરવો.

શિક્ષણવર્ગ
જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ
સોનગઢ (સૌરાષ્ટ્ર)

(બે માસના શિક્ષણ શિબિર સંબંધી માહિતિ પ્રાપ્ત થયે પ્રગટ કરીશું)

ગુરુદેવનો પ્રવાસ કાર્યક્રમ-

મુંબઈમાં આનંદપૂર્વક પંચકલ્યાણક પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઉજવાયા બાદ મલાડ તથા ઘાટકોપરના જિનાલયોમાં જિનેન્દ્ર ભગવંતોની પ્રતિષ્ઠા કરીને પૂ. ગુરુદેવ તા. ૫-૫-૬૯ ના રોજ વિમાન દ્વારા મુંબઈથી ઈન્દોર પધારશે; છઠ્ઠી તારીખે ત્યાં રહેશે; અને ત્યાંથી તા. ૭ તથા ૮ ના રોજ મક્ષીજી મુકામે નવા જિનાલયમાં પાર્શ્વનાથ ભગવાનના ભવ્ય પ્રતિમાજી (-કે જેના પર અંકન્યાસ રણાસણમાં થયું હતું) તેની પ્રતિષ્ઠા કરવા પધારશે. ત્યાંથી તા. ૯ મી એ ઈંદોર થઈને મુંબઈ; અને તા. દશમીએ વિમાનદ્વારા ભાવનગર થઈને તે જ દિવસે સોનગઢ પધારશે. મક્ષીજીમાં વેદી પ્રતિષ્ઠાનું મૂરત વૈશાખ વદ સાતમ (તા. ૮) ના રોજ છે.

નવીન પ્રકાશનો-

* ઘણા જિજ્ઞાસુઓમાં જેની માંગણી હતી તે ગ્રંથાધિરાજ સમયસારની નવી ગુજરાતી આવૃત્તિનું પ્રકાશન વૈશાખ સુદ બીજે થયું છે. કિંમત રૂા. ૬: ૫૦
* સમ્યગ્દર્શન (પુસ્તક પહેલું) મરાઠી ભાષામાં પ્રકાશન થયું છે; કિંમત રૂા. એક.
* ગુરુદેવનો જીવન પરિચય આ નવીન પુસ્તક સૌને ઉપયોગી છે, ગુરુદેવના જીવનના અવનવા પ્રસંગો આપને આનંદ પમાડશે. કિંમત એક રૂપિયો.

શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ વતી પ્રકાશક અને
મુદ્રકઃ મગનલાલ જૈન, અજિત મુદ્રણાલયઃ સોનગઢ (પ્રતઃ ૨૫૦૦)